انھیرے توں دُور

حمید رازی

ترتیب

پرکھو

پاکستان پنجابی ادبی بورڈ ہن تک کہانیاں دِیاں 32 کتاباں چھاپ چُکا اے۔ تہاڈے ہتھ والی کتاب "انھیرے توں دُور" 33 ویں کتاب اے۔ ایہہ افریقہ دے منے پرمنے کہانی کاراں دیاں کہانیاں نیں جنہاں نوُں حمید رازی ہوراں بہوں سوہنے رنگ وِچ ترجمہ کیتا اے۔ ترجمے وِچوں اوہناں کہانیاں دی اصل رُوح وی نظر آوندی اے تے اوہناں کہانیاں وِچ افریقی رسماں رواجاں تے ریتاں نوں موضوع بنایا ای گیا اے۔ ایہدے نال نال افریقی ملکاں دی سامراج خلاف جدوجہد وی ایہناں کہانیاں دا وڈا موضوع اے۔

پاکستان پنجابی ادبی بورڈ نے دُنیا بھر دے وڈے فکشن نوُں پنجابی زبان وِچ لیاون دا جھرا ٹیچا بنایا ہویا اے' ایہہ کتاب اوسے سلسلے دی ای اِک کڑی اے۔

بورڈ ایس توں پہلاں شفقت تنویر مرزا ہوراں دے "بوہا کوئی نہ" تے "لہو سہاگ" تے افضل احسن رندھاوا ہوراں دے "ٹُٹ بھج"' "کالا پینڈا"' تے "پہلوں دس دِتی گئی موت دا روزنامچہ" ورگے ترجمے چھاپ چکیا اے۔

اُمید اے ساڈی ایہہ کوشش تہانوُں پسند آوے گی۔

راجا رسالوُ

بین اوکری / نائجیریا

جنگ دی چھاویں

اوس دیہاڑے تِن فوجی پنڈ آئے۔ اوہناں نوں ویکھ کے ککڑیاں تے بکریاں تتر بتر ہو گئیاں۔ اوہ بار گئے تے شراب لئی آکھیا۔ اوہ مکھیاں وچکار شراب پیندے رہے۔

"اموو" جیہڑا باری وچ بیٹھا ہویا پیو دے جاون دی اُڈیک وچ سی' اوہناں نوں تکدا رہیا۔ اوہناں دوہاں نے ریڈیو سنیا۔ اوہدے پیو نے ایہہ ریڈیو اک ٹبر کولوں لتا سی جنھوں جنگ کارن شہر چھڈنا پیا۔ ریڈیو چٹے کپڑیاں نال ڈھکیا ہویا سی تاں جے ایہہ کوئی گھر دی شئے نظری آوے۔ اوہناں ملک وچ بمباری دِیاں خبراں سنیّاں۔ اوہدے پیو اپنے وال سدھے کیتے تے ودھی داڑھی اُتے آفٹر شیو ملیا۔ فیر اوہنے اپنا پرانا پھٹیا کوٹ پاون دی کوشش کیتی۔

"اموو" اپنے پیو توں رُسیا باری توں باہر ویکھن لگ پیا۔ پچھلے ست دیہاڑیاں توں کالا برقع پائی اِک عورت اوہناں دے گھر دے کولوں دی لنگھدی۔ اوہ پنڈ توں لنگھ کے وڈی سڑک توں ہو کے جنگل وچ غایب ہو جاندی۔ اموو اوہنوں اُڈیکدا رہیا۔

وڈیاں وڈِیاں خبراں مُک گئیاں سی۔ ریڈیو نے دسیا اوس رات چن گرہن ہوسی۔ اموو دے پیو مڑھکا پونجھیا تے اوکھا ہو کے بولیا "چن گرہن نال کیہڑا جنگ مُک جاوے گی۔"

"چن گرہن کیہ ہوندا اے؟" اموو پچھیا۔

"اودوں پوری دنیا وچ انھیرا ہو جاندا اے تے عجب گلاں ہوندیاں نیں۔"

"جیویں کہ؟"

اوہدے پیو نے سگریٹ جلایا "اودوں مردے چلن تے گاون لگ پیندے نیں، توں رات نوں باہر نہیں رہنا گرہن بچے کھاندا اے۔"

امو نے سر ہلا دتا۔ اوہنوں ایہناں گلاں اُتے یقین نہیں سی۔ اوہدا پیو مسکرایا، امو نوں دس کو بو دتے تے آکھیا "ریڈیو بند کر دے، جنگ دیاں خبراں بالاں لئی چنگیاں نہیں ہوندیاں۔"

امو ریڈیو بند کر دتا۔ اوہنے بوہے وچ کھلو کے اپنے وڈے وڈیرے لئی دعا کیتی۔ دعا مگروں اوہنے بریف کیس چکیا تے باہر نکل گیا۔ امو بساں دے اڈے تیکر اوہنوں جاندیاں ویکھدا رہیا، جدوں اوہ بس اندر وڑ گیا امو نے فیر ریڈیو لا لتا۔ اوہ باری وچ بہہ کے اوس عورت نوں اُڈیکدا رہیا۔ آخری وار جدوں اوہنے اوس نوں تکیا اوہ دھواں چھڈدی جا رہی سی۔ بالاں لہنی کھیڈ چھڈ دتی تے اوہنوں ویکھن لگ پئے۔ اوہ آکھدے اوہدا پرچھاواں کوئی نہیں۔ اوہ کہندے اوہدے پیر زمین نوں نہیں چھوہندے۔ اوہ جدوں لنگھدی بچے اوہنوں شیتواں ماردے، اوہ رکدی، نہ مٹھی ہوندی تے نہ پچھے مڑ کے ویکھدی۔

گرمی ودھ گئی سی۔ اگوں پچھوں اوازاں تے رولا گولا گھٹ گیا سی۔ لوک اوکھت نال اپنے کم کر رہے سی، جیویں نیندر وچ ٹُردے ہوون۔ تن فوجیاں کھجور دی شراب پیتی تے تاش کھیڈدے رہے۔ امو ویکھیا جدوں وی کوئی بال اوہناں کول جاندا اے اوہ اوہنوں بلاندے نیں تے پیسے دیندے نیں، امو پوڑھیاں راہیں تھلے آیا تے نیواں نیواں ہو کے بار کولوں دی لنگھیا۔ فوجیاں نے اوہنوں تکیا تے کول سد لیا "تیرا ناں کیہہ اے؟" اوہناں وچوں اِک نے پچھیا۔ امو ٹھہر کے، شرارت نال گنگکیا تے بولیا "گرہن" سپاہی ہس پیا تے اوہدے موہنہ اُتے ٹھُک دِتا۔ اوہدے چہرے دِیاں ناڑاں

پھلیاں ہوئیاں سن۔ اوہدے دُوجے بیلیاں نے اوہدے ول دھیان نہ دِتا۔ اوہ مکھیاں اُڈاندے رہے تے کھیڈدے رہے۔ اوہناں دِیاں بندوقاں میز اُتے پئیاں ہوئیاں سی۔ امو گوہ کیتا اوہناں اُتے نمبر لگے ہوئے سن۔ فوجی بولیا "تیرے پیو نے تیرا ناں ایس لئی رکھیا اے جے تیرے وڈے وڈے ہونٹھ نیں؟" اوہدے بیلیاں امو ول تکیا تے ہس پئے۔ امو نے سر ہلا دِتا۔ "توں چنگا مُنڈا ایں۔" اوہ بولیا۔ اوہ رُکیا تے فیر ہور لہجے وِچ پچھیا "توں اوہ عورت ویکھی اے جیہڑی اپنا موہنہ کالے کپڑے نال ڈھکی رکھدی اے؟"

"نہیں۔"

فوجی نے امو نُوں دس کو بو دِتے تے آکھیا "اوہ جاسوس اے ساڈے ویریاں دی مدد کردی اے جے توں اوہنوں ویکھیں تے سانوں ضرور دسیں۔" امو نے پیسے نہ لِتّے تے پرت کے پوڑھیاں چڑھ گیا۔ اوہ فیر باری وچ آ کے بہہ گیا۔ سپاہی کدی کدی اوہنوں تک لیندے۔ اوہنوں گرمی لگی تے اوہ باری وچ ای سوں گیا۔ کاواں دی کاں کاں نے اوہنوں جگا دتا۔ پچھلا پہر ہَون شام وچ بدلدا جا رہیا سی۔ فوجی بار وِچ اُباسیاں لَے رہے سن۔ خبراں دا ویلا ہو گیا سی۔ اوہ دن وچ مرن والیاں دی گنتری سمجھے بِنا خبراں سُندا رہیا۔ اناؤنسر نوں غشی پَے گئی اوہنے اُباسی لئی، معافی منگی تے لڑائی دی باقی تفصیل دسی۔

امو نے آل دوالے ویکھیا عورت پہلاں ای جا چکی سی۔ سپاہی بار وچوں نکل گئے ہوئے سی۔ اوس اوہناں نوں کچے پکے مکاناں تے مِٹی دھُوڑ چوں لنگھدے تکیا۔ امو پوڑھیاں توں تھلے آ گیا تے فوجیاں دے پِچھے پِچھے ٹُرن لگ پیا۔ اوہناں وچوں اک نے قمیض لاہ دِتی ہوئی سی تے اک دی پتلون تھلے ڈِگ رہی سی۔ امو وڈی سڑک تیکر اوہناں دے پِچھے ٹُردا رہیا۔ جدوں اوہ جنگل وچ وڑ گیا اوہناں اپنا رستا بدل لیا۔

اوہناں نوں پتا سی اوہ کیہ کرن جا رہے سن۔ اوہ ترِکھا ٹُریا تاں جے عورت اوہدی اکھ دے ساہمنے رہوے۔ اوہ سنگھنے رکھاں وچ اوہدا پچھا کردا رہیا۔ اوس پھٹے پرانے کپڑے خاکی شال تے کالا برقع پایا ہویا سی۔ اوہدے سِر اُتے سُوہی ٹوکری سی۔ اوہ ایہہ تکنا بھُل گیا اوہدا پرچھاواں ہے سی کہ نہیں' اوہدے پیَر زمین نُوں چھوہندے سی کہ نہیں۔ اوہ ادھ بنے مکاناں تے ڈِگیاں واڑھیاں چوں لنگھیا۔ اوس سکھنی سیمنٹ فیکٹری ویکھی 'ٹُٹیاں اِٹاں' روڑے تے مزدوراں دے ویران گھر تکے۔ اوہ اِک رُکھ کولوں دی لنگھیا جِتھے اِک جنور دا پنجر پیا ہویا سی۔ اوتھے اک سپ ڈالی توں ڈِگا تے جڑھاں وچ وڑ گیا۔ کجھ دور پہاڑی اُتے اوس لوکاں نُوں جنگی گیت اُچی اواز وچ گاوندیاں سنیا۔

اوہ اوددوں تیکر عورت دا پِچھا کردا رہیا جدوں تیک فوجی رڑے تیکر نہ اپڑ گئے۔ غار دی تھوڑی جیہی لو وچ کجھ پرچھاویں باہر نکلے' اوہناں اوہنوں گھیرا پا لتا' اوہنوں چھوہیا تے غار اندر رلے گئے۔ اوس اوہناں دیاں تھکیاں اوازاں سنیاں اوہناں اوہدا شکریا ادا کیتا۔ جدوں عورت باہر نکلی اوہدے کول ٹوکری نہیں سی۔ بھکھے بچے تے پھٹے پرانے کپڑے والیاں اوہنوں ادھ پہاڑیاں تیکر چھڈن آئیاں۔ پرتن توں پہلاں اوہناں اوہنوں چھوہیا جیویں فیر اوہ خورے نہ ویکھ سکن۔

اوہ اوہدا پِچھا کردا رہیا جدوں تیکر فوجی دریا تیکر نہ اپڑ گئے۔ اوہ انج ٹُر رہی سی جیویں کوئی ان ڈِٹھی طاقت اوہنوں کھچ رہی ہووے۔ امود کالے پانی وِچ اُلٹیاں کشتیاں تے چکڑ نال بھرے کپڑے ویکھے۔ اوہنے روٹیاں' کوکا کولا دے ڈبے تے کھاون دیاں ہور شیواں پانی وچ رڑھدیاں تکیاں۔ جدوں اوہنے فیر ویکھیا اوہنوں لگا ایہہ بیڑی نہیں میرے جنور سن۔ اوہنے دریا کنڈھے پرانے نوٹ تکے۔ واء وچ بدبو کھِلری ہوئی سی۔ اوہنے اپنے پچھے ساہ لین' کھنگن تے تھکن دی اواز سنی۔ اوہنے اک سپاہی دی اواز پچھان لئی اوہ دوجیاں نُوں ترِکھا ٹُرن دا آکھ رہیا سی۔ امود رکھ تھلے لک گیا۔ فوجی اوہدے کولوں دی لنگھ گئے۔ کجھ چِر پچھوں اوہنے اِک چیک سنی۔ اوہناں عورت نوں پھڑ لتا سی۔ اوہناں اوہنوں گھیرا پا لیا۔

"دُوجے کتھے نیں؟" اک نے اُچی اواز وچ پچھیا۔ عورت چُپ رہی۔

"چڑیل توں مرنا چاہندی ایں' اوہ کتھے نیں؟"

اوہ بولی نہیں۔ اوہدا سِر جھکیا ہویا سی۔ اک سپاہی کھنگیا تے دریا ول تھُک دِتا۔

"گل کر! گل کر!" اوہنے لیڑ ماردیاں آکھیا۔

موٹے سپاہی نے اوہدا برقع پاڑ دِتا تے زمین اُتے سٹ دِتا۔ اوہ اوہنوں چکن لئی تھلے ہوئی تے گوڈے بھار رُک گئی اوہدا سِر جھکیا ہویا سی' اوہدا سِر گنجا تے پھٹاں نال بھریا سی۔ اوہدے چہرے اُتے وی زخم سن۔ ڈھنڈ ننگے سپاہی نے اوہنوں دھکا دِتا۔ اوہ چہرے بھار ڈگ پئی۔ سُورج نے پاسا پرتیا تے امود نے پہلی واری ویکھیا دریا وچ مرے جنور نہیں لاشاں سن۔ ایہہ کاہی وِچ پھسیاں ہوئیاں سی تے ایہناں دِیاں اکھاں باہر نکلیاں سن۔ اوہدے کجھ سوچن کرن توں پہلاں اوہنے اک ہور چیک سُنی۔ عورت اُپر اُٹھ رہی سی تے اوہدے ہتھ وچ برقع سی' اوہ موٹے سپاہی ول مڑی تے پورا کھلو کے اوہدے مونہہ اُتے تھُک دِتا۔ اوہنے برقع واء وچ لہرایا تے پاگلاں وانگر چیکن لگ پئی۔ دُوجے سپاہی پِچھے ہٹ گئے۔ موٹے سپاہی نے مونہہ صاف کیتا تے بندوق چک لئی۔ فایر دی اواز سُنن توں کجھ گھڑیاں پہلاں امود' جِتھے لکیا ہویا سی' اپنے سِر اُتے پراں دے پھڑپھڑان دی ڈراونی اواز سُنی۔ اوہ چیکدا ہویا جنگل وچوں دوڑ پیا۔ سپاہی اوہدے پچھے لگ گئے۔ اوہ مِٹی دھوڑ چوں دوڑدا ہویا لنگھ گیا۔ جدوں اوہ بھج رہیا سی اوہنے پتراں وِچ اُلوُ بیٹھا ویکھیا' جیہڑا اوہنوں تاڑ رہیا سی۔ اوہ رُکھ دیاں جڑاں وچ ڈگ پیا جدوں اوہدا سِر زمین اُتے لگا اوہدِیاں اکھاں اگے انھیرا ہو گیا۔

جدوں اوہنوں جاگ آئی آل دوالے رات کِھلر گئی ہوئی سی۔ اوہنے اپنیاں اکھاں اگے انگلاں لہرائیاں پر اوہنوں کجھ نظر نہ آیا۔ اوس سمجھیا اوہ انھا ہو گیا اے اوہ چیکیا تے بوہے ول دوڑ پیا۔ جدوں اوہ ول ہویا اوہنے باہر اوازاں تے ریڈیو تے جنگ بارے خبراں سنیاں۔ اوہ باری وچ آگیا تے حیران ہویا کہ اوہدی نظر پرت آئی سی۔ اوہ ایہہ تک کے ہکا بکا رہ گیا جے اوہدا پیو کرسی اُتے بیٹھا تن سپاہیاں نال کھجور دی شراب پی رہیا سی۔ امو دوڑدا باپ کول گیا تے پاگلاں وانگ سپاہیاں بارے اوہنوں دسیا۔

"تینوں ایہناں دا شکر گزار ہونا چاہیدا اے۔" اوہدے پیو نے آکھیا۔ "ایہ تینوں جنگل وچوں ایتھے لے کے آئے نیں۔" امو نے اپنے آپ نوں سنبھالیا تے باپ نوں اوہ کجھ دسن لگ پیا جو اوہنے تکیا سی۔ پر اوہدے پیو نے سپاہیاں ول ویکھیا تے معافی منگن دے ڈھنگ نال مسکرایا تے پتر نوں چکیا تے اندر لے گیا۔

حماتوما (ایتھوپیا)

جیل واسی

وڈیاں آساں لوکاں نوں مایوس کردیاں نیں۔ ایہہ گل ایتھوپیا بارے بہوں سچی اے۔ ساڈے ماں پیو حقیقت پسند سی۔ اوہناں مُڈھ توں ای سانوں سکھایا سی کہ وڈیاں شیواں دی خاہش نہیں کرنی۔ جدوں بندہ باہواں کھلاردا اے جو کجھ اوہدے کول ہوندا اے اوہ وی کھس جاندا اے۔ ایہدے توں ستا کیہہ نکلیا' جو کجھ تہاڈے ہتھ وچ آئے اوہدے اُتے خوش رہوو۔ جے تُسیں بہوں منگو گے جو کجھ ہے اوہ وی گواچ جاوے گا۔ پر ساڈے وچ کجھ لوک حرصی نیں۔ اوہناں دی گنتی آٹے وچ لون برابر اے۔ ایتھوپیا وچ ایہہ قنون اے جو کجھ تہاڈے کول اے اوہدی راکھی کرو۔ حاکم نے اپنے سنگی چھڈ دتے نیں' اوہ تیزی نال وفاداری بدلدا رہندا اے۔ اوہنے ڈراوے تے قتلام دا حکم دتا ہویا اے۔ تے اپنا ملک سبھ توں ودھ بولی دین والے دے حوالے کر دتا اے۔ اوہ سوشلزم مخالف توں حمایتی بن گیا اے۔ ایہہ سارا کجھ اوہ ایس لئی کر رہیا اے جے سارے اختیار اوہدے ہتھ رہون۔

اوہ بیوی جیہڑی اپنے خوند کولوں محبّت دی آس نہیں رکھدی خوش رہندی اے۔ اوہ ماں پیو جو اپنی اولاد توں کجھ چاہندے نیں مایوس ہون گے۔ خدا کولوں دعا کرو تے معجزیاں دے سر تے زندا نہ رہوو۔ گھٹ خاہش' تھوڑی مایوسی' بہوں خوشی جے تہانوں زیادا لبھ جاندی اے۔ ایس نوں تُسیں غربت دا فلسفہ وی آکھ سکدے او۔ ایہ فلسفہ پہلی وار اٹھارھویں صدی وچ سینٹ گیبرے نے دتا۔ اوہنے دسیا بندہ سکھنے معدے نال کیویں خوش رہ سکدا اے۔ اوہدی ایہہ کتاب مغرب وچ بہوں وک

سکدی سی جتھے لوک وزن دا زیادا خیال رکھدے نیں۔ اوہنے دس پائی کہ بندہ دن وچ اک ویلے کھانا کھا کے کنج ڈھڈ بھر سکدا اے تے نال ای خبردار کیتا کہ نہ سوچنا کے نوں کس طرحاں موٹا تے ڈھلا کر سکدا اے۔ محرومی وچ خوش رہن دا گُر وی دسیا۔ اوہنے ایہہ وی مت دتی جے بہوں لبھن نال بندہ گھابر جاندا اے۔ زارے آکب توں بعد اوہ کلا سوجھوان اے۔ ایہہ وی ساڈے سماج وچ عجب گل اے ایتھے تے سوچنا نفرت دی گل اے۔

گھٹ دی خاہش تے جو کجھ ہے اوہدے اُتے خوش رہنا سالاں توں ساڈے کلچر دا حصہ اے۔ اسیں ایہدے بارے سوچدے وی نہیں بس عمل کردے آں۔ ہلا گُلا اوودوں ہوندا اے جدوں حکمران لوبھی ہو جاندے نیں۔ اخیرلے بادشاہ دی گل کریے تے اوہنے کھانے دیاں شیواں تے پٹرول مہنگا کر دتا۔ اسیں اپنی جھکھ ننگ نال خوش ساں پر اوہنے ایہہ وی کھوہن دا جتن کیتا۔ اوہنوں بہوں پیسے چاہیدے سی اسیں نابری کیتی' جو کجھ اوہدے پلے سی اوہ کھس گیا۔ گوریلیاں دا ذکر کرو اوہ آزادی' برابری' امن تے جمہوریت ورگیاں اُچیاں شیواں منگدے نیں۔ اوہ اپنی غلامی توں کجھ زیادا چاہوندے نیں۔ ایہدا سٹا؟ اوہ لڑ بھڑ رہے نیں تے اوکڑاں اوہناں دا مقدر۔ سینٹ گیبرے ایہدی کدی اجازت نہ دیندا۔

ایہہ وی گل حقی اے پئی سارے ایتھوپین اوہدیاں گلاں اُتے عمل نہیں کردے' پر ہن وی گھٹ دی خاہش لوکاں دی حیاتی دا حصہ اے۔ ایہو زندا رہن دی راہ اے۔ جدوں تسیں موت دی وادی وچ رہندے او صرف جیوندے رہنا وی وڈی گل لگدی اے۔ جیل واسی غربت وچ خوش رہن دے فلسفے دا چنگا نمونہ سی۔ میری رائے وچ اوہنوں تمغہ ملنا چاہیدا سی۔ "ملزم نوں ویکھو" مدعی نے پنجرے وچ بند بندے ول سیانت کروائی۔

"میرا خیال ایہہ تیہہ دے دہاکے وچ ہووے گا۔ ایہدی صحت وی چنگی اے' ایہہ ایتھوپیا دی ترقی وچ اپنا حصہ پا سکدا اے پر نہیں پچھلے دس سالاں وچ ایہہ کدی جیل دے اندر ہوندا اے کدی باہر۔ جدوں ایہدی سزا مکدی اے ایہہ نواں جرم کر کے مڑ اندر آ جاندا اے۔ ایہہ ہر واری ایس گل دا دھیان رکھدا اے کہ اجیہا جرم کیتا جاوے جہدی سزا موت نہ ہووے۔ ایہہ قنون دا ماہر اے۔ ایہہ چھیتی نال اپنا کیتا من جاندا اے۔ ایہنوں جیل آون دے کئی ول آوندے نیں۔ ایہہ جیل دا نشئی اے۔ ایہہ جیل واسی اے۔ ایہہ اندر پڑھدا رہندا اے تے قنون دے تیجے سال وچ اے۔ ذرا ایہدے ول تکو۔ ساڈیاں جیلاں بھریاں ہوئیاں نیں' اسیں ایہناں نوں خالی کرنا چاہندے آں پر ایس نوں ضرور سزا ملنی چاہیدی اے۔ ہن تیکر ایہہ چھے واری پھڑیا جا چکیا اے دسویں وار ہتھے چڑھ گیا تے ایہنوں موت دی سزا ہو جاوے گی۔ ایہنوں وی ایس گل دی خبر اے۔ مینوں شبہ اے اوہ نوویں واری جیل جاوے گا تے اوتھے عیاشی کرے گا۔ ایہنوں کنج سزا دتی جاوے' کیہہ جیل گھلیا جاوے؟ ایہہ ایہو تے چاہندا اے یاں مزدور کیمپ وچ؟ پر اوہ تے خوش رہوے گا۔ میرا خیال اے ایہنوں چھڈ دتا جاوے۔ ایہدے لئی ایہو سزا اے' جے ایہہ فیر وی جرم کردا اے تے ایہنوں پھڑ کے چھڈ دتا جاوے تاں جے ایہہ دسویں وار جرم کر سکے' تد اسیں ایہنوں سزا دیواں گے۔" کامریڈ میجر جج۔

"جناب مینوں اعتراض اے۔" جیل واسی دے وکیل نے کہیا۔

"ملزم اپنا جرم من رہیا اے تے ایہدی سزا وی چاہندا اے۔ ایہدا حق اے ایہنوں سزا دتی جاوے۔ قنون وچ وی ایہو لکھیا اے۔ اسیں ایہنوں ازاد نہیں چھڈ سکدے۔"

"مینوں اتفاق اے" جج نے کہیا۔ "سانوں ملزم نوں سننا چاہیدا اے۔ تاں جے

ایہنوں سزا دتی جا سکے۔"

"مہربانی جناب! میں ملزم نوں بلاندا آں۔" ملزم چھیتی نال آ کے کھلو گیا۔

"توں میتھیوس گڈا ویں؟"

"ہاں جی" اک تگڑی اواز۔

"ایہہ ٹھیک اے توں پچھے وار جیل گیا ایں؟"

"ایہہ بلکل ٹھیک اے۔"

"توں ایس وار کیہہ جرم کیتا سی؟"

"میں دکان وچوں کوئی شئے چکی سی۔"

"توں ایہہ مَندا ایں؟"

"جی....."

"تیرا کیہہ مسئلہ اے؟"

"مینوں جیل نال پیار اے۔"

"کیوں.....؟"

"میں غریب جمیا ساں۔ اسیں اٹھ جی اکو کمرے وچ رہندے ساں۔ ہن مینوں وڈی تے کھلی تھاں تنگی محسوس ہوندی اے۔ جیل وچ جتھے ویہہ دی تھاں ستر بندے ڈکے ہوندے نیں مینوں چنگا لگدا اے۔"

"اسیں جاندے آں توں باہر رہنا چاہویں تے تینوں کوئی نکا جیہا کمرا لبھ سکدا اے۔"

"مینوں ایہہ پتا اے میں جیل کیوں پسند کردا آں ایہدا دوجا کارن پیسا اے پیسا۔ پہلی واری اندر جاون توں بعد میں کم لئی بہت کوشش کیتی پر مینوں کم نہیں لبھا۔ میرے رہن دا وی مسئلہ سی' ایس شہر وچ پچھلے بارھاں سالاں توں میرا کوئی ٹھکانا

نہیں رہ رہیا۔ جھکھ نک تے فٹ پاتھ میری حیاتی سی پر میں ہتھیار نہیں سٹے۔ میں بار بار چوری کردا رہیا تے جیل آؤندا رہیا۔ ایس واری پورے سال لئی۔ کوئی رہن دا مسئلہ نہیں' کھانا گھٹ ملدا اے پر روز مِل جاندا اے۔ تُسیں کہہ سکدے او جیل وچ مینوں ٹھنڈ تے خوشی لبھدی اے۔ جد اوہ مینوں چھڈدے نیں میں ترلے پاندا آں مینوں ایتھے ای رہن دیو پر اوہ انج نہیں کردے میں باہر جاندا تے فیر اندر آ جاندا آں۔"

"جیل تے سزا اے تینوں ازادی دا خیال نہیں آؤندا؟ اک نکے جہے سوراخ وچ رہندا ایں جتھے بندہ ٹُر تے نہ پھر سکدا اے۔"

"ازادی کیہہ اے؟ میں تہاڈے کولوں پچھدا آں؟ ایس ملک وچ کیہڑا اے جیہڑا ازادی نال پھر سکدا اے۔ ایہدے لئی وی اجازت لینی پیندی اے۔ جدوں تُسیں بھکھے ہوو سون لئی تھاں نہ ہووے۔ ازادی اک دھوکھا اے سکھے ڈھڈ تُسیں پکھیرو واں سنگ گا نہیں سکدے تے ہر ویلے مصیبت وچ ای رہندے او۔ پر جیل وچ میں بھکھا وی ہوواں مینوں ازادی محسوس ہوندی اے مینوں سکون ملدا اے۔"

"توں تے اندر پڑھدا وی رہندا ایں۔"

"ایہہ دوجی گل جس کارن میں جیل پسند کردا آں۔ ایتھے مینوں بہت سارے سوجھوان لبھ جاندے نیں' اوہ مینوں پڑھاندے نیں' اوہ پڑھائی جیہڑی مینوں چھڈنی پے گئی سی۔ ہن کتاباں نال میری یاری اے۔ میں قنون دے تیجے سال وچ آں۔"

"تیرے استاد فسادی نیں۔"

"اوہ سیاسی قیدی نیں' اسیں سیاست اُتے گل نہیں کردے۔ اوہ پڑھے لکھے تے قابل لوک نیں۔ ایہناں وچوں بہت سارے اوہ نیں جنہاں یونیورسٹیاں توں ٹاپ کیتا ہویا اے۔"

"ایہہ بے کار حیاتی اے توں اپنے آپ نوں سدھا کیوں نہیں کردا؟"

"اوہ اپنے آدرش لئی زندا نیں ایہو اوہناں دی زندگی اے. کیہہ توں مینوں کم دی ضمانت دے سکدا ایں. میں خوشی نال باہر آجاواں گا."

"میں وکیل آں کوئی نوکری دین والا نہیں. چل جس ویلے توں پڑھائی مکا لویں گا ہو سکدا اے میں تیرے لئی کجھ کر سکاں. تینوں شرم نہیں آوندی توں ریاست اُتے بوجھ ایں."

"میں کسے اُتے بھار نہیں، حکومت مینوں ایتھے گھلدی اے میں خوشی نال ایتھے آ جاندا آں مینوں کئی کم آوندے نیں میں چنگا مستری آں."

"توں باہر مستری دا کم نہیں کر سکدا؟"

"توں مذاق کر رہیا ایں، میرے توں چنگے لوک بے روزگار نیں."

"توں کسے دے گھر کم نہیں کر سکدا؟ یاں توں سوچدا ایں ایہہ کم تیرے پدھر دا نہیں؟"

"کوئی کم گھٹیا نہیں ہوندا، ایہو جے کاجاں لئی بہت لوک نیں. لوکی نوکر رکھ ای نہیں سکدے. کجھ سمجھدے نیں ایہہ جسوسی کردے نیں."

"تینوں ایہہ سوچ کے تکلیف نہیں ہوندی توں اپنی حیاتی دا چنگا حصہ جیل وچ لنگھا دتا اے؟"

"میں تینوں دسیا اے ایہہ اپنی اپنی سوچ دی گل اے کجھناں لئی اپنا گھر تے بادشاہ لئی اوہدا محل وی جیل ہو سکدا اے. راہب اپنے آپ نوں دنیا توں وکھ کر لیندا اے ایہہ وی تے جیل ای اے. اندر میری ملاقات ازاد لوکاں نال رہندی اے."

"تیرا کیہہ خیال اے جو کجھ توں کہہ رہیا ایں ایہدے اُتے اسیں یقین کر لواں گے؟"

"میں تے ایہو سمجھدا آں."

"توں اپنی تھوڑی جیہی حیاتی کولوں کیہہ چاہندا ایں؟"

"مینوں دولت اَتے اُچا رتبا نہیں چاہیدا."

"ایہہ تے چنگی گل اے پر جیل وچ رہ کے توں زندگی دیاں اوکڑاں توں نسنا چاہندا ایں."

"حیاتی دِیاں اپنیاں اوکھتاں نیں، بادشاہ ہووے یا فقیر، ازاد ہووے یا غلام ہر کوئی اپنا حصہ ضرور وصولدا اے، بھاویں ایہہ اِکو جیہا نہیں ہوندا میں آکھدا آں حیاتی وچ کوئی تے سکھ ہونا چاہیدا اے."

"تیرا کیہہ خیال اے تینوں سزا لبھے گی؟"

"قنون موجب پنج سال سزا ہونی چاہیدی اے."

"تے جے تینوں چھڈ دتا جاوے......؟"

"ایہہ جرم ہووے گا، میں قنون توڑیا اے مینوں سزا ہونی چاہیدی اے."

"جے تینوں چھڈ دتا جاوے توں فیر جرم کریں گا؟"

"میں نہیں رہ سکدا، اپنے تے لوکاں لئی مینوں جیل رہنا چاہیدا اے تاں جے میں پڑھ سکاں. تہانوں پتا اے باہر ہزاراں نوں داخلا نہیں ملدا."

"جے توں تن یاں تن توں زیادا جرم کیتے تینوں موت دی سزا ہووے گی."

"ایہہ میرے لئی سکون دی گل ہووے گی، ایہہ سزا نہیں ازادی ہووے گی."

مدعی ایہہ سن کے اداس جیہا ہو گیا.

"توں ایہدے اُتے ہور جراح کر سکدا ایں." وکیل صفائی نے سرکاری وکیل نوں آکھیا.

"میرا خیال اے ملزم پاگل اے." اوہ چپ رہیا.

"میں سمجھدا آں ایہہ فضول بندہ اے......" فیرلمی چپ۔

"توں مفت چٹو ایں......" ملزم کجھ نہ بولیا۔

"توں فسادیاں دا یار تے ملک لئی شرم دی گل ایں۔" اوہنے گھوری پا کے اوہنوں تکیا۔

"تینوں چھڈ دتا جاوے تے تینوں پتا لگ جاوے گا۔" ملزم گھابر جیہا گیا پر موہوں کجھ نہ بولیا۔

"جناب مینوں ہور کجھ نہیں کہنا۔"

جج نے اپنا گلا صاف کیتا تے بولیا "توں بکواسی جیہا بندہ ایں' جیویں سرکاری وکیل نے آکھیا اے توں مفت چٹو تے خطرناک وی ایں۔ ایہہ وڈی عجب گل اے جے تینوں جیل وچ خوشی لبھدی اے۔ جیل سزا اے سکون تے ازادی دی تھاں نہیں۔ جے تیرے خیال سماج وچ کھلر جاون تے وڈا ہلا گلا ہو جاوے گا۔ سرکاری وکیل نے ٹھیک گل کیتی اے میں تینوں چھڈن دی سزا دیندا آں۔"

"پر جج صاحب......" ملزم نے رولا پا دِتا۔

"توں انج نہیں کر سکدا' مینوں ضرور جیل گھلیا جاوے۔" ملزم چیکیا۔

"ایہنوں پرانہہ لے جاؤ......" جج نے پُلس نوں حکم دتا۔ جیوں ای پُلس نے اوہنوں پھڑیا' اوہنے جج ول مونہہ کیتا تے جو دل دماغ وچ آیا بولدا گیا۔ اوہدیاں گلاں عدالت نوں ہلا کر رکھ دتا۔ "توں اپنے آپ نوں جج کہندا ایں...... موٹے سور' توں جاہل تے بیوقوف ایں۔ ادھا ویلا عدالت وچ سُتا رہندا ایں۔ تیری وڈیائی تیری بیوقوفی اے۔ میں شرط لانا آں توں نامرد ایں۔"

"مونہہ بند کر......" جج تے وکیل اکٹھے بولے۔

"توں حرامی ایں توں جج دی ہتک کر کے نہیں بچ سکدا۔ میں تینوں دس سال دی

سزا دیندا آں' توں سرکاری کھیتاں وچ کم کریں گا ایس کُتے نوں چھیتی لے جاؤ۔"

"جج صاحب اوہ ایہو تے چاہندا اے۔" سرکاری وکیل چیکیا۔

"نہیں ایہدی ایہو سزا ہونی چاہیدی اے' دعوا خارج...... عدالت دس منٹ دا وقفا کردی اے۔" جج اٹھیا تے چھیتی نال باہر نکل گیا۔

"اسیں ہن کیہہ کہہ سکدے آں۔" سرکاری تے وکیل صفائی بولے۔

پُلس اوہنوں پھڑ کے لے گئی۔ میں اوہدے چہرے اُتے خوشی تے سکون ویکھیا۔ مینوں نہیں پتا سینٹ گیبرے جیل جاون دے ایس ول اُتے کیہہ کہندا۔ جیل واسی نوں کھیتاں وچ کم کرن گھل دتا گیا۔ کھیتاں وچ کم کرنا جیلاں ورگا ای سی۔ اوہنوں اوتھے وی استاد لبھ جاون گے۔ اوہنوں اوتھے روٹی' نیندر تے سون لئی کمرا وی لبھ جاوے گا۔ جیل واسی خوش قسمت اے پر میں اپنی دنیا اوہدے نال نہیں بدل سکدا۔ ازاد کون اے میں یاں اوہ؟

سینٹ گیبرے نے صدیاں پہلے کہیا سی۔

"ایہہ دنیا کجھناں لئی ازادی تے کجھناں واسطے غلامی اے۔"

ایڈل ماجا پیریس (نائجیریا)

جگنو

جس ویلے اوہ کمرے وچ وڑیا بچی کھنگ رہی سی. اوہ لہنی بیوی کول ہسپتال گیا جیہڑی سٹول اُتے بیٹھی ہوئی سی. اوہنے اوہدے موڈھے اُتے ہتھ رکھیا پر اوہنے اوہدے ول تکنا گوارا نہ کیتا.

"کیہ توں ہسپتال گئی سیں؟"

"ہاں"

"فیر کیہ ہویا؟"

"ڈاکٹر نے ایہہ پرچی لکھ دتی اے."

"توں اوتھے گئی سیں؟"

"ہاں"

"کنے پیسے لگے نیں؟"

"اک نائرا."

اوہنے کاغذ تُھپیا تے اوہنوں دے دتا. فیر بچی ول تکیا. اوہدے متھے اُتے مڑھکا سی. اوہ اوہدی چھاتی بل رہی سی. اوہ اٹھ کھلوتا تے کمرے وچوں باہر نکل گیا. اوہنے کچن وچ کجھ کھانا پکایا' کھاون پچھوں اوہ پوڑھیاں اُتے بہہ گیا تے بچی دے لمے لمے ساہ سُنن لگ پیا. اوہ فیر کمرے وچ آگھسیا.

"کل میں مالک نال گل کراں گا."

"لاگوس کوئی چنگی تھاں نہیں." بیوی نے آکھیا.

اوہنے بچی ول ویکھیا اوہ درد نال بل رہی سی. اوہ کیہ کہ سکدا سی؟ اوہنے اپنا ہتھ باہر کڈھیا تے مڑ پچھے کر لیا.

"میں کل مالک نال گل کراں گا." اوہنے اک واری فیر آکھیا تے پوڑھیاں اُتے آ گیا.

انھیرا کھِلر گیا سی. اوہنے پنڈ تے شہر بارے سوچیا. اوہدا دھیان اپنی لاچاری ول گیا اوہ بہت چر باہر کھلو نہ سکیا تے کمرے وچ آ گیا.

"توں گھبرا نہ سبھ ٹھیک ہو جاوے گا." پہلی واری اوہنے بیوی ول تکیا.

"سبھ کجھ ٹھیک ہو جاوے گا؟" اوہنے مونہہ دوجی وکھی کر لتا. "اوہ مر رہی اے تے توں کہندا ایں سبھ کجھ ٹھیک ہو جاوے گا." اوہدے لفظاں وچ نفرت سی. "توں جھوٹھ بولدا ایں." اوہ اُچا بولنا چاہندا سی پر بول نہ سکیا.

"ایہدے وچ میرا کوئی قصور نہیں میں پوری کوشش کیتی اے."

"میرا پیو....." اوہنے گل شروع کیتی.

"انج نہ کر ایہدا کیہ فائدہ؟" بچی فیر اوکھے ساہ لین لگ پئی دوہاں اوہدے ہڈیاں ورگے جسے نوں تکیا. عورت رو پئی.

"مینوں پتا سی سفر لما اے تے اوہ بہت کمزور اے پر توں میری گل ای نہ سنی."

"میں سوچیا....."

"توں کیہ سوچیا؟ توں سوچیا جے لاگوس چنگی تھاں ہووے گی؟"

"نہیں..... پر پنڈ وچ کرن نوں کجھ نہیں سی. فوجیاں تباہ کر دتا....."

"میرا پیو تینوں کوئی کم دے دیندا."

"میں اوہدے نال کوئی کم نہیں کرنا چاہندا ساں." اوہنے کاوڑ نال آکھیا.

"توں وی اپنے ڈھنگ دا بندہ ایں."

اوہنے ویسلین کھولی تے بچی دے جسے اُتے ملن لگ پئی تے فیر اوہدے نال پیار نال
گل کیتی۔ دوہاں اک دوجے نوں ویکھیا اوہ وی اوہنوں بچاناں چاہندا سی۔ اوہنے دوویں
ہتھ اپر چکے تے مڑ تھلے سٹ دتے تے بتی نیڑے جگنو تکناں شروع کر دِتا۔ عورت بستر
وچ بہہ گئی تے بچی نوں لوری دیونْ لگ پئی۔ اوہنوں لگا جیویں اوہ گھس بیٹھا ہووے۔
اوہ باہر نکل گیا۔ گھنٹے پچھوں پرتیا تے ماں دھی انج ای بیٹھیاں سن۔ اوہنے بیوی ول تکیا
اوہدیاں اکھاں سوہیاں تے سجیاں ہوئیاں سن تے اوہ تھک چکی سی۔

"توں فیر آگیا ایں میں سمجھی بھج گیا ہوویں گا۔ میں..... میں تینوں ویکھناں نہیں
چاہندی۔" اوہنے بچی نوں بستر اُتے پادتا تے اوہدے تیلے ورگے پنڈے نوں تکن لگ
پئی۔ جگنو حالی وی بتی نیڑے اڈ رہیا سی۔ مرد نے اوہنوں اپنے ہتھ نال پھڑ لتا۔ اوہدی
بیوی اٹھ کھلوتی تے اپنے بیگ وچ شیواں رکھنیاں شروع کر دتیاں.....

گائنامہلوپ (جنوبی افریقہ)

ٹائلٹ

کے ویلے میں سبھ کجھ چھڈنا چاہندی تے چنگی کڑی بنن دا سوچدی ساں جیہڑی
بزرگاں دی گل دھیان نال سُندی اے۔ میری ماں دی خاہش سی میں نرس یاں استانی
بناں۔ لوک ایہناں شعبیاں نوں چنگا سمجھدے نیں۔ مینوں پتا سی میں کجھ ہور کرنا
چاہندی ساں۔ میں اداکاری بارے بہوں سوچیا۔ میری ماں کہندی "ایہنوں تعلیم دوان
دا کوئی فائدہ نہیں کیوں جے ایہنوں پتا ای نہیں ایہہ پڑھ کے کیہ کرے گی۔" میں
دسمبر دیاں چھٹیاں وچ دسویں دا امتحان دینْ مگروں جوہانسبرگ آگئی تے کوئی کم لبھن
ئی اوتھے ای رہی۔

میری وڈی بھیَن "اورنج گروو" وچ اک گھر کم کردی۔ میں اوہدے نال اوہدے
پچھلے کمرے وچ رہی۔ میں جوہانسبرگ وچ اپنْی بھیَن دیاں سہیلڑیاں توں اڈ ہور کسے
ول نہ جاندی۔ اسیں ساریاں کٹھیاں چرچ جاندیاں ساں۔ باہر جاونْ دا بس ایہو بہانا
ہوندا۔ میں کلی تے اکی ہوئی ساں۔

چھُٹّی والے دن بھیَن مینوں کمرے وچ بند کر دیندی تاں جے مالکن کدھرے
مینوں ویکھ نہ لوے۔ اوہ سارا ویلا گھر ای ہوندی' دوستاں نال چاہ پیندی یاں تالاب
کنڈھے دھپے پئی رہندی۔ تالاب میرے کمرے دے نیڑے سی ایس لئی مینوں چپ
رہناں پیندا۔ میری بھیَن مینوں اندر بند کرنْ اُتے خوش نہیں سی پر اوہدے کول ہور

کوئی چارا وی نہیں سی. میں ریڈیو وی نہ سن سکدی. بس اخبار تے رسالے پڑھدی رہندی. میں "فیئرلیڈی" تے "ویمنز ویکلی" دا اک اک لفظ پڑھدی. پر فیر میری بھَین نوں لگا میں بہت پڑھ رہی آں.

"توں کنج دی بیوی ہوویں گی جے توں بچے لئی کپڑے نہیں سی سکدی یاں اپنے لئی جرسی نہیں بنا سکدی؟ میرا خیال اے توں کسے پڑھے لکھے بندے نال ویاہ کریں گی جنھوں سکھنے ڈھڈ پڑھنا بھیڑا نہیں لگے گا."

جس ویلے رات نوں مالکن سوں جاندی اسیں ریڈیو سُندیاں تے تاش کھیڈدیاں. فیر میں کلودنگ فیکٹری وچ کم کرن لگ پئی. میں نویاں لوکاں نوں ملدی انج مینوں اوس کمرے توں باہر رہنا چنگا لگدا. فیکٹری وچ بوتیک لئی کپڑے بنائے جاندے سی. فیکٹری وچ بہت ساریاں مشیناں لگیاں ہوئیاں سن. کجھ لوک کپڑے سیندے، تے کجھ وڈیاں وڈیاں استریاں نال استری کر رہے ہوندے. میں جیکٹ یاں کپڑے نال لگے ہوئے دھاگے وڈھدی. جس ویلے کپڑے تیار ہو جاندے اوہ میرے کول گھلے جاندے' میں اوہناں نوں گِندی' نمبر لکھدی تے فیر لے دھاگے کَٹدی. مینوں ایہہ چنگا لگدا جے اک بندہ بانہہ بناندا دوجا کالر تے اخیر وچ اک عورت ساریاں ٹوٹیاں نوں جوڑدی' بٹن لگاندی انج جوڑا تیار ہو جاندا.

فیکٹری وچ لوک "سوتھو" بولدے پر اوہ چنگے سی میرے نال "زولو" وچ گل کردے. اوہ مینوں چنگی صلاح وی دیندے. اوتھے اک کڑی گوینڈولن سی جیہڑی مینوں بے عقل سمجھدی. اوہ مینوں "باری" کہندی کیوں جے جس ویلے دوپہر دے کھانے دا ویلا ہوندا' کڑیاں منڈیاں نال باہر جاندیاں میں اندر پڑھ رہی ہوندی. اوہ مینوں دسیا مینوں وی کوئی "لنچ بوائے" رکھنا چاہیدا اے. لیکن اوہدے نال سو نہیں' کیوں جے ایہہ ساری عمر دا مسئلہ بن سکدا اے' میں ایہہ سن کے پریشا

ہوندی. میں سوچیا باہر کسے منڈے کولوں چاقو کھاون دی تھاں "باری" رہنا چنگا اے.

فیکٹری ساڈھے چار وجے بند ہو جاندی تے میں نیڑے اک پارک وچ ٹُر جاندی. اوتھے میں ساڈھے چھے وجے تیکر رہندی فیر چوری چوری گھر آ جاندی تاں جے "چٹے لوک" مینوں ویکھ نہ لین. سویرے ساڈھے پنج توں پہلاں گھر توں باہر نکل پیندی' انج ساڈھے ست دی بس پھڑن تیکر میرے کول دو گھنٹے ہوندے تے میں سوچدی میں ایہہ ویلا کنج گزاراں. میں پارک وچ ٹائلٹ ٹُر جاندی. ایہنوں کدی جندرا نہ لگا ہوندا. میں ٹائلٹ سیٹ اُتے بہہ جاندی تے پڑھدی رہندی جدوں تیکر بس پھڑن دا وقت نہ ہو جاندا.

جدوں میں پہلی واری ٹائلٹ گئی میں بس سٹاپ ول جا رہی سی. انج تے میں سدھی بس سٹاپ ٹُر جاندی جیہڑا "اوکے" بازار دے باہر سی. میں اوتھے بہہ کے پڑھدی رہندی یاں گڈیاں تے کاراں وی ودھدی گنتری نوں ویکھدی رہندی. اک دیہاڑے زور دی بارش ہو رہی سی. میں سوچیا میں اودوں تیکر ٹائلٹ بیٹھی رہواں گی جدوں تک مینہ نہیں رک جاندا. میں ایہہ ویکھن لئی جے اندر کوئی ہے تے نہیں بوہا کھڑکایا' کوئی جواب نہ آیا تے میں بوہا کھولھ کے اندر وڑ گئی. مینوں تھوڑی بو آئی پر ایہہ ٹائلٹ کوئی بہت ورتارے وچ نہیں سی. ایہدا فرش تے کندھاں چٹیاں سن. لگدا سی بہت چر توں رنگ نہیں کیتا گیا. جس ویلے بارش تیز ہو رہی سی' میں آل دوالے ویکھیا. بارش دی اواز مینوں چنگی لگی کیوں جے میں گلی ہوون توں بچ گئی ساں صرف تھوڑیاں جیہاں کنیاں میرے اپر پئیاں. پلاسٹک دا تھیلا جہدے وچ میں کتاباں' دستی بیگ تے رمال رکھیا ہویا سی کجھ گِلا ہو گیا سی. ایہہ وی ایس لئی جے ٹائلٹ جاندیاں میں سر اُتے رکھیا سی. میں کپڑے تھوڑے جے تھلے کیتے تے بہہ گئی پر انج

جے میری استری نہ بجھے۔ میریاں آون والیاں کئی سویراں ایس ٹائلٹ وچ لنگھیاں۔
میرے لیکھ چنگے سن جے مینوں ایہہ ٹائلٹ لبھ گئی ایس لئی کہ اوس سال بہوں سردی پئی سی۔ ایہہ نہیں پئی ایہہ تھاں گرم سی پر اک واری جے تُسیں بوہا بند کر لیندے واء اندر نہ آسکدی۔ اک ایہہ نکا ٹائلٹ سی۔ ایہدیاں کندھاں وی تنگ سی مینوں لگدا جیویں ایہہ میرے لئی بنائی گئی ہووے۔ میں اوتھے کئی خاب ویکھے۔ مینوں کئی وار لگا جیویں میں اک وڈے ہال وچ دوجے اداکاراں نال ڈراما کر رہی ہوواں۔ سکول دے زمانے وچ میں ڈراما "A man for all Seasons" کھیڈیا سی۔ اسیں ایہنوں دوجیاں سکولاں وچ وی کیتا۔ مینوں ایہہ بہت چنگا لگدا سی۔ جوانی دے زمانے وچ کئی خیال انجیل وچوں لئے تے وڈے دیہاڑیاں جیویں "گڈ فرائیڈے" اُتے کھیڈے تے خوش ہوندے۔ میں اوتھے کئی خاب ویکھے.....

میں کتاباں پڑھ پڑھ کے اک گئی ساں۔ پیار کہانیاں اکو جیہاں لگدیاں تے پڑھن وچ میری دلچسپی مک گئی۔ میں اپنے آپ کولوں پچھنا شروع کر دتا۔ میں سکول چھڈن پچھوں کوئی شئے کیوں نہیں لکھی۔ سکول دے زمانے وچ میں نظماں تے کہانیاں لکھدی ہوندی سی۔ میری انگریزی دی استانی میرا حوصلا ودھاندی۔ میں اینی خوش ہوندی کہ کسے ہور شئے ول میرا دھیان ای نہ جاندا۔ اوہناں نوں چھپاون دا مینوں پتا نہیں سی۔ مینوں ایہہ وی نہیں سی اندازا جے اوہ چنگیاں وی سن کہ نہیں۔ مینوں تے بس جدوں ویلا ہوندا لکھنا چنگا لگدا۔ اک جمعے نوں لکھن لئی میں کاپی لتی پر اک شام توں اڈ میں کجھ نہ لکھ سکی۔

میری بھیَن نے جمعرات پچھلے پہر دی چھُٹی لتی پر اوہ گھر نہیں سی اپڑی۔ میں کم توں پرتی تے گھر جاون لئی پارک وچ چنگے وقت دی اُڈیک وچ رہی۔ جتے لوک ہمیش رات دا کھانا ساڈھے چھے وجے کھاندے۔ ایہہ اوہ ویلا ہوندا جدوں میں لک چھپ

کے گھر آؤندی تاں جے اوہ مینوں ویکھ نہ سکن۔ میرا آنا جانا راز رکھنا پَیندا سی تاں جے اوہناں نوں پتا نہ لگے میں ایتھے ٹھہری ہوئی آں۔

فیر مینوں لگا اوہدے آون وچ چِرک ہو گئی اے۔ پر میں باہر جاون توں ڈردی ساں۔ میں بھیَن دے کمرے دے ساہمنے بیٹھن دا فیصلہ کیتا۔ میرا خیال سی اوتھے مینوں کوئی نہیں ویکھ سکے گا۔ میں "ڈرم میگزین" پڑھدی رہی۔ میں سمجھدی ساں اوہ چھیتی نہیں پرتے گی۔ مینوں پہلی واری لگا میں کنی بیوقوف آں گھر دی فالتو کنجی نہیں رکھدی۔ مینوں بوہا کھولن دیاں اوازاں آؤندیاں رہیاں۔ اک دو واری مینوں اوہدے پَیراں دی کیڑ آئی پر ایہہ کجھ ہور سی۔

میں پڑھن دی کوشش کر رہی ساں جدوں مینوں لگدا دو کُتے کھیڈدے تے اک دُوجے دا پِچھا کردے میرے بہت نیڑے آ گئے نیں' تے اوہ فیر بلکُل میرے ساہمنے آ گئے۔ اسیں اِک دُوجے ول ویکھیا تے اوہناں بھوکنا شروع کر دِتا۔ مینوں جاپ رہیا سی جے میں تھوڑا جیہا وی ہلی اوہ میرے ٹوٹے کر دیون گے۔ ایس لئی میں چُپ چپیتی بیٹھی رہی نہ اوہناں ول تکیا۔ میرا دل پھٹ رہیا سی تے مونہہ کاغذ وانگ سک گیا سی۔ جدوں آنڈھ گوانڈھ دے کُتے وی اوہناں نال رِل گئے تے اوہ ہور وی اُچی اواز نال بھونکن لگ پئے۔ فیر مالکن دی بولن دی اواز آئی جیہڑی کتیاں نالوں وی اُچی سی۔ "ارررررینی" ایہہ میری بھیَن دا انگریزی ناں سی جیہڑا اسیں کدی نہ ورتیا۔ میں نہ بولی نہ ای اپنی تھاں توں ہِلی کیوں جے کُتے دند کڈھ کے میرے ساہمنے کھلوتے سن۔ جدوں اوہنوں کوئی جواب نہ ملیا اوہ ویکھن آئی کہ کیہہ ہو رہیا سی۔

"ہیلو ایہہ توں ایں؟" اوہ مسکرا رہی سی تے کُتیاں نُوں نساون دی تھاں چیونگم کھاندی رہی۔ اوہناں بھونکنا بند کر دِتا پر اپنی تھاں اُتے کھلوتے رہے۔ اوہ میرے اُتے دند کڈھدے رہے تے اُڈیکدے رہے کدوں اوہناں دی مالکن اوہناں نُوں

نسن دا کہندی اے۔ "مالکن ایہہ مینوں کھا جاون گے۔" میں آکھیا پر دھیان اوہناں ول ای رکھیا۔ "نہیں ایہہ تینوں کجھ نہیں آکھدے۔" اوس فیر پیار نال کہیا۔ "ایتھوں ہُن ٹُر جاؤ" تے اوہ نس گئے۔ اوہ گڈی وانگ سی تے اوہدے وال سنترے رنگے سن۔ اوہدیاں اکھاں وی گڈی وانگر ہلدیاں۔ اوہدے ہونٹھ اوہدے نیوں طرحاں سوہے سن تے اوہنے اُچی اڈی دیاں جُتیاں پائیاں ہوئیاں سن۔ جدوں اوہدے بیلی تیراکی لئی آوندے اوہدے ہسن دی اواز آوندی۔

میں گھابری ساں' میں سمجھ نہ سکی اوہ کنج مسکراندی رہندی اے جد کہ اوہ مینوں اپنے گھر ٹھہرن نہیں دیندی۔ "توں ایتھے کدوں آئی ایں؟ اسیں تینوں ویکھیا ای نہیں۔"

"میں کجھ چِر توں ایتھے آں۔ میری بھیَن گھر نہیں میں اوہنوں اُڈیک رہی آں۔"

"اوہ' اوہ ایتھے نہیں؟" اوہ ایویں ای ہس رہی سی۔ "میں اوہنوں سنیہا دیواں گی' توں گھر ٹُر جا۔ میں دس دیواں گی توں اوہنوں ملن آئی سیں۔" جدوں میں گیٹ توں باہر آگئی مینوں سمجھ نہیں سی آ رہی سی میں کیہہ کراں تے کتھے جاواں۔ میں ہولی ہولی ٹُردی رہی۔ باہر تیز روشنی سی۔ انج لگدا جیویں ایہہ وڈیاں اکھاں ہوون جیہڑیاں مینوں تک رہیاں نیں۔ میں پریشان ساں لوک مینوں ویکھن گے تے کیہہ سوچن گے رات ویلے میں کیہہ کر رہی آں۔ ایہہ سارا کجھ میرے وسوں باہر سی ایس لئی میں پرواہ ای چھڈ دتی۔ میں ایہہ سوچن لگ پئی اوس دیہاڑے میں تے میری بھیَن کیوں رُسیاں ساں۔ اوس صبح میں الارم لایا ہویا سی پر چھال مار کے اوہنوں بند نہ کر سکی تے میری بھیَن میرے توں ناراض ہو گئی۔ پر جدوں اوہ آپو الارم لاندی اوہنوں چپ کراون دی اوہنوں کوئی چھیتی نہ ہوندی۔ اک دیہاڑے میں کجھ سیکنڈ لئی بوہا کھلا رکھیا تے اوہنے مینوں جھاڑ دتا۔

میں روز سویرے اٹھدی' بستر ٹھپدی تے بھیَن دی منجی تھلے رکھ دیندی۔ ہنیرے وچ وی مینوں بتی بالن دی اجازت نہیں سی۔ میں موم بتی بالدی تے برش لے کے باتھ روم ٹُر جاندی۔ میرے کپڑے بوہے پچھے کل نال ٹنگے ہوندے۔ میں کپڑے لیندی تے اواز کیتے بنا بوہا بند کر دیندی۔ رات توں پہلاں ہر شئے اپنی تھاں اُتے ہوندی۔ بیسن وچ ٹھنڈا پانی ہوندا تاں جے ٹوٹی دی اواز نال چِٹے لوک نہ جاگ جاون تے اوہ ایہہ نہ سوچن سویرے سویرے میری بھیَن کیہہ کر رہی اے۔ میں صبح ساڈھے پنج وجے بوہیوں باہر ہوندی' جُتیاں بیگ وچ رکھدی تے گیٹوں باہر آ کے پاندی۔ گیٹ اواز کردا میری خاہش ہوندی جے میں ایہنوں ٹپ کے لنگھ جایا کراں۔

میں ایہناں سوچاں وچ ڈُبی ساں' ٹھنڈ تے گِلی نک وی بُھل گئی ساں' فیر میں لہنی بھیَن نوں اپنے ول آوندیاں ویکھیا۔ "محلو' توں ایتھے باہر کیہہ کر رہی ایں؟" میں اوہنوں سارا کجھ دس دِتا۔ "او..... کسے ویلے توں بہُت ای بیوقوف ہو جاندی ایں۔ توں اوتھے اندر کیہہ کر رہی سیں۔ توں مینوں اُڈیکدی تے اسیں اکٹھیاں ای اندر جاندیاں۔ فیر میں آکھ سکدی ساں توں مینوں ملن آئی ایں۔ جے اوہناں تینوں فیر ویکھ لتا تے میں کیہہ دساں گی؟" اوہ کاوڑ نال گیٹ ول ودھی تے میں اوہدے پِچھے پِچھے۔ جدوں اوہ اندر وڑی تے بولی چھیتی نال اندر آ جا۔ میں اوہدے کولوں معافی منگی تے اندر آگئی۔ ایہہ معجزا سی جے سانوں اندر وڑدیاں کسے نہ ویکھیا۔ اسیں گل کیتے بِنا کھانا کھادا تے چاہ پیتی۔ میرا کوک مارن نوں دل کردا سی۔ میرا جی کردا سی میری کوئی سہیلی ہووے جیہڑی مینوں دسے میں بے کار نہیں تے میری بھیَن میرے نال نفرت نہیں کردی' تے اک دیہاڑے میرے کول رہن لئی چنگی تھاں ہووے گی۔ میرا من کردا میں لہنی عمر دے کسے بندے نال گلاں کراں۔

مینوں پتا سی میری بھیَن میرے بارے پریشان اے تے لہنی مالکن توں ڈری ہوئی

اے. جے اوہنوں کیڑ لگ گئی کہ میں اوہدے نال رہ رہی آں تے اوہ اوہنوں کڈھ دیوے گی تے فیر ساڈے کول سر لکاون لئی کوئی تھاں نہیں ہووے گی. میری تنخاہ وی تھوڑی سی. مینوں نہیں سی پتا میں کدوں تیکر اتھروواں' خاہشاں تے بن نیندر رہواں گی.

اگلی سویرے الارم وجن توں پہلاں میں جاگ پئی پر تھکی تے اکی لمے پئی رہی. جے کوئی چارا ہوندا تے میں کم اُتے نہ جاندی. میرے اندر کوئی اجیہا جذبا سی جیہڑا میرے کولوں دہری رفتار نال کم کراندا تے ٹائلٹ تیکر لے جاندا. میں ایہنوں اپنی ٹائلٹ کہندی کیوں جے ایہہ مینوں انج ای لگدی. ایہدے اندر کسے ہور نوں میں کدی نہ جاندیاں ویکھیا. مینوں جاپدا جیویں ساریاں نوں پتا اے میں ایتھے جاندی آں انج کوئی اوتھے نہ جاندا. میں جدوں جاندی مینوں یقین ہوندا ایہہ خالی ہووے گی.

جدوں میں گیٹوں باہر جُتیاں پائیاں مینوں لگا میں اُچی واء وچ ہوواں. میں یقین کر لتا جے کاپی میرے بیگ وچ اے. مینوں ایہدی کوئی پرواہ نہیں سی جے لنچ بکس میرے کول ہے کہ نہیں. میں بہت ترکھی ٹُر رہی ساں. فیر ویکھیا بوہا رنگیا ہویا اے' پرانے دی تھاں نویں شیشے لگ گئے نیں. میں بوہے کول اپڑی تے اندرو اندر مسکرائی. میں وڈے چر پچھوں ٹائلٹ سیٹ اُتے بہہ کے نظم لکھ رہی ساں.

میں کئی سویراں اوتھے بہہ کے لکھدی رہی. کسے ویلے ایہہ نظم نہ ہوندی' جو وی میرے ذہن وچ آوندا میں لکھ لیندی. مینوں جاپدا جیویں کسے سہیلی نال گلاں کر رہی ہوواں. مینوں لگدا میں اپنی بھین کولوں کجھ لکا رہی آں. اوہنوں نہیں سی پتا پارک وچ میری ٹائلٹ اے نہ اوہنوں میری ڈائری نال کوئی دلچسپی سی.

میں فیکٹری وچ لنچ ویلے کجھ لوکاں نوں جوڑے چوری کردیاں ویکھیا تے اپنے سپروائزر نوں نہ دسیا. اوہنوں میرے اُتے کاوڑ سی' میں ایہدے بارے کہانی لکھنا

چاہندی ساں' پر جدوں میں ٹائلٹ اپڑی میں مسکرائی کیوں جے ایہنوں جندرا لگا ہویا سی. مینوں پہلی واری یقین ہو گیا ٹائلٹ میری نہیں. میں نیڑے ای بنچ اُتے بہہ گئی. چڑھدے سورج نوں ویکھیا تے اپنی کہانی لکھ لئی.

مایا کوٹو (موزمبیق)

فلومی ننخا

جوسیلڈو لہنی حیاتی دیاں اوکڑاں نوں حل کرن لئی ہمیش اپنے کن کھلے رکھدا. جس ویلے کوئی مسافر لنگھدا یاں گڈی رکدی اوہ گل بات سُنن لئی اوہناں دے نیڑے ہو جاندا. انج ای اوہنے لہنی وڈی کڑی فلومی ننخا لئی کئی سفنے بنے. پورے ہفتے لئی شہرتوں ایہہ خبر آؤندی رہی پئی اک منڈا اپنے جسے نوں سپ وانگ مروڑ لیندا اے. اوہ پورا ملک پھردا اے تے ہر کوئی اوہنوں ویکھنا چاہندا اے. ایس منڈے نے بہت پیسا کمایا اے تے صندوق بھر لئے نیں. ایہ سارا کجھ اوہدے کرتب کارن اے. اوہدا ہر تھاں ذکر ہوندا تے گڈی ڈرائیور ایہنوں مرچ مسالا لا کے لوکاں نوں سناندے. اوہناں ایہہ وی دسیا اک واری کنج اوہنے اپنے جسے نوں اپنے آپ نال بنھ لیا سی' جے اوہنوں کھولیا نہ جاندا تے ہُن وی انج ای ہوندا.

جوسیلڈو نے لہنی حیاتی تے اپنے بارھاں بچیاں بارے سوچیا. ایہناں بچیاں دی بھلک کیہہ اے؟ پورے بارھاں بچے؟ اوہنے فیصلہ کر لیا فلومی کرتب وکھان والی بنے گی. سڑکاں تے راہواں اُتے اوہدے اشتہار لگے ہوون گے. اوہنے لہنی دھی نوں حکم دتا "اج توں فلومی توں اپنے آپ نوں لفان دی کوشش کر. سر نوں فرش تیکر لفان دی مشق." کڑی نے کرتب شروع کر دتے پر اوہدی رفتار بہت ماٹھی سی. جوسیلڈو اوہدی تیاری لئی ورکشاپ توں وڈے وڈے ڈرم لے آیا. رات نوں اوہدے لک نوں ڈرم نال بنھ دتا جاندا تے سویرے اوہ اوہدے اُتے تتا پانی سٹدا. "ایہ پانی ایس لئی اے تاں جے تیریاں ہڈیاں نرم تے لفن والیاں ہو جاون."

جس ویلے کڑی نوں کھولیا جاندا اوہ پچھے ڈگ پیندی' اوہدی خون دی حرکت ٹھیک نہ رہندی تے ہڈیاں ٹٹ جاندیاں' اوہنے پیڑ تے نیندر دی شکایت کیتی.

"توں قربانی بنا امیر نہیں ہو سکدی." اوہدے پیو دا جواب ہوندا. اوہ پاٹیاں لیراں وانگر لگدی.

"پیو میرے جسے نوں پیڑ ہوندی اے مینوں سوون دے."

"نہیں دھیے جس ویلے توں امیر ہوویں گی تیری کھل کے نیندر پوری ہووے گی. ساڈے ساریاں دی غریبی دور ہو جاوے گی."

ویلا لنگھدا رہیا' جوسیلڈو کرتب وکھاون والے دی اُڈیک وچ رہیا. اوہ اینٹینے وانگ اپنے کن کھلے رکھدا تے اوہدیاں اکھاں اخبار دی کھوج وچ ہوندیاں. کرتب والا پتا نہیں کس دیس ٹُر گیا سی. فیر فلومی ننخا دی حالت بہت خراب ہو گئی. اوہدے لئی ٹُرنا پھرنا اوکھا ہو گیا سی. اوہنوں الٹیاں لگ گئیاں. لگدا سی اوہدا جسا مونہہ راہیں باہر آ جاوے گا. اوہدا پیو کہندا "ایہناں کمزوریاں دا خیال نہ کر' کرتب والے نوں تینوں ایس حالت وچ نہیں ویکھنا چاہیدا توں کرتب دکھاون والی نظر آنی چاہیدی ایں. الٹیاں والی نہیں."

جیوں جیوں ویلا لنگھ رہیا سی' اوہدی کاوڑ ودھدی جا رہی سی. ایہہ ایہو جیہی نکی تھاں سی جتھے خبراں ہمیش باہر توں آؤندیاں. دنیا وچ کجھ تھاواں ایہو جیہاں وی ہوندیاں نیں جتھے ویلا رُک جاندا اے ایہہ علاقا وی کجھ انج دا سی. حالی تیکر ویلے دے ہتھ خالی سی' پر اک شام جوسیلڈو اک ڈرائیور کولوں اوس لکی اسٹار دی خبر سُنی. کرتب والا شہر وچ شو دی تیاری کر رہیا سی اوہ دوڑدا گھر آیا تے لہنی بیوی نُوں کہن لگا "فلومی ننخا نوں نویں لیڑے پوا."

اوہدی بیوی گھابر گئی "کڑی کول نویں کپڑے ای نہیں."

"عورت میں تیرے کپڑیاں بارے سوچ رہیا آں۔" اوہناں کڑی نوں کھڑا کیتا تے ایہہ لے تے وڈے سی کیوں جو اوہدے ناپ دے نہیں سن۔

"اپنا سکارف لاہ دے، فنکار سر نہیں کجدے۔ بیوی ایہدے وال وی سدھے کر دے، میں گڈی دے ٹکٹ لے کے آؤندا آں۔"

"توں پیسے لین کتھے جا رہیا ایں؟"

"ایہہ پچھنا تیرا کم نہیں۔"

"جوسیلڈو۔"

"عورت میرے سر اُتے سوار نہ ہویا کر۔"

کجھ گھڑیاں پچھوں اوہ شہر ٹُر گئے۔ اوہ گڈی وچ بہہ کے سوچدا رہیا پھل اپنی چھیتی نہیں پکدے۔ گنے توں کھنڈ بنن وچ وقت لگدا اے۔ فیر اوہ گڈی دی لوری وچ اپنی دھی بارے فکراں دیاں تنداں وچ پھسیا رہیا۔ اوہنے اوہدے ول تکیا اوہ کنب رہی سی اوہنے اوہدے کولوں پچھیا "کیہہ مسئلہ اے؟....." فلومی نے ٹھنڈ دی شکایت کیتی۔

"کیہڑی ٹھنڈ؟ ایس گرمی وچ ٹھنڈ؟" فیر سردی نوں لبھن لگ پیا جیویں ایہدا وی کوئی جثہ ہووے۔

"گھابر نہ دھیے، تھوڑے چر پچھوں ایتھے گرمی ہو جاوے گی" پر کڑی دا کانبا ہور ودھ گیا۔ لگدا سی جیویں اوہ گڈی نالوں وی ودھ کنب رہی ہووے۔ اوہدے پیو اپنا کوٹ لاہ کے اوہدے اُتے دے دتا۔

"ہُن اپنا کانبا گھٹ کر نہیں تاں میرا کمبل ادھڑ جاوے گا۔" اوہ شہر اپڑ گئے تے کرتب والے نوں لبھنا شروع کر دتا۔ اوہ گلیوں گلی پھردے رہے۔

"ایہنیاں گلیاں؟" اوہ کڑی نوں اپنے نال کھچ رہیا سی "فلومی! اٹھ کھلو اوہ سمجھن گے میں تینوں ہسپتال لے کے جا رہیا آں۔" اخیر اوہ اک گھر اپڑ گئے۔ اوہناں نوں کہیا

گیا کہ اوہ نِکے کمرے وچ اُڈیکن۔ فلومی کرسی اُتے سوں گئی جد کہ اوہدا پیو پیسے دے خاب ویکھدا رہیا۔ کرتب والا اوہناں نوں شام ویلے ملیا۔ اوہنے سِدھی گل کیتی

"مینوں ایہدی لوڑ نہیں۔"

"پر جناب....."

"میرا ویلا برباد نہ کرو۔ ایہہ مینوں نہیں چاہیدی ایہو جہے کرتب وکھان دا ہُن وقت نہیں رہیا۔"

"پر میری دھی ویکھو تے سہی اوہ اپنے سر نوں کنج لفا سکدی اے۔"

"میں تہانوں دسیا اے مینوں کوئی دلچسپی نہیں، کڑی وچاری بیمار اے۔"

"ایہہ نری ربڑ اے ایہنوں تے سفر دا تھکیواں اے۔"

"مینوں صرف اک شئے وچ دلچسپی اے مینوں اوہ منڈے چاہیدے نیں جنہاں دے دند لوہے دے ہون جو لکڑی تے کل کھا سکن۔" جوسیلڈو پھکا پے گیا۔

"میں ایہہ نہیں کر سکدا۔"

اوہ اوتھوں ٹُر پئے تے کرتب والا کرسی تے بیٹھا رہیا۔ اوہدا دھیان کڑی ول گیا جیہڑی نری ہڈیاں رہ گئی سی۔ رستے وچ جوسیلڈو اپنی قسمت نوں برا بھلا کہندا رہیا۔ اوہ ہُن دند منگدے نیں۔ فلومی اپنے آپ نوں گھسیٹ رہی سی۔ اوہ گڈی وچ بہہ گئے۔ اوہدے پیو اُتے ٹھنڈ پے گئی۔ اوہ ٹیشن نوں تکن لگ پیا، پر اوہدی نظر بہت دُراڈے نہیں گئی، فیر اوہدا چہرا چمک پیا اپنی دھی نوں ہتھ نال پھڑیا تے اوہدے ول ویکھے بنا کہیا

"ایہہ گل ٹھیک اے تیرے دند بہت ڈاڈھے نیں، تیری ماں ایہو کہندی اے۔"

اوہنوں کوئی جواب نہ ملیا۔ اوہنے کڑی نوں ہلایا تے اوہدا پورا جثہ اوہدیاں باہواں وچ آ گیا۔

جیمز اپے (یوگنڈا)

پناہ گیر

مارگریٹ ایبو نوں کاوڑ چڑھی ہوئی سی۔ اوہنوں لگا جیویں قے آ رہی ہووے۔ اوہنے اپنے ساہمنے پئی ربڑ دی تھالی ول ویکھیا۔ اوہدے تھلے سبزی سوپ دے ساوے نشان لگے ہوئے سن۔ دھوئیں نال اوہدا ساہ گھٹ رہیا سی تے اکھاں وچ پیڑ ہو رہی سی۔ اوہنے کاہ دی کندھ دے پار ویکھیا کلی نیڑے بچہ پیشاب کر رہیا سی۔ اوہنے اگ وِچ ٹھکیا تے کجھ ہور سوچن لگ پئی۔

میٹی دا فرش نرم تے گِلا سی۔ کلی وچکار ادھ توں مچھیا رُکھ پیا ہویا سی۔ اوہدے پِچھے کھانا پکاون دی تھاں سی۔ کجھ بینڈے اُتے دیگچا تے اک گٹھے پیون لئی بالٹی وچ گندا پانی وی موجود سی۔ باہر دنیا اپنے کم وچ رُجھی ہوئی سی۔ بچے کھیڈدے پئے سن تے مرد شراب پی کے ہس رہے سن۔ اوہناں نوں کلی وچ اکلی عورت دے دُکھ دا کیہ پتا۔ ایبو نوں ایس مجبوری تے اکلاپے اُتے رونا آیا۔ اوہنے سوچیا چنگے دن لنگھ گئے نیں۔ فیر اوہ اوہناں بارے سوچن لگ پئی۔ اوہ سکول تے گھر بارے سوچدی رہی جیہڑے کھنڈر بن گئے ہوئے سی۔ اوہنوں اپنا کمرا وی چیتے آیا۔ اوہدیاں اکھاں وچ اتھرو آ گئے' اوہدا نک وگن لگ پیا تے سر وچ چنڈ پئی۔ اوہ دیوتا نوں ایہہ سارا کجھ دسنا چاہندی سی پر اوس ویلے ترن لے بندے اندر آ وڑے۔

ایبو نے اوہناں نوں جی آیاں نوں آکھیا۔ اوہ ساہمنے گندے فرش اُتے بہ گئے۔ اوہناں دے چہرے مُڑھکے نال بھرے ہوئے سی۔ اوہناں ارام نال اپنیاں ٹھوڈیاں پونجھیاں۔ انج جاپدا سی جیویں اوہ ایتھے آ کے گواچ گئے ہوون۔ چپ ودھدی جا رہی سی۔ ایبو نے پچھیا جے اوہ خیر نال آئے نیں؟ اوہناں بس اپنے سر ہلائے۔ فیر چپ کِھلر گئی۔ اخیر اوہناں وچوں اک بولیا "بھیَن! اسیں سارے بھرا آں' توں ایتھے پناہ گیر ایں' اسیں مہاجر نہیں۔ توں ساڈی بھیَن ایں۔" اوہ مسکرائے تے دند کڈھے۔ ایبو نوں کتاب وچ ویکھے دیو دے دند چیتے آئے۔ اوہناں وچوں اِک دے دند سگریٹ نال کالے ہو گئے ہوئے سی۔ دیو دنداں والا بولدا رہیا "میرا ناں وانی اے ایہہ پیچا تے ایہہ ڈکو اے' اسیں سبھ بھرا آں۔ شیواں....." ڈکو نے اوہنوں ادھ وچکار ڈک دتا "توں ایتھے اکلی ایں اسیں تیرا اکلاپا دور کرنا چاہندے آں۔" اوہ اُچی اواز وچ ہسیا۔ کسے نے اوہنوں جواب نہ دتا۔ وانی کاوڑ نال چُپ سی۔ اوہنے ڈکو نوں خبردار کیتا۔ عورت نویں نویں سرحد پار کر کے آئی اے' توں سبھ میرے اُتے چھڈ دے۔ سانوں سوکھی زبان وچ گل کرنی چاہیدی اے تاں جے اوہ ساڈے خیال سمجھ سکے۔ اوہ سمجھیا اوہنوں اوہناں دی زبان نہیں آؤندی۔ ایس لئی ارام نال اگے ودھنا چاہیدا اے' پر ڈکو کیہ کردا؟ وانی نوں غُصا چڑھیا ہویا سی پر اوہ بولدا رہیا "تینوں بھیڑے حالات کارن ایتھے آنا پیا اے' پر ایہہ چنگا اے توں بچ گئی ایں۔ انج توں ہن ایتھے آ گئی ایں' چلو چنگا اے۔ اسیں سنیا اے توں چنگی ایں۔ ایس لئی تینوں ملن آئے آں' تینوں مِل کے سانوں خوشی ہوئی اے۔" وانی ایہہ آکھ کے دوجے مرداں ول ویکھن لگ پیا جے اوہدی تقریر دا کیہ اثر ہویا اے' پر اوہ بس سن رہے سی۔ اوہ فیر بولن لگ پیا "توں کدوں واپس جانا اے؟....."

"مینوں نہیں پتا۔" اوہنے مسکرا کے جواب دتا "اوہ ملک بھیڑا اے۔" اوہنے ہتھ نال اپنے ملک وچ اشارا کیتا۔ فیر اوہ اپنے آکھے تے ہس پئی' اوہنوں نہیں سی پتا اوہنے زبان دا ورتارا ٹھیک کیتا اے یاں غلط۔

"اوہ زمین چنگی نہیں" مرداں نے سر ہلائے کہ اوہ سمجھ گئے نیں۔ "سانوں پتا اے

اوہ ملک بھیڑا اے" وانی فیر بولیا "اسیں چاہندے آں توں اوتھے نہ جائیں، ایتھے ای رہویں کیمپ وچ نہیں، ساڈے گھر۔ میرا بھرا ڈکو، اوہنے اوہدے ول سیانت کروائی، اوہ اکلا اے، اوہ تیرے نال رہنا چاہندا اے۔ اوہدی بہت خاہش اے۔ ساڈا ملک تیرے لئی چنگا ہووے گا۔"

مارگریٹ سبھ سمجھ رہی سی لیکن اوہ چپ رہی۔ اوہدیاں اکھاں وچ لہو لتھا پر اوہ کاوڑ نوں لکا گئی۔ اوہنے سوچیا اوہ کنی بدقسمت اے ایہو جہے لفنگے اوہدے نال ویاہ بارے گل کرن آئے نیں، اوہنے ایہناں لفظاں وچ جواب دتا "تہاڈی مہربانی تسیں ایتھے آئے او، تسیں مینوں نال رکھنا چاہندے او، ایہدا وی شکریا، مینوں وقت دیو..... میں ایہدے بارے سوچاں گی......"

"ٹھیک اے اسیں تینوں ویلا دیندے آں....." وانی بولیا "اسیں تن دن پچھوں فیر آواں گے۔" اوہنے تن انگلیاں باہر کڈھیاں تے چھیتی نال کمرے وچوں باہر ٹُر گئے۔

ڈکو بہت خوش سی۔ اخیر اوہنوں بن مُل اک چنگی عورت لبھ رہی سی۔ اوہنے سوچیا اوہ کنا خوش قسمت اے، ایہو سوہنی، جوان تے پیار کرن والی اے۔ اوہنے لہنیاں بیلیاں نوں دسیا جے اوہ اوہدے نال ویاہ کر رہیا اے۔ اوہدے کنے چنگے لیکھ نیں کجھناں دی بدقسمتی دوجیاں دی خوش قسمتی ہوندی اے۔ فیر اوہ بحث کرن لگ پئے۔ ڈکو نوں چنگا نہ لگا جے اوہنوں کنجری بنا لتا جاوے۔ اوہنوں اوہدے نال ہمدردی جیہی ہو گئی سی، اوہدا خیال سی سانوں عورت چھیتی قابو کر لینی چاہیدی اے، انج نہ ہووے کوئی ہور وی پڑوچ آ جاوے۔

ایہو کجھ ہور ای سوچ رہی سی۔ ویاہ تے دور دی گل اوہ ایہو جہے جنگلیاں نال گل کرنا وی لہنی ہتک سمجھ رہی سی۔ اوہنوں کڑتن محسوس ہوئی۔ اوہنوں سرحد پار کرن وچ

ست دیہاڑے لگے، لمے سفر، بن کھادے تے گندا پانی پیون نال اوہنوں بہت تھکیواں ہو گیا سی۔ اوہ کدی سوچ وی نہیں سی سکدی اوہ اینے نیویں پدھر اُتے آ جاوے گی۔ ایہو جہے مرداں نوں ویاہ دے خیال نال میرے کول آنا ای نہیں چاہیدا سی۔ اوہ اجیہی عورت نہیں سی جہدے کولوں لفنگے مرد ڈردے نیں، پر جے اوہ مڑ آئے تے اوہناں نوں لگ پتا جاوے گا میں اوہناں نال کردی کیہ آں۔

تیجے دیہاڑے اوہ فیر آ وڑے۔ کمرا چنگا صاف کیتا گیا سی۔ اوہ کھلے جانگیے پائے گوڈیاں بھار لہنی پرانی تھاں اُتے آ کے بہہ گئے۔ اوہ اک دوجے نال لہنی جائیداد، گاواں اوہناں دے دُدھ تے لہنی زمیناں بارے گلاں کرن لگ پئے۔ اخیر وانی نے اپنا دھیان عورت ول کیتا جیہڑی بُت بنی بیٹھی سی تے کجھ ہور ای سوچ رہی سی۔ اوہناں دے بھکانے وچوں ہوا کڈھن دی اُڈیک وچ سی۔ وانی پچھیا اوہنے کیہ سوچیا اے۔ ایہو آکھیا اوہ کوئی فیصلہ نہیں کر سکی کیوں جے اوہ اوہناں بارے بہوں نہیں جاندی تے اوہ اوہدے بارے کجھ نہیں جاندے۔ اصل وچ ایس گل نوں لمکانا چاہندی سی۔ وانی نے کہیا اوہ اوہناں نوں قبول اے تے اوہ اوہدے بارے کجھ نہیں جاننا چاہندے۔ اوہ اوہناں نوں چنگی لگدی اے۔ مارگریٹ اوہیو نوں لگا اوہ اوہدا ویلا برباد کر رہے نیں۔ ہن گل مکا دینی چاہیدی اے۔ اوہدے پچھن وچ بھچل سی "توں میرے نال ویاہ کرنا چاہندا ایں، کیوں؟" اوہ مرداں ول ویکھ رہی سی جیویں کوئی ملکہ اپنے نافرمان نوکر نوں موت دا حکم سنا رہی ہووے۔ ڈکو جواب دتا اوہ اوہنوں چنگی لگی اے تے اوہ اوہنوں بچانا چاہندا اے۔

ایہو نے سوچیا ایہہ بندہ اے جیہڑا مینوں بچانا چاہندا اے، پر اوہ کون سی؟ تے کس شئے توں بچانا چاہندا سی؟ بھیڑے لیکھ، بُھکھ؟ پر اوہنوں کس آکھیا اے جے اوہنوں اوہدی لوڑ اے؟ جے اوہدے ملک دے چنگے تے بھیڑے لوک جیہڑے اپنے ملک لئی

جنگلاں وچ مر رہے سی' اوہنوں بچا نہیں سکے تے ڈکو کون ہوندا اے اوہنوں بچاوݨ والا؟ تے ملک دے وڈ وڈیرے لڑن والیاں نوں اکٹھے نہیں کر سکے' اوہناں دی لڑائی نہیں مُکا سکے' اوہنوں بچا نہیں سکے تے ڈکو کس کھیت دی مُولی اے؟

ایہہ ڈکو شئے کیہہ اے؟ اوہدے کول ہے کیہہ اے؟ کھانا جہدی گل ایہہ کردے ہن اوہ تے گھر کتھے نیں. چلو ایہہ سبھ ٹھیک اے پر جے اوہدا دل کرے کہ اج دی دنیا بارے گل کیتی جاوے تے اوہ کیہہ گل کرے گا؟ جے اوہنوں پُچھ لِتا افریقہ نُوں سنج کٹھا کیتا جاوے تے ڈکو وچارا کیہہ کرے گا' اوہنوں امریکا تے روس بارے کیہ پتا اے؟ کیہہ اوہ کمیونزم بارے کوئی گل کر سکے گا؟

اوہنوں ادب دا کیہہ پتا اے؟ کیہہ اوہ کرسٹوفرا کیبو دی شاعری دا ویروا کر سکے گا؟ کیہہ اوہ لفظ logistics نوں بول سکے گا؟ اوہنوں کیہہ خبر لا گوما کِنا وڈا لکھاری اے تے مازوری کیہہ شئے اے؟ ایشبی افریکی ادب دا کِنا وڈا ناں اے؟ اوس وچارے نُوں کیہہ پتا؟

اوہ اوہناں نال بحث کرنا چاہندی سی تاں جے گل ایتھے ای مُکا دِتی جاوے. اوہ مقامی زبان "کوکو" وچ بیان نہ کر سکی تے انگریزی وچ ٹھل پئی "ویکھو' سانوں اِک دُوجے نال بے ایمانی نہیں کرنی چاہیدی تے اوکڑاں وچ پھسے لوکاں بارے اپنے ولوں کوئی رائے نہیں بنانی چاہیدی. سگوں اک دُوجے دی عزت تے انسانی قدراں دا خیال رکھنا چاہیدا اے. تہانوں میرے جیہڑے لیکھاں تے غربت دا فائدہ نہیں چکنا چاہیدا. تہانوں میرے انسانی حقاں نوں منا پوے گا. سِدھی گل اے....." اوہ رُک گئی کیوں جے اوس ویکھیا اوہ تے بِلکُل گواچے ہوئے سن.

اوہ تِنو بھونتر گئے. اوہناں نوں امید نہیں سی جے اوہ انگریزی وی بول سکدی اے. اوہناں نوں ایس زبان دا ککھ پتا نہیں سی اوہ دھاتی بت بݨے بیٹھے رہے. اوہناں نوں

سمجھ نہیں سی آ رہی ہن کیہہ آکھݨ تے کیہہ کرن. کاوڑیا تے بھونتریا ڈاکو اُٹھ کھلوتا تے پچھانے دی دوڑ لگا دِتی. وانی جیہڑا تھوڑی بہت انگریزی جاݨدا سی سبھ توں اخیر وچ اُٹھیا تے کُجھ کہیا جہنُوں سمجھنا بہُت اوکھا سی. اوہنوں وی اُمید نہیں سی جے اوہ ایہو جیہی ہو سکدی اے. اوہنے جواب اُڈیکے بِنا کہیا "اچھا فیر اسیں جاندے آں." تے کمرے وچوں باہر نکل گیا.

راہ وچ ڈکو نے کہیا عورت نے ساڈی مردانگی دی ہتک کیتی اے' وانی نے سمجھاݨ دی کوشش کیتی جے ایہہ ہتک نہیں سی اوہنے تے بس اپنے بارے دسیا اے' پر ڈکو ایہہ سُنݨ لئی تیار نہیں سی.

کُجھ چِر پچھوں ڈکو نُوں ایہو بارے پتا لگا. اوہنے میکریرے یونیورسٹی توں انگریزی ادب پڑھیا ہویا اے. اوہ فنکار وی اے. اوہ نیروبی یونیورسٹی وچ معاشیات پڑھاندی رہی اے. اوہ اپݨی ماں نوں الوداع آکھݨ گئی سی تاں جے اوہ نیروبی جا سکے جتھے اوہدا ویاہ وی ہونا سی' پر اوتھے گڑبڑ شروع ہو گئی تے اوہنوں اپنے آپ نُوں بچاوݨ لئی سرحد پار کرنا پے گئی.

تے وانی نے آکھیا "سانوں کتاب دی جلد ویکھ کے کتاب بارے کوئی فیصلہ نہیں کرنا چاہیدا."

ایولین اوو ایودا (کینیا)

حوا دی دھی

میری نے کمبل پرے سٹیا تے سویرے پنج وجے اُٹھ بیٹھی۔ ایہنوں ٹھپیا تے کرسی اُتے رکھ دِتا۔ گدے نوں چکّ کے کندھ نال کھڑا کر دتا۔ اوہ باتھ روم گئی' چھیتی نال مونہہ ہتھ دھوتا' دوہاں جوڑیاں وچوں اک پا لیا' دُوجا اوہنے خاص موقعیاں لئی رکھیا ہویا سی۔ فیر اوہ پوڑھیاں چڑھدیاں بچیاں دے کمرے وچ ٹُر گئی۔ بچے کچا دُدھ پی کے سُتّے ہوئے سن۔ اوس اوہناں نوں انج ہلایا جے اوہناں دی ماں جیہڑی اُپر کمرے وچ سُتّی ہوئی سی کدھرے جاگ نہ جائے۔ اوٹینو چھیتی نال فیر سوں گیا۔ اوہینو تے اکانگ نوں باتھ روم لے گئی تے سکول لئی تیار کرن لگ پئی۔

"اوٹینو' توں بستر وچ کیہہ کر رہیا ایں اُٹھ جا' میری توں کتھے ایں؟"

"جی....." اوہ باتھ روم وِچوں بولی۔

"رولا نہ پا' جس ویلے میں بلاندی آں دوڑ کے میرے کول آیا کر' ایہناں بچیاں دے ہتھ مونہہ دھوا' میں ایہناں نوں کس ویلے سکول لے کے جاواں گی؟ توں اِک دن ڈھنگ نال کم نہیں کر سکدی..... دوڑ لا....." الزبتھ میری نوں دھکا دیندیاں ہویاں چیکی۔

میری باقی بچیاں نوں واش روم لے گئی۔ جدوں چوہاں دے مونہہ دُھل گئے اوس اوہناں نوں کپڑے پوائے' تیل لایا' کنگھی کیتی تے جتیاں پیراں وِچ اڑکا دِتیاں۔ ناشتا بناون لگ پئی' میز ٹھیک کیتا تے چاہ لئی پانی رکھ دِتا۔

"بچے کتھے گئے نیں؟" الزبتھ پوڑھیاں ڈھلدیاں ہوئی بولی۔ "میری بچیاں نوں لے آ' یاں سارا کجھ میں کراں گی' اوتھے کھلو کے کیہہ کر رہی ایں' کیہہ تینوں میری اواز نہیں آ رہی۔

"اوہنوں اکلیاں چھڈ دے۔" پیٹر کمرے وچ وڑدیاں بولیا "توں سویرے بولنا شروع کردی ایں تے ہر کسے نوں جگا دیندی ایں۔ اودوں تیکر بڑ بڑ جاری رکھدی ایں جدوں تیکر ٹُر نہیں جاندی' جے توں کم نہ جائیں اوہ وچاری ڈوری ہو جاوے۔"

"پیٹر توں مینوں ایہہ دس توں سویرے دو وجے تیکر کتھے سیں' توں ایس گھر وِچ رہندا ای نہیں' توں نہ میرا خاوند ایں نہ بچیاں دا پیو۔ تینوں ایہہ وی نہیں پتا پیسے کتھوں آوندے نیں۔ میرے کم وچ دخل نہ دیا کر۔"

"میری ایتھوں ٹُر جا' میں تیرے نال گل نہیں کر رہیا۔"

"پیٹر کیہہ توں ایس گھر دا خیال نہیں رکھ سکدا۔"

"مونہہ بند کر....." اوہنے لپّڑ مار دتا "لگدا اے ایس گھر وچ مرد توں ایں۔"

"تینوں پتا اے میں کیہہ کہہ رہی آں' توں تے میرے نال گل کرن جوگا نہیں۔ تینوں خبر اے میں اوس عورت بارے جاندی آں' جیہڑی تینوں ادھی رات توں پہلاں گھر نہیں آون دیندی۔ توں گھر آوندا ای کیوں ایں؟ توں ایتھوں ٹُر کیوں نہیں جاندا اوہدے نال ای کیوں نہیں رہندا۔"

"توں....." اِک ہور لپّڑ نے اوہنوں چُپ کرا دِتا۔

"میں کہندا آں مونہہ بند رکھ تے چڑیل وانگ نہ بولیا کر۔ اکونگ توں ایتھے کیہہ کر رہیا ایں' بہہ تے ناشتا کر' الزبتھ ایہدے لئی ناشتا لے کے آ۔" الزبتھ نے کاوڑ نال ویکھیا تے کچن ول ٹُر گئی جتھے ٹوسٹ جلن دی بو آ رہی سی "میری کوئی کم تے ڈھنگ نال کریا کر' توں کتھے مر گئی ایں۔" میری جس ویلے اندر وڑی الزبتھ نے اوہدے

اُتے زور نال تولیا سُٹیا۔

"توں پینڈو کڑی ہر شے جلا دیندی ایں، جا ٹوسٹ باہر سٹ کے آ۔" میری جس ویلے باہر گئی، الزبتھ نے ناشتا میز اُتے رکھ دتا۔

"میں تینوں دساں کم کنج کرنا اے، مینوں سویرے سویرے ٹوسٹ چنگا نہیں لگدا۔" کسے نے اوہدی گل دا جواب نہ دِتا۔ میری نے چاہ لئی فیر پانی رکھ دِتا۔

"اج سارے بچیاں نوں توں لے کے جاویں گی۔ جے میں اٹینو تے اوہینو نوں لے کے گیا تے لیٹ ہو جاواں گا۔"

"ایہہ میں نہیں کر سکدی" الزبتھ بولی "میں ایس ہفتے پہلاں ای دیر نال جاندی رہی آں۔ تیرا کدی کوئی بہانا ہوندا اے کدی کوئی۔ میری نوکری نہ رہی تے گھر لئی پیسے کتھوں آون گے جے توں اوہناں نوں نہ لے کے گیا تے اوہ گھر ای رہن گے۔"

"ٹھیک اے ایہناں نوں فیر ایتھے ای رہن دے۔" پیٹر باہر جاندیاں بولیا۔ "رات نُوں ملاقات ہووے گی۔"

"رات نہیں سویر آکھ۔" بوہا پہلاں ای بند ہو چکیا سی۔

"بچیو چھیتی کرو سانوں دیر ہو گئی اے۔ میری بیڈ روم ٹھیک کر جے کوئی آ جاوے تے ویکھ کے کیہ آکھے گا۔ تینوں تے شرم ای نہیں، ایتھے کھلوتی رہ سُندی جا اج دوپہر گُزر چکے گا۔ ساڈے آون تیکر ایہہ تیار ہونا چاہیدا اے۔ گھر دے باہر گند نُوں جلا دیویں، ایہہ دُدھ لئی پیسے رکھ، باہر جاویں تے جندرا بند ہونا چاہیدا اے، ڈبل روٹی دی لیندی آئیں، بچیو چھیتی آؤ، بیڈ روم صاف کریں۔" ایہہ کہہ کے اوہ باہر ٹُر گئی۔

جس ویلے اوہ باہر چلے گئے میری تھلے بہہ گئی تے سُکھ دا ساہ لیا۔ آل دوالے دی چُپ اوہنوں چنگی لگی۔ اوہ کوئی پندرھاں سالاں دی ہووے گی۔ اوہدے ماں پیو تے نہ ای اوہنوں اپنے ٹھیک جمن دی تاریخ دا پتا سی، اوہناں نیڑے ایہہ کوئی گل نہیں سی۔

میری اپنے گھر والیاں نوں یاد کردی تے اوہنوں چھُٹی دی اُڈیک رہندی۔ اوہ الزبتھ نوں پاگل سمجھدی۔ اوہ اوہدے گھر پنج چھے مہیناں توں کم کر رہی سی۔ الزبتھ اوہدے گھر تِن سو شلنگ ہر مہینے گھل دیندی۔ میری نوں پتا سی اوہدے ماں پیو نوں پیسے دی کِنی لوڑ اے۔ اوہدے اَٹھ بھیَن بھرا سی جیہڑے سارے اوہدے توں نِکے سن۔ اوہنوں خبر سی اوہدی ماں اوس توں وی اوکھا کم کردی اے، انج گھر دا خرچا چلدا سی۔

اوہ اُٹھ کھلوتی، بھانڈے تے باتھ روم صاف کیتا، اپنے لئی چاہ بنائی تے ناشتا لے کے ویڑھے دُھپے بہہ گئی۔ "واہ واہ باغ وچ کیہ سوہنی شئے آئی اے، واہ کِنی پیاری شے اے میرا لہو تِرکھا ہو جاندا اے۔ او باغے دی رانی میرے ول ویکھ سہی۔" ایہہ موانگی سی جیہڑا نال دے گھر کم کردا سی۔ میری نوں نہیں سی پتا اوہ ٹھیک آکھدا اے یاں مذاق اُڈاندا اے پر اوہدیاں گلاں اوہدا لہو تیز نہیں کردیاں سن۔

"موانگی اپنا رستا پھڑ مینوں بہُت کم اے۔"

"تینوں بہت کم اے؟ دھپ وچ بیٹھی کیہ کر رہی ایں۔ توں صرف چار بچیاں نُوں ویکھدی ایں میں ست سنبھالدا آں، فیر تیرے کول کم کنج بہوں ہویا؟"

"اوتھے تِرئیں دو کم کردے او، ایدھر میں کلّی آں۔"

"مینوں دس میں ہتھ ونڈاندا آں، انج سانوں گلاں باتاں دا وقت لبھ جاوے گا۔ میں تینوں نیروبی بارے دساں گا۔ تینوں تے پتا ای کَکھ نہیں۔ میں تیرا دماغ روشن کراں گا مُڑ تینوں کوئی پینڈو کُڑی نہیں آکھے گا۔"

"چل راہ پھڑ لہیں، مینوں سبھ پتا اے، الزبتھ مینوں دسدی رہندی اے۔"

"میں تینوں کُجھ ہور دساں گا۔" اوہنے لما ساہ لیا تے مسکراندا نس گیا۔

اوہ گھر دے اندر ٹُر گئی، بچیاں دے سکول دے کپڑے چکے، اوہناں نُوں دھوتا تے تار اُتے پا دِتے۔ سبھ بوہے بند کیتے تے بازار چلی گئی۔ اوہ تیجے گھر توں ڈور ہو کے

لنگھی پر فیروی آندریاں جاندیاں کتیاں اوہنوں گھیری رکھیا۔ اوہ گھر دے نیڑے اپڑی تے موانگی بولیا "سُن..... میں تینوں دس سکدا آں کُتے دے مونہہ اُتے کنج ماردے نیں۔" اوہنے دھیان نہ دِتا تے کھانا پکاون لئی اندر وڑ گئی۔

جس ویلے اوہنوں الزبتھ دی کار دی اواز آئی اوہنے گھڑی تکی تے اپنے آپ نُوں پھٹکار دِتی۔ اوہنے کدی نہ سوچیا جے کم کردیاں وقت وی ویکھ لینا چاہیدا اے۔ ویلا اوہدے نال ہمیش انج ای کردا آیا سی۔ میں ایس توں چھیتی کھانا کنج پکا سکدی آں۔ اوہنے سوچیا۔

"بچیو تُسیں لڑنا بھڑنا چھڈ نہیں سکدے۔" اوہنوں کار وچوں الزبتھ دی اواز آئی۔

"تہاڈا ورتارا جنوراں وانگ اے، بچیو مونہہ بند رکھو۔" بچے لڑدے رہے۔ اوہنے اکانگ دی کنڈ اُتے ماریا۔ "جدوں میں گل کراں دھیان نال سُنیا کرو۔ ایہہ رولا بند کرو تے باہر نکلو۔" اوہ گڈی توں نکل کے دوڑن لگ پئے "جیویں تہانوں کہیا جاندا اے انج کیوں نہیں کردے؟ میری، میری تینوں کہیا سی کوڑے نوں اگ لائی اے ایہہ تے انج ای پیا ہویا اے۔"

"میرے کول ویلا نہیں سی۔"

"تیرے کول وقت نہیں سی، تینوں پتا نہیں ایہدے نال بچیاں نوں ملیریا ہو جاوے گا۔ توں ایہناں نوں ہسپتال لے کے جاویں گی؟ جیہڑا کم کہیا جاندا اے اوہدا کوئی مقصد ہوندا اے، میں ایویں گل نہیں کردی۔ جے ایہہ کوڑا شام تیکر انج ای رہیا تے تیرے لئی چنگا نہیں ہووے گا۔"

"جی....." میری نے نِکا جیہا جواب دِتا۔

"ایہہ بو کتھوں آ رہی اے؟ کیہ جل رہیا اے؟" اوہنے میری نوں دھکا دِتا تے کچن وچ وڑ گئی۔ "او..... توں مسالا ساڑ دِتا اے توں ایہہ وی نہیں بنا سکدی، توں

میرے نال کیہ کر رہی ایں؟ ایتھے کھلوتی کیہ کر رہی ایں؟ ایہنوں گڑ نوں باہر سٹ۔"

اوہ ڈرائنگ روم وچ گئی تے کجھ چِر کھلو کے فیر کچن وچ پرت آئی۔ اوہ میری نُوں ویکھدی رہی تے پیار نال بولی "تینوں پتا اے میں باہر کم اُتے جاندی آں، میرا کم اوکھا اے ایہہ مینوں چنگا وی نہیں لگدا، جد میں جوان ساں سوچدی ہوندی سی جدوں میرا ویاہ ہووے گا میں گھر ای رہواں گی، بچے سنبھالاں گی تے اپنے خوند نُوں خوش رکھاں گی پر انج نہیں ہویا۔ ہر شئے دا مُل اینا زیادا اے جے مینوں وی کم کرنا پیندا اے۔ میرا خوند سارے پیسے چٹ جاندا اے۔ مینوں اپنا باس چنگا نہیں لگدا۔ اوہ رولا پاندا اے۔ میری ہتک کردا اے، پر میں کیہ کر سکدی آں۔ میں کم نہیں چھڈ سکدی کیوں جے ہور لبھنا اوکھا اے۔ میں جو کجھ کہہ رہی آں تینوں سمجھ آ رہی اے۔"

"جی" اوہ بھانڈے دھوندی بولی۔

"تینوں اوہو کرنا چاہیدا اے جو میں کہندی آں۔ تینوں گھر تے بچیاں دے کم لئی رکھیا ہویا اے۔ توں ایہہ میز نہیں سدھا کیتا؟" اوہ اُچا بولی "میں تینوں پیسے دیندی آں، کیہ فیروی مینوں کم کرنا پوے گا توں ایہہ کیوں نہیں کردی۔"

"میں کم مُکاندی آں تے....."

"چل میں تیرا ہتھ وٹاندی آں، توں جا کھانا پکا۔"

میری نے بھانڈے کڈھے تے ٹرے وِچ رکھن لگ پئی۔ اک تھالی تھلے ڈِگی تے بھج گئی۔

"ایہہ توں کیہ کیتا اے؟" اوہنے ٹُٹی پلیٹ کاوڑ نال ویکھی تے تھلے سٹ دِتی۔

"تینوں پتا اے ایہدا کیہ مُل سی؟ جے توں میز سدھا کیتا ہوندا تے ایہہ سبھ کجھ نہیں سی ہونا۔ تینوں کیہ ہو گیا اے؟"

Scanned with CamScanner

"مینوں معاف کر دیو" میری بولی "میں میز سِدھا کر دیندی آں۔"

"جدوں تیکر توں ایہہ مُکاندی ایں مینوں کویل ہو جاوے گی' ایہہ سارا اَجُھ صاف کر۔"

اوہ کچن توں نکلی تے اُپر ٹُر گئی۔ جدوں کھانا پک گیا الزبتھ تھلے لتھی' بچیاں نُوں کھانا دِتا تے آپوں کھاوے بِنا چلی گئی۔ جد میری نے اوہناں دے ہتھوں کھانے دا حال تکیا' اوہدا اتھکیواں ہور وی ودھ گیا۔

"توں ہُن بستر وچ چل" اوہنے اکواچ دا ہتھ پھڑ کے کیہا

"میں نہیں سونا چاہندا" اوہنے بڑ بڑ کیتی۔

"تینوں سونا پوَے گا۔ تیری ماں کہندی اے ایہنوں دوپہر نُوں سوایا کر' تینوں سونا پوَے گا۔"

"میں فیر ایتھے ای سوواں گا۔"

"نہیں توں ایتھے نہیں سوں سکدا۔ تینوں اُپر کمرے وچ سونا پوے گا۔" اوہدے کولوں اوہدا ہتھ چھُٹ گیا۔ اوہنے پیالی چکی تے اوہدے اُتے سٹ دِتی جیہڑی اوہدے ڈھڈ تے جا وجی۔ اوہ ہسدا باہر نکل گیا۔ اوہنے اوہنوں کچن دے نیڑے پھڑ لتا۔ "توں اوہو کریں گا جو میں کہواں گی۔" اوہنے لپڑ ماردیاں ہویاں کیہا۔ اوہ کھلو گئی روندے بچے نوں تکیا تے کچن دیاں پوڑھیاں اتے بہہ گئی۔ "ایہہ میں کیہہ کیتا اے؟" اوہنے اپنے آپ نوں پچھیا۔ فیر بچے نوں چک لتا جنّے اوہنوں مارن دی کوشش کیتی "توں ایتھے ای سوں جا' توں کدھرے وی سوں سکدا ایں۔"

"نہیں میں بیڈ روم وچ سوواں گا۔" اوہنے بچے پھڑے تے اپر لے گئی۔ اوہ دوں تیکر بیٹھی رہی جدوں تیکر سوں نہیں گئے۔ اوہ گھر دے پچھلے پاسے گئی تے گند جلا دِتا۔ بھانڈے دھوتے' اوہناں نُوں سُکایا تے ڈھنگ نال رکھ دِتے۔ بچیاں دے اُٹھن

توں پہلاں ڈرائنگ روم صاف کیتا۔ بچے جاگے تے اوہناں دے مونہہ دھوتے' نویں کپڑے پوائے' گھر بند کیتا تے اوہناں نُوں نال لَے کے اک کلومیٹر دے پَینڈے اُتے پارک ٹُر گئی۔ اوہ بچیاں نُوں کھیڈ دیاں ویکھدی رہی تے دُوجیاں نوکرانیاں نال دُکھ سُکھ وی پھرولدی رہی "ایہہ تھکی لگ رہی اے" پرسلا اوہنوں ویکھ کے بولی۔

"تُسیں تھکی کہندے او' ایہہ بچے تروڑ دیندے نیں' ایہناں دے ماں پیو وی تھکاوٹ دا کارن نیں' تُسیں کوئی کم سدھا نہیں کردے۔" میری دے موہوں لفظ ڈگ پے۔

"ایہہ ماں پیو....." عورتاں تے بہت ای بھیڑیاں ہوندیاں نیں۔ میں جتھے کم کردی ساں اوہ مینوں انڈرویئر دھون دیندی اے بچے جس ویلے باہر ہوندے نیں اوہ مرد گھر لیاندی اے..... کِنّی بے شرم اے۔"

"مرد کیہڑا چنگے ہوندے نیں۔" میری نے جواب دِتا۔

"پر اوہ تے مرد ہن اسیں اوہناں دا مقابلہ نہیں کر سکدیاں۔ نہیں ٹبر وچ عورتاں دی خاص تھاں ہوندی اے۔ اوہدے بِنا گھر گھر نہیں ہوندا۔ توں جوان ایں ہور وڈی ہوویں گی فیر تینوں پتا لگے گا جے سارے مرد اِکو جیے ہوندے نیں' اوہ وی جہدے نال تیرا ویاہ ہووے گا۔ تینوں خبر ہونی چاہیدی اے گھر کنج سانبھدے نیں۔"

"ایہہ سچ اے" میری ایہہ سوچدیاں بولی اوہدا کیہڑا ویاہ ہونا اے' اوہنے کتھے گھر سنبھالنا اے۔

اوہ پنج وجن توں پہلاں گھر پرت آئے۔ میری نے بچیاں نوں ٹی وی ویکھن دِتا۔ میز سِدھا کیتا تے چاہ بنائی۔ جدوں الزبتھ دُوجے بچیاں نال آئی اوہ میز اُتے چاہ رکھ رہی سی۔ "ٹی وی بند کرو تے چاہ لئی آؤ۔ میری توں ایس ویلے ایہناں نوں ٹی وی کیوں تکن دیندی ایں' میں تینوں ہمیش کہندی آں ایہناں نُوں چھے ست دے وچکار ویکھن دیا کر ایس توں اڈ ہور ویلے ایہدی اجازت نہیں۔"

"جی مالکن"

"ہُن ایہناں ساریاں نوں نہوا۔ مینوں باہر جاناں اے۔ جے کوئی فون آوے سنبھالے لیا۔ بچیا کھچیا کھانا گرم کرنا اے تے چپاتیاں وی پکانیاں نیں۔"

"اوہ چپاتیاں' چپاتیاں۔" اوٹینو نے رولا پا دتا باقی بچے چُپ رہے۔ الزبتھ باہر ٹُر گئی۔ بچیاں دے رولے گولے وچ پہلیاں دو روٹیاں جل گئیاں۔ میری نے اوہناں دی تھاں چاول پکان دا فیصلہ کیتا۔ الزبتھ دے آون تیکر نہ اوہ میز سِدھا کر سکی تے نہ ای چاول رِنھ سکی' اوہنے سِر بنھ لتا۔

"اوہ نہیں' ایہہ نہیں ہو سکدا۔ اوہ کُڑی کتھے اے؟ توں کدھر ایں؟" اوہ پوڑھیاں چڑھ کے اپر آ گئی "توں چاہندی ایں کھانا میں پکاواں؟ میں تیرے نال گل کر رہی آں۔ توں مینوں سُن رہی ایں..... ایہہ کیہہ اے چاول؟ چاول؟ میں روٹی آکھدی آں توں چاول پکاندی ایں؟ ایہہ تیرا گھر اے؟ توں کجُھ نہیں کردی' سارا دن ویلھی بیٹھی رہندی ایں؟" اوہنے چاول فرش اُتے سٹ دتے۔ "توں اپنی تنخاہ نال چاولاں دا اِک توڑا نہیں خرید سکدی۔ سارے چاول سواہ ہو گئے نیں' دفع ہو جا....." اوہنے میری نُوں پھڑ لتا تے بوہے وچوں باہر کڈھ دتا۔ اوہ کچن دیاں پوڑھیاں اُتے بہہ کے روندی رہی۔ الزبتھ دی مار نال اوہدا جُثا بل رہیا سی۔ گھر اندر کھلوتی الزبتھ وی روندی پئی سی۔ اوہنوں شرم آئی اوہنے کیہہ کیتا اے تے سوچیا رات نُوں کھاواں گے کیہہ؟ اوہنے دال پکاون تے میری نُوں ساری رات باہر رکھن دا فیصلہ کیتا۔ "ایہہ سبھ اِکو جیہے نیں۔" موانگی دی نیڑے توں اواز آئی "رون دی لوڑ نہیں" پر اوہ روندی رہی "جے اوہ تینوں گھر نہیں گھسن دیندے توں میرے کمرے وچ سَوں جا۔"

"تینوں اک ای گل دی چنتا رہندی اے۔" میری نے اوہنوں لتڑ مار دتا۔ "میری

تیری شکل نہیں ویکھنا چاہندی' مینوں اکلا چھڈ دے۔"

"نہیں" اوہنے جواب دتا "میں تیری مدد کرنا چاہندا آں۔ رات نوں ٹھنڈ تیرے وسوں باہر ہو جاوے گی۔ توں آنا چاہویں تے آ سکدی ایں۔"

"نہیں میں باہر ای رہواں گی۔" اوہ اُٹھی تے گھر نیڑے پھرن ٹُرن لگ پئی۔ اوہدی چِنتا اوہنوں چنگی نہ لگی۔

پیٹر جدوں رات نُوں تِن وجے آیا اوہ پوڑھیاں اُتے بیٹھی کنب رہی سی۔ "توں ایتھے کیہہ کر رہی ایں؟ اوہ عورت تے پاگل اے آ جا اندر آ جا۔" اوہ اپنی تھاں توں نہ ہلی۔ اوہنے بانہہ نال اوہنوں اُپر چُک لتا۔ "تینوں ٹھنڈ لگ رہی اے۔ آ جا اندر آ جا تے بستر وچ وڑ جا۔" اوہدا چھونا اوہنوں چنگا لگا۔ جدوں اوہ گھر اندر آ گئی اوہنے آکھیا "توں ہُن جا کے سوں جا" تے اوہ پوڑھیاں چڑھ گئی۔ اوہ اوہدی سیوا کردی رہی "ایہہ چنگا بندہ اے" اوہنے سوچیا "جے ایہدا ویاہ الزبتھ نال نہ ہوندا تے ایہہ خوش رہندا۔"

اوہ الماری ول گئی تے گدا تے کمبل باہر کھچ لتا۔

بیسی ہیڈ (بوٹسوانا)

میںہ دیوتا دی اُڈیک

کھیتاں وِچ صرف اِکلاپا رہ گیا سی. کھیت پنڈ توں بہت دُراڑے نہیں سن. ایہناں دل جاون والے رستیاں اُتے لوکاں نے تِکّے تِکّے کھوہ کڈھے ہوئے سی تاں جے اوہ لہنی ترسہ دا کوئی دارو کر سکن. پنڈ چھڈن توں بعد اوہناں نوں کئی طرحاں دیاں شیواں نال واہ پَیندا. رستے وچ چھاواں بھرے رُکھ آوندے. جنگل وچ پُھل پھل وی ہوندے تے بچے جنگلی پھلاں دی کھوج کردے رہندے' پر اُنی سو اٹھونجا توں ست سالا قحط شروع ہو گیا. زمیناں ترہسائیاں ہو گئیاں. کھیتاں وچ تریڑاں پے گئیاں تے رُکھاں تے پترجھڑ مرہو گئے. لوک مذاق وچ کہندے بارش پیالی دی تھاں چمچے وِچ لبھ سکدی اے. قحط دے مُڈھ وچ گرمیاں لوکاں نُوں پگھلا کے رکھ دِتا. ہوا اینی گھگی سی جے لوکاں دی کھل بل گئی. نسن دی کوئی راہ نہیں سی. گرمی دے شروع وچ کئی لوک رُکھاں نال پھاہے لگ گئے. وڈی گنتری نے فصلاں دی گل چھڈ دتی تے پچھلے دو سالاں وچ اوہ لہنیاں جلیاں ہوئیاں کھلاں سنے کھیتاں توں مڑ کے آ گئے. صرف دم درود کرن والیاں نے پیسا اکٹھا کیتا. لوک فصلاں تے بارش لئی کئی منتر کرواندے.

اوس سال بارشاں دیر نال ہوئیاں. نومبر دے مُڈھ وِچ ایہہ بھرویاں نہیں سن. صرف کن من ہوندی رہی. بارش نال جنوراں لئی جڑی بوٹیاں اُگ آئیاں. لوکاں نُوں "گوٹلا" پنڈ سدیا گیا' تاں جے اوہ ہل واہی کر سکن. انج ٹبر دے ٹبر کھیتاں وچ ٹر گئے. موگابے دے ٹبر وچ اوہدیاں دو دھیاں نیو تے بوسانگ اوہناں دی ماں تیرو

بھین نستا پیو تے پُتر رمادی شامل سن. میںہ دی اڈیک وچ موگابے' رمادی تے دوہاں عورتاں نے کھیتاں وچوں جھاڑیاں صاف کر دتیاں تے جنوراں توں بچاون لئی واڑھ وی لگا دِتی. پرانے کھوہ وچوں گارا کڈھ دِتا تے رمادی نے ہل واہ دِتا. ہُن زمین فصل لئی تیار سی. رات ویلے ایہہ جاگ پیندی تے کیڑے مکوڑے کھاون پیون دی کھوج وچ تُردے پھردے رہندے' پر نومبر دی ادھ وچ بدل ہجرت کر گئے تے اسمان ننگا ہو گیا تے ایہدے اتوں اگ ورھنا شروع ہو گئی. سُورج سارا وتر کھا گیا تے زمیناں اُتے دھوڑ دی چادر پے گئی. پورا ٹبر مایوس ہو گیا تے اڈیک اوہناں دا مقدر ہو گئی. اوہناں دیاں اُمیداں اینیاں ودھ گئیاں سن کہ اوہناں دیاں بکریاں نے دُدھ دینا شروع کر دِتا. جس دا اوہ دلیا بناندے پر ہُن ایہہ دُدھ توں بغیر لبھدا. گھگی زمین وچ باجرا' مکئی تے ہدوانے بیجنا ممکن نہ رہیا. اوہ سارا دن تنبو دی چھاں ہیٹھ بیٹھے رہندے. بدل جیہڑے رُس گئے سن اوہناں بارے سوچنا وی بند کر دِتا. صرف "نیو" تے "بوسانگ" لہنی نِکی جیہی دنیا وچ خوش سن. اوہ گھر تے پٹولیاں بناؤندیاں رہندیاں تے لہنی ماں دی طرحاں اک دوجے نُوں جھاڑ پلاندیاں "توں بیوقوف کُڑی ایں تینوں پانی بھاون لئی کہیا سی' توں ادھی بالٹی روڑھ آئی ایں' توں سارا دلیا جلا دِتا اے." فیر اوہ گُڈیاں تے پٹولیاں نُوں روہ نال ماردِیاں.

وڈے لوک ایہناں ول دھیان نہ دیندے تے نہ ای اوہناں دیاں گلاں سُندے. اوہ میںہ دی اڈیک وچ سن تے ایہدی آس وچ اندروں ترٹ گئے سی. اوہناں دی سوچ بارش تے آ کے ٹھک جاندی. اوہناں دے سارے جنور وِک گئے صرف دو بکریاں بچیاں سن. ٹبر دِیاں عورتاں دے وس وچ نہ رہیا جے اوہ میںہ نُوں ہور اُڈیکن. ایہہ زنانیاں ای سن جہناں کارن کُڑیاں قتل ہوئیاں. اوہ رات نوں انج روندیاں جیویں پاگل ہو گئیاں ہوون. مرد اپنے آپ نوں قابو رکھن دی کوشش

کردے تے چُپ چپیتے بیٹھے رہندے' اندروں اوہ وی مر مُک گئے ہوئے سن۔ اوہناں نوں پتا سی عورتاں آون والے قحط کارن پریشان نیں۔

اخیر موگابے نُوں پرانی گل چیتے آئی' جدوں اوہ جوان سی اوہدے بزرگاں وچ "مینہ رسم" عام سی۔ فیر اوہنے ایس رسم نوں ہر پکھ توں یاد کیتا۔ جدوں اوہنوں سبھ کجھ چیتے آگیا اوہنے اپنے پُتر رمادی نال صلاح کیتی۔ "مینہ دیوتا" بچیاں دی قربانی منگدا اے مڑ بارش ہووے گی تے فصلاں اُگن گیاں۔ مرداں عورتاں نال گٹ مٹ کیتی۔ بچیاں حالی وی کھیڈ رہیاں سن۔ "توں دکان جاندے پیسے گوا دتے نیں توں فیر رستے وچ کھیڈن لگ پئی ہوویں گی۔"

فیر بچیاں دِیاں لاشاں کھیتاں وِچ کھلار دتیاں گئیاں پر بارش نہ ہوئی۔ رات نُوں چُپکے دا راج ہوندا تے دن نوں سورج سوا نیزے اُتے آ جاندا۔ پورا ٹبر خوف دی دُبکل وچ سی۔ اوہناں اپنے بھانڈے ٹینڈے سانبھے تے پِنڈ پرت آئے۔ لوکاں کُڑیاں بارے پچھنا شروع کر دتا۔ اوہ اوہناں نُوں کہندے اوہ مر گئیاں نیں تے اساں اوہناں نوں کھیتاں وچ دفن کر دتا اے' پر اوہناں دے چہریاں اتے لکھیا جھوٹھ پڑھیا جا سکدا سی۔ "اوہ کنج موئیاں نیں؟" لوک پچھدے تے پورا ٹبر جواب دیندا بس اوہ مر گئیاں نیں۔ فیر لوک آکھدے ایہہ کنج ہو سکدا اے جے دوویں موتاں اِکو ویلے ہوئیاں ہوون۔ پلس آگئی تے بچیاں دی ماں نے ہر گل کھولھ کے دس دتی۔

پورِیاں گرمیاں اُداسی تے دُکھ دے بدلاں نے پِنڈ نُوں گھیری رکھیا۔ رمادی اوہدے پیو نوں "مینہ رسم" کرن اتے موت دی سزا ہو گئی۔ قبائلی قانون وِچ ایس رسم دی سزا ایہو سی۔ ایہہ وی حقی گل اے پئی ایہناں کُڑیاں دے قتل نے بچیاں بچالئیاں' نہیں تاں لوک پتا نہیں بارش لئی کہنُوں کہنُوں قتل کردے رہندے۔

تولول وامارٹی مولل (تنزانیا)

زیتون دا رُکھ

دادا دے فارم وچ کئی طرحاں دے رُکھ سن۔ جنہاں وچ زیتون دا رُکھ وی سی۔ [illegible] پنڈے توں ایہہ اِک نِکا جیہا جنگل لگدا۔ رات ویلے اوتھے کوئی نہیں سی جاندا۔ اوتھے کئی قسماں دے جن بھوت وسدے۔ اوہ رُکھاں دِیاں چھاواں تھلے رہندے تے [illegible] ویلے وِی تہاڈی دھون اُتے حملا کر سکدے سی۔ لوک اوہناں نوں دل دی [illegible] تے خون دی گھٹن وچ محسوس کردے۔ اوہناں دی ہوند ہر ویلے لوکاں دے [illegible] وچ موجود رہندی۔

[illegible] زیتون دا رُکھ فارم وچ سبھ توں ڈراڈا سی۔ کدی کدی رات دے وقت تہانوں [illegible] کم لئی باہر گھلیا جاندا۔ جیویں دادا نوں رات ویلے کوئی شے چیتے آ جاندی جیہڑی [illegible] سویرے چاہیدی ہوندی تے اوہ تہانوں آنڈھ گوانڈھ دوڑا دیندا۔ اوہ پکا عیسائی [illegible] اوہ چاہندا سی اسیں مالک توں اڈ کسے توں نہ ڈریے۔ اوہدے نیڑے بزدلی گناہ سی [illegible] خدا دا گھر اے ایہدے وچ ڈراوا نہیں رہنا چاہیدا۔" اوہ جس ویلے باہر گھلدا [illegible] رکھدا تُسیں سدّے تے خوف بنا جاؤ گے۔ بھاویں رات کِنّی ای کالی ہوندی۔ [illegible] اوہنوں بیوقوف نہیں سی بنا سکدے۔ اوہ ہمیش دس دیندا کون ڈر نال تے کیہڑا [illegible] بغیر جنگل گیا اے۔ اوہ اکھاں وچ خوف تے تیز دھڑکن پھڑ لیندا۔ سزا دیئی [illegible] تے کہندا رات ویلے زیتون دے رکھ دا پَتر لے کے آؤ۔

[illegible] کُڑیاں تے مُنڈے زیتوں تے پَتراں لئی گھلے گئے۔ تے اوہ لے وی آوندے پر

کجھ اجیہے وی سن جہناں جاون دی تھاں دادے دیاں جھڑکاں سننا پسند کیتا۔ میں حالی تیکر بچیا ہویا ساں۔ کجھ دُوجے مُنڈیاں دی طرحاں رات مینوں وی موت ورگی لگدی۔ مینوں جد وی رات نوں گھلیا جاندا مینوں خوف پھڑ لیندا۔ میں بہُت چِر لئی بچیا رہیا پر اک راتیں قابو آ گیا۔ دادی کھانا پکا رہی سی جدوں اوہنوں چیتے آیا گھر وِچ لُون نہیں۔ اوہنے مینوں نمک لین بھیجیا۔ دادا دے گھر کھانا لکڑیاں نال پکایا جاندا انج ٹھہر کے پکدا۔ مینوں یاد اے اوہ کالی رات سی میں ہمیش وانگوں باہر نکلیا تے تیر وانگر دوڑ لا دتی۔ میرے دوڑن دے ڈھنگ تے دل دی ڈھرکن نے مینوں ادھی انسانی تے ادھی پتھر دی مخلوق بنا دتا۔ ایس بارے اوہ مینوں ساریاں کہانیاں چیتے آئیاں جیہڑیاں دادے نے سنائیاں ہوئیاں سن۔ پتھری شیواں دے دوڑن نال زمین ہلدی تے انھیرے وچ اوہناں دے کیلے ورگے لیڑے پھڑپھڑاندے۔ کئی کہانیاں میرے دماغ وچ آئیاں جہناں وچ لوکاں نے بھوتاں نوں بہُت نیڑے توں ویکھیا سی۔ اوہ شکلاں بدل کے ساہمنے آؤندے۔ ایہہ آکھیا جاندا سی جے اوہ ہُن پاگل ہو گئے نیں تے اوہناں دی زبان کسے نوں سمجھ نہیں آؤندی۔

ڈر وچ مینوں خیال ای نہ رہیا جے دادا جہدے توں میں رات توں وی بہوں ڈردا ساں ایس ویلے باہر ہو سکدا اے۔ اوہناں دی عادت سی کھانا چر کا ہو جاندا تے اوہ فارم ول نکل جاندے، جتھوں تیکر مینوں یاد ہے اوہ اکلا بندہ سی جیہڑا رات نوں دن وانگ سوکھت نال ہل چلاندا۔ میرا دھیان ای نہ گیا جے دوڑدیاں اوہدے نال ہو سکدی اے۔ بلکُل ایہو ہویا میں اوہدے وچ جا وجا تے جھاڑیاں وچ ڈِگ پیا۔ مینوں لگا میں کسے ٹُردے رکھ نال ٹکرایا ہوواں۔ میری چیک رات دا حصہ بن گئی انج جیویں ایہہ کسے ہور دی ہووے۔ آنڈھ گوانڈھ دے لوک میرے نیڑے کٹھے ہو گئے۔ میں اپر تکیا اک چہرا میرے اُپر جھکیا ہویا سی۔ میں اپنی حالت دس نہیں سکدا

جدوں مینوں پتا لگا میں کہنوں ٹکر ماری اے۔

"تینوں لگی تے نہیں؟" دادا نے پیار نال پچھیا۔

"نہیں......" میری اواز انج نکلی جیویں کسے ہور دی ہووے۔

دو ہفتے پچھوں میں ایہہ واقعہ بِلکُل بھُل گیا ساں۔ دادی دی کلڑی وچ دوجیاں بچیاں سنگ زیتون دا رُکھ میرے دھیانے ای نہ رہیا۔ کسے نہ کسے ویلے بال دادی کول کھیڈن ضرور آؤندے۔ ایہہ جون دی ٹھنڈی جیہی شام سی اسیں دادی دے چلھے نیڑے بیٹھے کھیڈ رہے ساں۔ اوہ کوئی شئے پکا رہی سی۔ اسیں اگ وی سیکدے جاندے۔ جد اوہنے بھانڈے دا ڈھکن چکیا۔ ساڈی بھُکھ ہور ودھ گئی۔ دادی دی کُلی مِٹی تے کیلیاں دے پتراں دی بنی ہوئی سی۔ اک گاں تے وچھی کُلّی دے کونے وچ بنھّی ہوئی سی۔ اسیں دُوجے بالاں توں وڈے ساں۔ ایس لئی دادا نال رہندے پر جدوں جون جولائی وِچ مینہ کارن ٹھنڈ ہو جاندی کچن نیڑے ساڈے پھیرے ودھ جاندے۔

اچن چیت دادا دی اواز آئی۔ اوہنے مینوں بلایا سی۔ کچن وچ چُپ کِھلر گئی۔ میں ہرن وانگ دوڑ لا دِتی۔ دادا دُوجی وار بلاون دا عادی نہیں سی۔ دادا کول دو پکے کمرے سن۔ اِک وِچ اوہ آپوں تے دُوجے وِچ اسیں دو مُنڈے رہندے ساں جے کوئی مہمان آ جاندا تے سانوں ایہہ تھاں چھڈنی پے جاندی فیر اسیں دادی دی کُلی ٹُر جاندے، جتھے ڈاڈھا ہُسّڑ ہوندا سی۔ مینوں دادا کول رہنا چنگا لگدا تے اوہدے پایپ دی خوشبو وی من بھاوندی۔ ایہہ خوشبو ایس تھاں دی نویکلی گل سی۔ اِک دو واری میں وی سُوٹا لایا۔ جے دادے نُوں کیڑ ہو جاندی اوہ میری کھل کھِچ لیندا۔

میں دادے دا بُوہا کھڑکایا تے اندر وڑ گیا۔ اوہ بستر وچ بیٹھا ہویا کندھ ول مونہہ کر کے کجھ سوچ رہیا سی۔ اِک نِکا دیوا کمرے وچ بل رہیا سی۔ اوہدا پرچھاواں کندھ دے

کمرے دے کونے وِچ پۓ رہیا سی. پر چھاویں تے تماکو دی خوشبو توں مینوں کئی کہانیاں چیتے آئیاں جیہڑیاں دادا نے مینوں سنائیاں ہوئیاں سن. اج اوہنے کوئی کہانی نہ سنائی. میں اُڈیکدا رہیا پر کجھ نہ بولیا. اندر اوہدی چپ سی تے باہر کُتیاں دے بھونکن دی اواز. فیر اوہ بولیا "تینوں فارم اُتے جانا پوے گا." مینوں لگا میں کجھ نہیں سنیا اوہنے مڑ کہیا "توں جا تے زیتون دے پتر لے کے آ." اوہ چانݨی رات سی پر جس ویلے واء جھلدی رات ہور وی ڈونگھی ہو جاندی. میرے دِل دی دھڑکن تیز ہو گئی. ڈر نال نہیں کاوڑ کارن. میں ضرور جاواں گا اِک نہیں، پنج نہیں، وِیہہ پتر لے کے آواں گا. میں فیصلہ کیتا میں دادا نوں دساں گا میں بہادر آں. جد میں پرتاں گا میریاں اکھاں وچ ڈر نہیں ہووے گا. میں دادا نوں اپنی ڈرپوکی کارن خوش نہیں ہوݨ دیاں گا.

جس ویلے میں اگے ودھیا، چانݨی پتراں وچ لُک گئی. فیر میں کھلو گیا تے کھلوتا ای رہیا. میں رات تے اپنے ساہ دی اواز سُندا رہیا. میں ٹھنڈے مُڑھکے وِچ ڈُب گیا. اچن چیتی مینوں لگا میری بہادری بیوقوفی اے. میں دادا نُوں سزا دیوݨ دی آس کنج رکھ سکدا آں. مینوں چیتے آیا اوہ کنج بستر وچ لما پیا ہویا سی تے میرے بارے سوچ رہیا سی. پر مینوں یاد آیا مینوں تے بہادر بننا اے. میں ایہہ سارے خیال پرانہہ سٹ دِتے تے اگے ٹُر پیا. میں مسیں پنج قدم اگے نہیں پٹے ہوݨ گے جد اُلو دے بولݨ دی اواز آئی. میرا دل ڈُب گیا. اُلو نُوں موت دی علامت سمجھیا جاندا اے. میں چھال مار دتی. مینوں اینا چیتے رہ گیا کوئی شئے میرے سِر اُتے وجی سی.

جدوں مینوں ہوش آیا میں دادا دے حجرے وِچ پیا ہویا ساں. مینوں لگا جیویں میرے سِر وِچ اگ لگی ہووے. کمرا لوکاں نال بھریا ہویا سی تے رنگ برنگیاں اوازاں آ رہیاں سن. میرے سِر اُتے اک گٹی بنی ہوئی سی. اوازاں بند ہوئیاں تے کوئی

بولیا. "ایہنے کسے رُکھ نُوں ٹکر ماری اے." "توں ٹھیک کہہ رہیا ایں." ڈوجا بولیا فیر کئی اکھاں نے میرے ول تکیا. میں چہریاں نوں کھوجیا، مینوں دادا نظری نہ آیا. اک وکھوں اواز آئی میں ویکھیا دادا بستر وچ بیٹھا ہویا سی. مڑ اوہ اُٹھیا، تا پانی تے کپڑا لے کے آیا تے میرے سِر دی گٹی اُتے ملݨ لگ پیا. فیر اوہ ہولی جیہی بولیا "توں چھیتی ٹھیک ہو جا زیتون دے پتر تیرے اُتے فرض نیں."

میں اوہدے ول تکیا. کمرے وِچ دِیوا بل رہیا سی. میں اوہدا چہرا نہ ویکھ سکیا پر اوہدی اواز توں لگ رہیا سی اوہ ایہہ سارا کجھ تنگ کرݨ لئی نہیں کہہ رہیا سی. میں سدھر کیتی جے میں بہُت چِر تیکر ول نہ ہو سکاں. بہُت ای لمے چِر لئی.

سندیوی میگونا (جنوبی افریقہ)

اُڈاری

چیکاں نے تھالی ورگے پِنڈ دی چُپ نُوں تروڑ دِتا. ایہہ پِنڈ ساوے پہاڑاں نال گھریا ہویا سی. پہاڑاں توں آون والی گونج ہوا نال ٹکرائی تے اگے پِچھے کھِلر گئی. ایس نے باقی سبھ اوازاں نوں جام کر دِتا.

ایس اواز نے سانوں اپنے ول کھچیا جیویں مقناطیس کھچدا اے. اِک بُڈھا بندہ جہدے سِر اُتے چِٹی ٹوپی سی دوڑن دی کوشش وچ ساڈے کولوں لنگھیا. اوہنے کھبے ہتھ نال کمبل پھڑیا ہویا سی تے سجا ہتھ باہر کڈھیا سی. اوہ ہر واری اپنی سوٹی پہاڑ ول کر کے رولا پاندا "اوہنوں پھڑلو." میرا دھیان اودھر گیا جِتھے اوہ سیانت کروا رہیا سی. پہاڑ سُورج نال لکن میٹی کھیڈ رہیا سی. ادھا پہاڑ لُک گیا سی تے باقی ادھے ول میں نظر ماری اوتھے کجھ پرچھاویں نس رہے سی. اوہناں سبھ توں اگے اک ہرنی ورگی شئے انج دوڑ رہی سی جیویں اوہدے پِچھے کُتے لگے ہوون. بتل ایویں نہیں سی نس رہے اوہ ایس دوڑ بھج دا تیجا حصہ سن. اوہ مینوں نظری آئی' اوہدا پِچھا کرن والیاں وی اوہنوں ویکھیا ہونا اے؟ جیویں کہ میں تک رہی ساں.

میں اندروں ٹُٹ بھج گئی. خوف میرے جُسے وچ بجلی وانگ دوڑیا. اسمان توں نکیاں' وڈیاں کالیاں ورچھیاں ورھیاں' جہناں اوہنوں پِچھا کرن والیاں توں لُکا لیا.

"اوہ کتھے گئی اے؟" اوہدا پچھا کرن والیاں دیاں اوازاں میرے تیکر اپڑیاں. اوہناں وِچ ڈاڈھی کاوڑ سی. میں اپنا ساہ ڈک لیا. مینوں لگا جیویں میں وی اوہدے نال ہوواں تے آکھدی جاواں نسدی جا' نسدی جا' بس اگے ای اگے بھجدی جا.

میں اوہنوں ویکھیا اوس جرمن پرنٹ دے نیلے کپڑے پائے ہوئے سی. اوہ پتھراں وچکار دوڑی جا رہی سی. انج لگا جیویں گھوڑے اُتے سوار ہوئے. اوہدے جُسے دا کوئی حصہ زمین نال نہیں سی لگ رہیا. اوہ تردی جا رہی سی. اوہ دھند نال دھند لگ رہی سی. میں اوہنوں دراڑ دے نیڑے ویکھیا. اوہ ایہدے وچ انج وڑ گئی جیویں مچھی پانی وچ جاندی اے. اوہ پِچھا کرن والیاں توں بہت دور ٹُر گئی.

مینوں اوہدا مُکھ یاد نہیں' اوہ سانوں پِچھے چھڈ گئی اے. مینوں اوہدا جانا چیتے آوندا اے. اوہنے مینوں سکھایا اندرلی طاقت کیہ ہوندی اے. اوہ جوان عورت سی. میرے چاچے دی بیوی. جیہڑا پِنڈ توں بہت دُراڈے کان وچ کم کردا سی. اوہ پورے سال پچھوں گھر آوندا.

مینوں پتا اے مینوں سوگی ہونا چاہیدا اے. میری چاچی ایتھے نہیں رہی. اوہ چنگا کھانا پکاندی' سوہنے بھانڈے دھوندی. نویاں بیویاں کولوں کھوتیاں وانگر کم لتا جاندا. مینوں چاچے دا دُکھ ونڈنا چاہیدا سی' جہدی بیوی ای نہیں گئی سگوں اوہ ڈنگر وی گئے جیہڑے اوس اوہدے بدلے دِتے سی.

میں اوہدا بدلاں تے دھند وچ گواچنا کدی نہیں بھُل سکدی.

پٹیر سانگا (یوگنڈا)

گھُس بیٹھیا

"اینگروکا" سکھنے پیالے وانگ ساہمنے پیا ہویا سی. پہاڑ دی ٹیسی اُتے بیٹھا اوہ انج لگ رہیا سی جیویں کھانے دے ڈھیرا تے مکھی بیٹھی ہووے. اوہدے پِچھے پہاڑاں دی اِک کندھ سی' اوہدے کھبے رڑے اُتے پنج میل پرانہہ جوالا مکھی دِیاں کئی شکلاں ستے دیو وانگ سن. اوہدے ساہمنے دُور نیلے پہاڑاں دا اک سلسلہ سی. ایہناں دے پِچھے اِک ان ڈٹھی دنیا. اوہدے سجے جتھے تیکر نظر آوندا اک نہ مکن والی پدھرائی سی. کدھرے کدھرے وچکار کوئی رُکھ یاں زرافے دی دھون وی دس پیندی.

تھلے پچھلے پہر دی گرمی گرم حمام وانگر سی. ویکھن والے نوں لگدا واء کنب رہی ہووے. دریا دے رستے دی ساوی پٹی توں اڈ ہر شئے بھوری سی. دریا پہاڑاں دِیاں سوڑیاں کندھاں توں لنگھدا رڑے تیکر اپڑدا اپڑدا اپنا راہ بدل لیندا تے جھیل تک ایہدے وچ کھلار وی آجاندا.

منگو کھبے پاسیوں دو بندے گھاء دی پنڈ چکی آوندے ویکھے. اوہناں سجے ہتھ وِچ برچھی تے دُوجے نال گھاء دی پنڈ نُوں پھڑیا ہویا سی. اوہنوں سمجھن وچ غلطی نہ لگی اوہ مسائی سن. اوہ ایہہ گھاء پہاڑ تھلے پنڈ "مین یٹہ" لے کے جا رہے سن. اِک میل پرانہہ دھوڑ اُڈ رہی سی. اوہ جھیل ول آوندے ویکھے جا سکدے سن.

دوویں مسائی ہُن پہاڑ ول آ رہے سن. گھاء اوہناں نے رکھ دِتا سی تے صرف برچھیاں پھڑیاں ہوئیاں سن. اوہنوں ڈر لگا. اوہ اُپر کیہ کرن آ رہے سی؟ اوہنے اپنے آپ نُوں سنبھالیا تے نال ای ریڈیو دی اواز اُچی کر دِتی. ہو سکدا اے اوہناں نُوں

موسیقی چنگی لگدی ہووے. اوہ اوہدے بِلکُل نیڑے آ گئے سن' اوہنے پاسا پرتیا تے اوہناں نُوں ویکھ کے مسکرایا' اوہ وی مسکرائے. اوہناں دے تانبے ورگے دند نظر آئے تے خوشی نال بولے "جامبو بوانا سے جامبوا بری گانی؟"

اوہنوں جِنّی کُو سواحلی آوندی سی' کوشش کیتی. فیر چُپ. اوہ اِک دُوجے نوں حیرانی نال تک رہے سن. کسے نوں گل کرن دی جرات نہیں ہو رہی سی. اوہدا مسئلہ ایہہ سی کہ اوہ ایس ملک وچ نواں سی تے اوہناں نوں "قومی" زبان نہیں سی آوندی. اوہنے کجھ چِر رڑے ول ویکھیا تے مڑ اپنا دھیان پہاڑاں ولے کر لتا. فیر اوہنے مسایاں ول تکیا اوہ گل بات لئی اُتاولے ہو رہے سن. اوہنے جِنّی دُنیا ویکھی سی. اوہناں دا علاقہ بہت سوہنا سی تے ہور ای انگ دا سی. اوہنے چپ نوں تروڑیا تے پہاڑ ول اشارا کر کے پچھیا.

"اوس پہاڑ دا ناں کیہ اے؟"

"ال ڈونو' اوہدے پچھے ال ڈونو ایل انگائی تے اوہ جتھوں سورج نکلدا اے' ال ڈونو سامبو."

"ایہہ ہرناں دے نال ال ڈونو کیوں لگدا اے؟"

"ال ڈونو دا مطلب اے پہاڑ" اوہناں چھیتی نال دسیا.

"اچھا میں سمجھ گیا آں."

فیر چُپ کھِلر گئی. ہُن اوہناں دی واری سی اوہ کوئی سوال پچھدے. اوہناں دوہاں وچوں جیہڑا لما سی تے بہوں بولدا سی اوہنے ریڈیو نوں جھاتی پائی. "ایہہ شئے مہنگی ہووے گی." اوہ پچھن دی تھاں بولیا.

"ہاں بہُت مہنگی."

"دو گاواں برابر؟" اوہنے سوال کیتا.

"تھوڑا جیہا گھٹ' کیوں جے ایہہ نِکا اے۔ کجھ بہُت وڈے وڈے وی نیں جیہڑے اٹھ گاواں دے مُل بروبر ہوندے نیں۔"

"او" اوہناں نیڑے ایہہ وڈی گل سی۔ گاں اوہناں دی حیاتی دا مقصد تے آمدن دا ذریعہ سی۔ اوہناں نوں گاں دے مرن دا اینا ای افسوس ہوندا جِنے کسے جی دا۔

منگو میدان ول ویکھ رہیا سی۔ "اینگروکا" اپنے پُتراں وانگ بھورا' رُکھا پر فیر وی سوہنا سی۔ اوتھے گھر رکھنا اوکھا سی۔ دریا دا تھلواں علاقا اک جزیرہ سی جیہڑا سُکے پہاڑاں دے اُلٹ ہرا وی سی تے ایتھے واہی بیجی اوہ لوک کردے جیہڑے مسائی نہیں سن۔ ایہہ اوہ لوک سن جیہڑے زمین دی قدر جاندے۔ ہر سال ہڑ اپنے نال قیمتی مِٹی لیاندا تے لوک دریا دی سخاوت دا فایدا چکدے۔ اوہ تھوڑا جیہا مسکرایا جدوں اوہنے سوچیا جے مسائی لینڈ وچ کالے کالونی گیر سی۔ کیہہ اوہ اوہناں وِچوں اِک سی؟ نہیں۔ اوہنوں ایتھے لوکاں دی ہوند دا جواز نہ لبھا۔ اوہ اپنی ذات وچ گم سن یاں فیر اوہناں دیاں گاواں سن جیہڑیاں گرم میداناں وچ پھرِدیاں رہندِیاں' باقی دنیا نال اوہناں دا کوئی رابطہ نہیں سی۔ اینگرو کا سیر لئی چنگی تھاں سی پر رہن لئی نہیں۔ اوہناں نوں پہاڑ' کھلا میدان تے آل دوالے کھِلریا بدامی رنگ چنگا لگدا۔ اوہ ایس تھاں اتے نواں سی ایس لئی ہر شئے نوں شک دی اکھ نال ویکھ رہیا سی۔ اوہ زمین دی چنگیائی مندیائی دے سینکڑاں سالاں توں جانُو سی۔ اوہناں نیڑے اجیہی تھاں اتے گھر ہونا کوئی انوکھی گل نہیں سی تے جدوں اوہنے پچھیا اوہ ایس اوکھے علاقے وچ کیوں رہ رہے نیں تے اوہ بہت حیران ہوئے۔ "تینوں پتا اے ایہہ سالاں توں ساڈا گھر اے۔" اوہناں دسیا۔ اوہ سوال نوں سمجھ ای نہ سکے۔ اوہنے ہور طرحاں سوال پچھیا "کیہہ ایس زمین دے پِچھے پہاڑ تہاڈے نیں؟ اوہ میدان نالوں زیادا ہرے لگدے نیں' ایتھے تے بارش ای نہیں ہوندی۔" اوہ ایہ وی پچھنا چاہندا سی اوہ ڈھور ڈنگر پالن دی تھاں واہی

بیجی کیوں نہیں کردے۔ ہاں اوہ میدان پہاڑ نالوں بہوں ہرے نیں پر میدان اوہناں دا گھر سی۔ بس اینی گل سی۔ فیر گاں نُوں پدھرائی چنگی لگدی سی۔

جدوں اوہ اوہناں دے جواب نُوں پرکھ رہیا سی' لے نے اوہنوں ڈک دتا۔

"دالسلامو ایتھوں کِنا دور اے؟"

"بہت دور......" اوہنوں لگا جیویں ایہہ اوہدے خیال توں وی دور ہووے بہت دور۔ "کیہہ اوہنوں میلاں وچ دسنا چاہیدا اے؟ نہیں' اوہ نہیں سمجھن گے۔

"اوتھے پیدل جان لئی دس دن تے دس راتاں لگدیاں نیں" اوہناں نوں سمجھ آ گئی۔

جدوں لما حالی حیران ہو رہیا سی' نِکّے نے پچھیا "دالسلامو وچ گاواں وی ہوندیاں نیں؟" اوہدے پچھن دا مطلب سی اوتھے لوک کنج جیوندے نیں۔

"ہاں اوتھے گاواں وڈے گھراں وچ رکھیاں جاندیاں نیں فیر اوہناں نُوں گوشت لئی کوہ لیندے نیں۔ شہر نیڑے وی لوک گاواں پالدے نیں' اوتھے چاول' مکئی تے سبزیاں وی کھادیاں جاندیاں نیں۔" اوہ پرے ہو گئے اِک دُوجے نال گل کرن لگ پئے۔

"کیہہ اوہ بندہ دالسلامو توں بول رہیا اے؟" لے نے ریڈیو ول اشارا کردیاں آکھیا۔

منگو خوش ہو گیا اوہنوں ایہہ نہیں پُچھ لتا جے اوہ بندہ کنج دالسلامو توں بول رہیا اے۔ اوہناں اوہنوں کہیا ڈبے نوں آکھ ایہہ سواحلی وچ گاوے۔ اوہ گانا تے نہ لبھ سکیا پر کوئی شعر پڑھ رہیا سی "کیہہ اوہ انج گاوندے نیں؟" نِکّے نے پچھیا۔

"ہاں" اوہ بحثنا نہیں سی چاہندا۔

اوس ویلے اوہناں نوں اسمان توں اواز آئی۔ ایہہ ودھدی گئی۔ اوہناں اسمان اُتے جہاز جاندا ویکھیا۔ اوہناں ایس نوں حیران اکھاں نال تکیا۔ ایہہ اوہ شئے سی جیہڑی دُنیا

دے اوس پاسیوں کدی کدی آؤندی۔ اوہ منگو وانگ گھس بیٹھیا سی۔ جدوں اوہ جہاز نُوں ویکھ رہے سن، منگو نے سوچیا کہ اوہ ویلا وی آوے گا جدوں مسائی دنیا تکن ایتھوں باہر نکلن گے۔ اوہنوں کل شام ای دسیا گیا سی جے اک بچے دا سکول چھڈرایا جا رہیا اے۔ اوہنے اٹھویں وچ چنگے نمبر لئے۔ اوہدے ماں پیو تے مسائی وڈ وڈیرے اوہنوں کسے دم درود کرن والے کول لے گئے تاں جے اوہدے اندروں سکول دا پاگل پن نکل جاوے۔ منگو اوہناں اندر اک حیرانی ویکھ رہیا سی۔ اوہنوں پتا سی اوہ کدی سکول نہیں گئے۔ اوہ دالسلامو جا کے کیہ کرن گے؟ کتھے رہن گے؟ اوس دنیا دیاں برائیاں توں اوہناں نوں کیہڑا بچاوے گا؟

ایتھے کنڈا وی پیریں چبھ جائے تے سارا ٹبر اکٹھا ہو جاندا اے۔ اوتھے تہانوں ہر کم آپوں کرنا پیندا اے۔ دیریاں سویر۔ اینگرو کانوں نویں ہتھ چھوہن گے۔ ایہنوں شہر بنن وِچ کِنا ویلا لگے گا؟ اک سو سال؟ اوہنوں نہیں پتا، پر اک دن آوے گا جدوں گاواں ایتھے موٹیاں ہو جاون گیّاں۔ بندے اوہناں دی سیوا نہیں کرن گے، اوہ بندیاں دی خدمت کرن گیاں۔ مسائی اپنی قسمت دے آپو مالک ہوون گے تے فیر.....

"موٹاکا" اوہناں وچوں اِک نے ادھا میل دُور دھُوڑ اُڈاندی گڈی ول اشارا کردیاں رولا پا دِتا۔ منگو نوں پتا سی ایہہ لینڈ روور اوہدے لئی آ رہی اے۔ اوہ مسکرایا "میں جا رہیا آں۔ ایہہ موٹاکا میرے لئی اے۔ تہانوں مِل کے خوشی ہوئی۔ امید اے اسیں فیر ملاں گے۔" اوہ دوویں مسکرائے تے اوہنوں سفر دی دعا دِتی۔ اوہناں دی خاہش سی اوہ ایتھے لمے چر لئی رہندا۔

"کیہ توں دُودھ پینا پسند کریں گا؟ اسیں چھیتی نال لے آوندے آں۔"

اوہنے اوہناں دا شکریا ادا کیتا تے آکھیا "اسیں بہُت دُور جانا اے۔ کسے ہور ویلے اوہ دُودھ ضرور پیوے گا۔" اوہنے لمے نُوں شراب لئی کجھ سِکے دِتے۔ اوہ چھیتی نال

پہاڑ توں تھلے آ گیا۔ ریڈیو اوہدے ہتھ وِچ سی اوہنے دوہاں مسائیاں نُوں ہتھ ہلایا۔ اوہ اوہنوں جاندیاں تکدے رہے۔

لینڈ روور وِچ بہندیاں اوہدا دماغ خیالاں نال بھریا ہویا سی۔ ایتھے ترقی ہونی چاہیدی اے۔ دریا وڈے کم آ سکدا اے۔ اینگرو کا اک نویں تھاں ہو سکدی اے، ہرے میدان، ڈھور ڈنگر، گوشت، فیکٹری، بجلی، نویاں سڑکاں، ہسپتال، پارک تے اِک تجارتی مرکز۔ اوہ پہاڑ اُتے بہہ کے ایہہ ساری تبدیلی ویکھے گا۔ ایہہ دس سال وچ ممکن اے۔

گڈی رکن نال اوہ خاباں وچوں باہر آ گیا۔ اوہ حیران ہویا اوہ ادھا پینڈا لنگھ آئے سن، تھلے ڈونگھا اینگرو کا وگ رہیا سی۔ اوہ پہاڑ جِتھے کجھ چِر پہلاں بیٹھا سی میدان توں چھمنی وانگ لگ رہیا سی۔

اوہ سوچ رہیا سی اوہدے مسائی بیلی حالی وی اوتھے ای ہوون گے کہ نہیں۔

آئی کوییئ ارماہ (گھانا)

مسٹرائنو

مسٹرائنو کوئی چنگا بندہ نہیں. اوہ بہُت بھَیڑا آدمی وی نہیں' پر اوہ کسے ہور دی عزت نہیں کردا بس اپنے آپ نوں محترم سمجھدا اے. کیہہ تُسِیں ایہو جیہا بندہ ویکھیا اے جیہڑا اک ای گھر وچ رہوے' اوتھے ای کھانا کھاوے' روز تہانوں ملے پر کدی دعا سلام نہ کرے' میں ایس گھر وچ ایہو تکیا اے. ایس شہر وچ عجیب شیواں تے بیماریاں نیں اوہ ایہناں وچوں اک اے. مسٹرائنو گھمنڈی آدمی اے. جس ویلے اوہ آیا میں اوہدی مدد کرن دی کوشش کیتی. اوہدی بیوی مرچکی سی تے اوہنوں دوجی عورت دی لوڑ ہونی چاہیدی سی. ایہہ اک عورت لئی کِنّے دکھ دی گل سی جے مرد اکلا ہووے تے کھانا وی آپوں پکاوے. میں ایہناں گلاں نوں محسوس کردی' سگوں ہر کسے نوں محسوس کرنا چاہیدا اے. مرد نوں اپنا کھانا کدی نہیں پکانا چاہیدا' نہ ای اوہنوں اپنے لیڑے دھونے چاہیدے نیں. اوہنوں ایہہ کم کسے عورت یاں مُنڈے کولوں کروانے چاہیدے نیں. مسٹرائنو مرد دی طرحاں نہیں سی رہندا. اوہ وی کیہہ شئے اے.

اِک مہینا پہلاں جدوں اوہ ایتھے آیا اوہ اکلا سی. اِک دیہاڑے میں ویکھیا اوہ کمرا صاف کر رہیا سی' میں مسکراندی ہوئی اوہدے کول گئی تے عزت نال آکھیا "مسٹرائنو ایہہ کمرا میں صاف کر دیندی آں." اوہ مسکرایا نہ ای فرش توں سِر چکیا' بس بوہکر دیندا رہیا' خورے اوہنے سنیا نہیں سی. میں اک واری فیر کہیا جے میں بہُت چِر دی کھلوتی آں. اوہ کھلو گیا تے میرے دل تک کے ہولی جیہی بولیا "میں سُن سکدا آں."

اوہ فیر جھاڑو دینا شروع ہو گیا' تے اوہ گل کیتی جیہڑا اوہدا خیال سی میں نہیں سمجھ سکاں گی. اوہ انگریزی وچ بولیا Mind your own business میں ایہناں لفظاں دی اواز ذہن وِچ سانبھ کے رکھی تے جس ویلے "کوجو" سکول توں پرتیا میں ایہہ اواز بُھل چکی ساں. میں کوشش کر کے انج ای آکھیا جیویں مسٹرائنو نے کہیا سی. کوجو نے مینوں دسیا ایہدا مطلب اے "اپنے کم نال کم رکھ مینوں تنگ نہ کر." میں اودوں تیکر اوہنوں کجھ نہیں کہیا جدوں تیکر اوہدی نویں بیوی نہیں آ گئی. مسٹرائنو اپنی پہلی بیوی وچوں دھی نوں لے آیا' تے میں اپنے آپ نُوں کہیا "ایہہ کم چلنا اوکھا اے."

میں اک واری فیر مسٹرائنو کول گئی تے کہیا میں تیرے نال گل کرنا چاہندی آں. اوہنے بہت بنھتا جیہا آکھیا "ٹھیک اے"

میں کہیا "تیری دھی' تیری بیوی نوں چنگا نہیں ویکھدی تے آون والے دن ہور وی بھیڑے ہوون گے." میں آکھیا "اک کُڑی جیہڑی وڈی ہو رہی ہووے' اوہدی ماں اوہدے توں وڈی ہونی چاہیدی اے تاں جے اوہ اوہدی عزت کر سکے. میں دسیا اک کُڑی اپنے توں تھوڑی جیہی وڈی عورت نوں ماں کنج آکھ سکدی اے تے اوہدا احترام کیویں کرے گی. میری صلاح اے ایہنوں اپنی دادی کول گھل دے جیہڑی اوہدے اُتے اکھ رکھ سکے گی' تے ایہنوں کجھ سکھا وی دے گی جیہڑا ویاہ ویلے ایہدے کم آوے گا."

مسٹرائنو چُپ کر کے سُندا رہیا اوس مُنڈے وانگ جیہڑا کسے بیوقوف وڈے دی گل سُنن اُتے مجبور ہوندا اے. میں خوش ساں اوہ مینوں سن رہیا سی. فیر اوہ انج بولیا جیویں کوئی وڈا کسے بیوقوف نال گل کردا اے. اوہنے آکھیا ایہہ کوئی گناہ نہیں کہ اوہدی دھی اوہدی دُوجی بیوی نوں پسند نہیں کردی. لوک اِک دُوجے نُوں بھیڑا

چنگا سمجھدے رہندے نیں. مترئی ماں دے خلاف ہونا اک قدرتی گل اے. ایہہ وی ہو سکدا اے اوہ لہنی سکی ماں نوں وی چنگا نہ سمجھدی. میں ارام نال اوہدی گل سُن رہی ساں پر اندروں اوہدے لفظ مینوں کوڑے لگ رہے سی. گل کرن پچھوں اوہ اپنے کمرے وچ ٹُر گیا تے پرتیا نہیں. اوہدے اکھر مینوں ہور وی کوڑے لگے. مینوں شرم وی آئی تے کاوڑ وی چڑھی' میں دھپ تے دھوڑ وچوں لنگھ کے اپنے کمرے وچ آ گئی.

ایہہ بیوقوفی اے کہ کُڑی نوں ضرور لہنی ماں دے خلاف ہونا چاہیدا اے. مسٹر اینو نُوں پتا ای نہیں بچہ کنج پالدے نیں' اوہنوں ایہہ وی خبر نہیں "ایلی" ورگی کُڑی لہنی ماں دے کِنّے نیڑے ہوندی اے. ماں تے بچے اِک مِک ہوندے نیں. مسٹر اینو کوڑ کہندا اے بچا اپنے ماں پیو دے ضرور خلاف ہوندا اے. جس ویلے ماواں دِھیاں وِچھڑدیاں نیں اوہ اِک دُوجے دِیاں سہیلڑیاں بن جاندیاں نیں. اک دُوجے دے دُکھ سُکھ پھولدیاں نیں پر مسٹر اینو تے کلرک اے' اپنے آپ نوں عقل مند سمجھدا اے' اوہنوں ککھ پتا نہیں.

جدوں مسٹر مینسا ساڈے گوانڈھ آیا مینوں لگا اوہ وی اینو ای اے. انج لگدا جیویں اوہدے ہونٹھ سیتے ہوون. اوہ اپنا ہر کم آپوں کردا. بچیاں نوں کم لئی کدی باہر نہ گھلدا. اوہ نِکی توں نِکی شئے وی آپوں لین جاندا. اوہ کدی گل نہ کردا تے جواب وی نِکا جیہا دیندا. اوہدی چُپ توں مینوں نفرت سی.

اک دیہاڑے میں گُگو پکایا تے چنگے بھانڈیاں وچ اوہنوں گھلیا. اوہنے کھانا ویکھیا تے بس اینا کہیا "تہاڈی مہربانی" اوہ مسکرایا نہیں' پر میں خوش ساں. جدوں اوہ کھانا کھا چکیا میں کوجو نوں بھانڈے لین گھلیا. اوہنے اک واری فیر کہیا "شکریا" ایس توں بعد وی اوہ میرے گھر نہیں آیا. ایہہ نہیں کہ اوہ خوش نہیں سی بس اوہ گل کرنا پسند

نہیں سی کردا. اوہ بہت شرمیلا سی. اوہدے گھر کدی کوئی نہیں سی آیا نہ ای ایہہ پتا سی اوہ کتھوں آیا اے. بس ایہہ خبر سی اوہ کوئی کم لبھ رہیا اے. میں اوہدے گھر اکثر جاندی تے کھانا گھلدی رہندی جیہڑا اوہ شکریے نال قبول کر لیندا. اوہ میری گل دا گھٹ ای جواب دیندا' پر اک دیہاڑے جدوں میں پچھیا کہ اوہ چھیتی ای ویاہ کر رہیا اے یاں اکلا رہنا چاہندا اے. اوہ اندروں گنگیا "میں ایس لئی اکلا آں کہ میں اکلا رہنا چاہندا آں."

فیر مسٹر اینو دی دھی دے لچھن کجھ ہور ہو گئے. اپنی مترئی ماں نال اوہدیاں لڑائیاں ودھ گئیاں. ہر دُوجے تیجے دن پچھوں اوہ اپنی دادی دے گھر ٹُر جاندی. اینو نے اوہنوں دادی دے گھر جاون توں ٹھاک دتا. میں اوہنوں کئی وار ویکھیا اوہ اپنے ویڑھے کھلوتی ہوندی یاں منیسا دی باری اگوں جا رہی ہوندی. اک واری میں لہنی باری وچوں ویکھیا اوہ مسٹر منیسا دی باری اندر کسے نال گلاں کر رہی سی. منیسا کول کدی کوئی نہیں آیا. میں ویڑھے آ گئی میں تکیا اوہ باری توں پرانہہ جا رہی سی' فیر میں کئی وار انج ہوندیاں ویکھیا.

مسٹر منیسا نے "ایلی" نُوں کدی نہیں سی بُلایا نہ ای اوہ اوہنوں باری اگوں جاون دا کہندا. اک دیہاڑے میں اوہنوں باری چوں گلاں کردیاں تکیا' میں ویڑھے آ گئی پر اوہ کدھرے نظر نہ آئی. اوہ ویڑھے وچ نہیں سی. مسٹر اینو کم اتے گیا ہویا سی تے اوہدی بیوی بازار. اوہ شِکر دوپہر سی میں کمرے وچ پرت آئی. اینو دی بیوی آئی تے "ایلی" نُوں واجاں دیون لگ پئی. تھوڑے چِر پچھوں میں تکیا اوہ باری اگے گا رہی سی. اوہدی ماں نے اوہنوں واج دتی تے فیر اوہ اُچی اُچی بولن لگ پئیاں. میں اپنے آپ نُوں آکھیا "اک کُڑی وچ اینی طاقت ہوندی اے جے اوہ باری وچوں چھال مار کے باہر آ جاوے."

میں نہیں کہہ سکدی مسٹر منیسا وچ کوئی تبدیلی آئی کیوں جے اوہ گلاں بہت گھٹ کردا سی، پر اوہ ہور وی سوہنٖی تے نرم ہو گئی سی تے اپنے بناء سنگھار دا خیال رکھدی۔ میں کئی وار سنیا اوہدی ماں کہندی توں رات نوں کتھے سیں تے اوہ ارام نال جواب دیندی "اپنی دادی دے گھر۔" اوہدی ماں اُچا بولدی تے کہندی "تیرے پیو نے اوتھے جاون توں ٹھاکیا نہیں ہویا؟" اوہ گنگدی تے کاوڑ بنا کہندی "جی۔"

میں اوہنوں تکدی رہندی، اک دیہاڑے اوہ ویڑھے وچکار کھلو گئی انج جیویں ٹرنا بھُل گئی ہووے۔ میں اپنے آپ نوں آکھیا "اوہ بیمار اے" اوہ انج لگدی جیویں دھپ سیکنا چاہندی ہووے۔ اچن چیتی اوہدے چہرے اتے درد اُبھریا لگدا اوس بہُت مرچاں کھادیاں ہوئیاں نیں تے ہُن تھکن تے مجبور ہو گئی اے۔ اِک عورت اپنا سنگھ صاف کرن لئی تھُک سکدی اے تے بُڈھی عورت ایویں وی تھُک لیندی اے پر اک جوان کُڑی ایویں نہیں تھکدی لیکن میں سوچیا "ایڈی چھیتی فیصلہ نہیں کرنا چاہیدا۔" میں اوہدے کول گئی، اوہدا چہرا ویکھیا اوہ کالا سی، میں اوہدا ہتھ پھڑلیا ونگاں دی تعریف کیتی، انج اوہدی ہتھیلی تکی، اوہ چِٹی سی، میں سمجھ گئی ساں پر کسے نُوں دس نہیں سکدی سی۔ ایہہ ہُن وڈیاں دے سوچن دا کم سی، کُڑی تے مُنڈے کولوں وی پچھیا جا سکدا سی۔ اجہے ویلے اِک عقلمند عورت دی لوڑ ہوندی اے۔ میں اینو کول جانا چاہندی ساں اوہنوں دسن لئی جے میں فضول نہیں، فیر مینوں اوہدے انگریزی لفظ چیتے آئے جیہڑے میں نہ سمجھ سکی۔ اوہدے اکھراں دی کڑتن یاد آئی۔ میں لفظاں دی اواز بھُل گئی ساں پر "کوجو" دا دسیا مطلب نہ بھُل سکی۔ "میں مسٹر اینو نوں تنگ نہیں کراں گی تے کسے نوں مسٹر منیسا نُوں وی تکلیف نہیں دینی چاہیدی تے میرا اپنا ارام وی....."

مسٹر منیسا چُپ چپیتی کدھرے ٹُر گیا۔ اوہ جیویں آیا سی انج ای چلا گیا۔ کسے نوں کوئی

پتا نہیں سی اوہ کتھے گیا اے۔ میں وی نہیں سی جاندی۔ ایہہ صرف مینوں کیڑ سی کہ اوہ ٹُر جاوے گا پر میں چُپ رہی۔

مسٹر اینو نوں بہت پہلاں پتا لگ گیا سی پر اوہ بولیا نہیں پر بُجھ شیواں دسن دی لوڑ نہیں ہوندی، اوہ آپوں بولدیاں نیں۔ میں اڈیکدی رہی جے اینو دا گھمنڈ مکیا کہ نہیں پر اوہ گھمنڈی ای رہیا۔ کُڑی لئی اوکھا ویلا آ گیا اوہنے اوہنوں گھر نہیں رکھیا، ہسپتال گھل دِتا تے اوہدی کدی خبر نہ لئی۔ جدوں میں اوہدا چوری پتا کرن گئی اوہ میرے نال رُس گیا۔

اوہ میرے نال کدی گل نہ کردا۔ اوہ سمجھدا میں اوہدے اُتے ہسدی آں۔ ایہہ گل کوئی ہسن والی نہیں سی۔ میں اوہدے ول ویکھدی تے سوچدی، ساڈے مرداں نوں کیہ ہو گیا اے۔ اوہ اکلے تے اوکھے رہندے نیں۔ میں مسٹر منیسا بارے گوہ کردی تے اپنے آپ کولوں پچھدی ساڈے مرداں اندر کیہڑا نواں ڈر وڑ گیا اے جے اوہ اکلے رہنا چاہندے نیں، پر ایہناں ساریاں گلاں اُتے میں ہس نہیں سکدی۔

لتیپا اولے سنکولی / کینیا

سودا

میں اوہدوں دس سال دی ساں جدوں میری بھیَن نُوں ویچ دِتا گیا. ایہہ دو سال پہلاں دی گل اے. کجھ دیہاڑے ہوئے ساک کراون والے آئے. اوہ تِن بدشکل عورتاں تے چار مرد سن. اوہناں چوہاں مرداں چوں اک میری بھیَن نال ویاہ کرنا چاہندا سی. اوہ مینوں بھیڑا لگا پر میرے پیو تے قبیلے نوں چنگا. اوہ آکھدے اوہ امیر بندہ اے. اوہدے پیو کول کئی ڈھور ڈنگر سن.

ایہہ سچ سی کہ اوہ امیر سی. اوہ اینے تحفے لے کے آئے جنڑے میں کدی حیاتی وچ نہ ڈِٹھے. اوہ بیئر تے مقامی شراب' تسکر وی لے کے آئے. اوہناں چار کمبل وی لیاندے. اک میرے پیو' ماں' اک، چاچے تے چاچی لئی. اوہ بالاں لئی کجھ نہ لے کے آئے. جس گھر میری بھیَن نوں ویچیا گیا بچے اوہناں نوں چنگے نہ لگدے. میں مکئی دے توڑے پچھے لُک گئی. اوہ مینوں ویکھ نہ سکے. اوہ سمجھے میں دو بالاں نال باہر کھیڈ رہی آں. میں اپنی اکھاں نال ویکھیا..... میں اپنی بھیَن دے سوہرے نوں اک سو شلنگ کڈھدیاں تکیا. اوس ایہ پیسے میرے پیو نُوں دِتے. پیسے لیندیاں پیو دے ہتھ کنبے. میری ماں مسکرائی. میں اپنیاں اکھاں پونجھیاں. اوہناں میری بھیَن نوں ویچ دِتا. اک دیہاڑے جدوں میں اپنی بھیَن دے ویاہ لئی لفظ ویچنا ورتیا تے ماں نے مینوں بہت ماریا. اوس آکھیا ایس توں چنگا لفظ "حق مہر" وی ہو سکدا اے.

ناٹمالو بورڈنگ ہاؤس رہندی. اوہنوں کیہ پتا سی جے اوہ اک اجیہے بندے ہتھ ویچ

دِتی گئی اے جہدے نال اوہنے کدی گل نہیں کیتی. بس اک ادھ وار ویکھیا ہووے گا. اوہنوں کیہ خبر جے ماں پیو نے اوہنوں ویچ کے شراب پیتی اے. اوہنوں کیہ معلوم ماں پیو تے چاچی چاچے نے نویں کمبل لتے نیں. اوہنوں کیہ پتا پیو نے کنبدے ہتھاں نال پیسے وصولے نیں' تے ڈنگر اگلے دیہاڑے گھلے جانے سی. اوہنوں تے ایہہ وی نہیں سی خبر اوہ ہن ایس ٹبر دا حصہ نہیں رہی. اوہ اِک بدشکل بندے دی بیوی سی جہدیاں وڈیاں وڈیاں اکھاں تے بن مانس ورگا نک سی. اوہنوں کیہ معلوم.....

دو دیہاڑے پچھوں پیو نے میرے بھرا تموکا نوں آکھیا جے اوہ ناٹمالو نوں سکول توں لے آوے. ویاہ پچھوں اوہنوں پڑھن دی کیہ لوڑ ہووے گی. فیر آنڈھ گوانڈھ دیاں کڑیاں کہڑا سکول جاندیاں نیں؟ میرے پیو نے کئی کہاوتاں سنائیاں جے ناٹمالو دی عمر دی کڑی نوں اپنے گھر ہونا چاہیدا اے. ہن اوہ ویاہ دے قابل ہو گئی اے. میرے بھرا نے نہ کر دتی. اوہ آکھ دتا اوہ نہیں جاوے گا. ناٹمالو نوں ضرور پڑھنا چاہیدا اے ہُن دنیا بدل گئی اے.

میرے پیو نوں بہت حیرانی ہوئی' اِک پُتر اپنے باپ نوں اوہدی دھی بارے انج کیویں آکھ سکدا اے.

"تموکا؟" میرا پیو بولیا.

"جی ابا" تموکا نے جواب دِتا.

"تُوں جا رہیا ایں یاں نہیں؟"

"ابا! میں نہیں جا رہیا' ناٹمالو نُوں حالے پڑھنا چاہیدا اے. اوہدا ایس عمر وچ ویاہ نہیں ہونا چاہیدا. اوہنوں چونڑ دا حق ہونا چاہیدا اے." اوہ ادب نال پر پکی پیریں بولیا.

"اچھا تُوں نہیں جاویں گا' ٹھیک اے تُوں ایتھے ای رہو۔ ایہہ تینوں چنگا لگے یاں بھیڑا نائمالو نوں اپنے گھر جانا پوے گا۔ اوہ میری دھی اے تیری نہیں۔ پُتر اُڈیک' جدوں تیری اپنی دھی ہووے گی فیر تیری گل دا کوئی مُل پوے گا..... کیہ بیوقوفی اے۔"

نائمالو نوں سکول چھڑا دِتا گیا۔ پیو اوہنوں گھر لے آیا۔ ساری گل اوہنوں دَس دتی گئی۔ اوہدیاں اکھاں وِچ ہڑ آگیا۔ اوہ روئی' پِٹی تے فرش اُتے لمی پے گئی۔ "میں نہیں جاواں گی' میں نہیں جاواں گی۔"

ماں وی رووݨ لگ پئی۔ مینوں نہیں پتا اوہ کمبل لیندیاں' شراب پیندیاں تے پیو نوں پیسے پھڑدیاں ویکھ کے روئی سی کہ نہیں۔ "میری دھی تُوں جاویں گی۔" پیو نے آکھیا۔

"میں نہیں جاواں گی۔" نائمالو نے اڑی کیتی۔ "ماں' ماں میں تہاڈے نال کیہ بھیڑا کیتا اے۔ تُسیں میرے نال ایہہ کیہ کر رہے او؟"

ماں ہور روئی تے روندیاں ہوئی بولی "ہُݨ گل مُک گئی اے....."

دو دیہاڑے پچھوں اوہنوں گھروں ٹورن لئی ووہٹی بنایا گیا۔ اوہنے رنگ برنگے کپڑے پائے تے گانی تے کانٹے تے دوجیاں ٹوماں پائیاں۔ پیراں وچ ہرے رنگ دے جُتے پائے۔ اوہ اصلی ووہٹی لگ رہی سی۔ اوہدا سوہرا تے سس اوہنوں لیݨ آئے۔ ماں پیو تے قبیلے دے لوکاں اوہنوں کدو وانگ کِھلرن تے بہوں بالاں دی دُعا دتی۔ اوہنوں ایہہ وی دسیا ہُݨ اوہ کسے دی بیوی سی تے اوہنوں انج رہنا چاہیدا اے۔ ایہدے نال اوہدی عزت ودھے گی۔ مینوں اوہدے نال دو ہفتے ٹھہرن لئی گھلیا گیا۔

اسیں اک لائن وچ ٹُردے رہے۔ بھیَݨ دا سوہرا سبھ توں اگے' اوہدی بیوی اوہدے پچھے' فیر نائمالو تے آخر وچ میں ساں۔ رواج موجب ووہٹی نوں ہولے ہولے

ٹُرنا چاہیدا سی پر اوہ کدی تر کھی ٹُردی کدی ایدھر اودھر نکل جاندی۔ سانوں وداع کردیاں پیو نے آکھیا "ایہہ کُڑی سانوں شرمندا کرائے گی۔"

میں اوتھے دو ہفتے نہ ٹھہر سکی۔ میں جو کجھ سنیا تے ویکھیا' اوہنے مینوں اوتھے رہݨ نہ دِتا۔ ووہٹی چار دیہاڑے سس کول رہی۔ فیر اسیں نائمالو دے گھر والے دے مکان وچ ٹھہرے۔ اوہدا ناں مینوں پتا لگ گیا سی' اوہ اولے سرائیو سی۔ دوہاں وچکار مُدھ چنگا نہیں سی۔ اوہ اوہدے نال گل کرن توں انکاری ہو گئی جدوں تیکر اوہدے کولوں سوال نہ پُچھیا جاوے۔ پہلی رات اوہدے کول جاوݨ دی تھاں اوہ میرے نال سوں گئی۔ اوہدا میرے کول سونا چنگا لگا کیوں جے مینوں اولے سرائیو کولوں ڈر لگدا۔ اوہ اوہنوں سدݨ آیا۔ اوہنے سمجھیا میں سُتی پئی آں۔ میں سبھ سُݨ رہی ساں۔

"میرے کول آ۔" اوہنے آکھیا۔

"نہیں' میں نہیں آواں گی۔" بھیَݨ نے پکے پیریں کہیا۔

"تُوں میری بیوی ایں۔"

"نہیں"

"میں حق مہر دِتا اے۔" اوہنے اوہدا ہتھ پھڑیا تے کھچݨ لگ پیا۔

"مینوں حق مہر دی پرواہ نہیں' تُوں ایہہ مینوں نہیں دِتا۔" اوہ چِیک رہی سی۔

"بیوقوف نہ بݨ' مسائی کدوں ووہٹی نوں حق مہر دیندے نیں۔" اوہ اوہنوں کھچدا رہیا۔ اوہ چیکدی رہی' میں وی چِیک ماری۔

"کُڑیے تُوں کیوں ڈنڈ پا رہی ایں۔" میں جواب نہ دِتا۔ بھیَݨ رولا پاندی رہی۔

"ایس گھر وچ کیہ ہو رہیا اے؟" ایہہ بھیَݨ دے سوہرے دی اواز سی۔ جھڑا ایہہ رولا سُݨ کے آ گیا سی۔

"سرائیو" اوہنے اوہنوں اواز ماری۔

"توں پہلی رات لڑ بھڑ رہیا ایں۔"

"نہیں ابا اسیں بھڑ نہیں رہے بس نِکا جیہا مسئلہ اے۔"

"اینی ڈنڈ پئی ہوئی اے توں کہندا ایں نِکا جیہا مسئلہ اے۔ توں پوری دنیا نوں دسنا چاہندا ایں جے توں ویاہیا گیا ایں۔ اسیں ووہٹیاں نال ایہہ سلوک نہیں کردے۔"

بھین دا گھر والا چُپ ہو گیا تے اوہدا پیو بڑبڑ کردا پرانہہ ٹُر گیا۔ اوہدے جان پچھوں اولے سرائیو بھین نوں چک کے بستر وچ لے گیا۔ میں اپنا مونہہ ڈھک لیا تاں جے جو کجھ ہو رہیا سی میں نہ ویکھ سکاں۔

اگلے دیہاڑے میں بھین نوں دسیا۔ میں ہُن ایتھے نہیں رہواں گی۔ اوہ بہُت روئی۔ اوہنے مینوں نال لا لِتا تے روندی رہی۔ میں وی رو پئی۔ جدوں ساڈے اتھرو مُک گئے۔ میں اوہنوں کہیا مینوں ٹُر جانا چاہیدا اے۔ اوس آکھیا میں نہیں چاہندی توں بھنتیں۔ میں جاندی ساں اوہ چاہندی سی جو کجھ اوہدے نال ہونا اے میں نہ ویکھاں۔

"توں کیہ کریں گی؟" میں پچھیا۔

"اپنے گھر والے نال پیار کرنا سکھاں گی۔" اوہ بولی۔ اوہ مینوں دور تیکر جاندیاں ویکھدی رہی فیر اندر وڑ گئی۔ وداع کرن توں پہلاں اوس مینوں گلے لایا تے کہیا۔ "ماں پیو نوں آکھیں جو کجھ اوہناں میرے بدلے وصولیا اے' اوہناں دی موت دا کارن بنے۔" میں بھین دیاں اکھاں وچ ویکھیا "میں ماں باپ نال پیار کردی ساں۔ میں پہلی واری خواہش کیتی اوہ مرجاون۔"

ایس قصے نوں دو سال ہو گئے نیں۔ مینوں ڈر لگ رہیا اے ہُن میری واری اے۔ میں بارھاں سالاں دی آں پر مینوں ڈر لگدا اے۔ اولے تمائیو موٹے ڈھڈ والا تے بکرے دی داڑھی والا اج سویرے آیا سی۔ اوہ کُرسی اُتے بیٹھا تے چاہ لئی مینوں کہیا گیا۔ میں چاہ دے کے باری نیڑے بہہ گئی۔ میں اوہناں دی گل بات سُن سکدی ساں۔

"تہاڈے گھر خیر اے؟" میرے پیو نے پچھیا۔

"سبھے خیریں مہریں نیں۔" اولے تمائیو نے جواب دِتا۔

"تہاڈے کناں نوں کجھ ہویا تے نہیں؟"

"بس ٹھنڈ نال عام جیہا زکام اے۔"

"ایتھے انج ای ہوندا اے۔"

"ہاں ایتھے انج ای ہوندا اے۔" باپ نے مسائی لہجے وچ آکھیا۔ ایس خیر خبر پچھوں اوہناں بہُت گلاں کیتیاں۔ مینوں لُک چھُپ کے سننا چنگا لگا۔ میں دُعا کیتی ماں مینوں کدھرے گھل نہ دیوے جیویں اوہ کردی سی۔ میں سُنیا۔ اولے تمائیو پیو نوں آکھ رہیا سی۔

"میں چھیتی ای سودے لئی آواں گا۔"

"کسے ڈنگریاں انسان دے مارچے لئی؟"

"انسان"

"کہڑے لئی؟"

"تیرے گھر اک بچی اے۔ میں تیری کُڑی نالیکی دی گل کر رہیا آں۔" اپنا ناں سُن کے میں برف ہو گئی۔

"توں اپنے کس پُتر لئی آویں گا؟" پیو پچھیا۔

"میں اپنی گل کر رہیا آں۔ میں حالی جوان آں۔ اِک ہور بیوی رکھ سکدا آں۔"

میں کجھ ہور نہ سُن سکی کیوں جے ماں نے مینوں سد لیا سی۔

"توں کیوں کنب رہی ایں؟" اوس پچھیا۔

"مینوں ڈر لگ رہیا اے۔" میں کنبدی اواز وچ کہیا۔

"کیوں ڈری پئی ایں؟"

"ایویں ای۔"

ایویں ای' اوہنے مینوں لپڑ مار دِتا۔ میں چیکی نہیں۔

ہُن مینوں ڈر لگ رہیا اے۔ میں جاندی آں پیو میرے ختنے کروائے گا۔ فیر مینوں بھیڈ وانگ ویچ دتا جاوے گا۔ مینوں موٹے ڈھڈ والے دے حوالے کر دِتا جاوے گا۔ میں ڈر رہی آں۔ مینوں صرف بھرا تموکا بچا سکدا اے۔ اوہ ہُن نیروبی وِچ کم کردا اے۔ مینوں اوہنوں دسنا چاہیدا اے۔ میں لکھاں گی جے باپ مینوں اولے تمائیو کول ویچنا چاہندا اے۔ میں پرائمری پڑھدی آں' میں حالی پڑھنا چاہندی آں۔ مینوں تموکا نے دسیا سی پئی میں پہلی مسائی کُڑی ہوواں گی جہڑی ایتھوں تیکر اپڑی اے۔ میں ویاہ نہیں کرنا چاہندی۔ پر میرا پیو زوریں مینوں اولے تمائیو ہتھ ویچ دے گا۔ میں نس جاواں گی۔

گریس اوگوٹ (کینیا)

سکھنی ٹوکری

ایلو اُتاولی ٹُرن لگ پئی سی۔ اوہ گھابری ہوئی سی۔ انج لگ رہیا سی اوہدے پیراں تھلے زمین اوہناں بدلاں وانگ بھج رہی ہووے جہڑے ورھن والے ہوون۔ پر ہُن زمین دوجے پاسے نس رہی سی تے اوہ کُلّی ہور دُراڈے ہوندی جا رہی سی۔ اوہنے دوڑنا شروع کر دِتا۔ پینڈا گھٹ رہیا سی۔ اوہ کُلّی دے نیڑے لوکاں دا اکٹھ ویکھ سکدی سی۔ اوہنے نیاری نُوں پچھان لیا جہڑی اوہدے جیٹھ دی بیوی سی تے نال دے پنڈ رہندی سی۔ اچن چیتی اوہدے گوڈے ماڑے پے گئے تے اوہ بھج نہ سکی۔

اکٹھ پٹن کٹن والا لنگھ رہیا سی۔ اوہ کُلّی ساہمنے کھلوتے سن۔ کجھ عورتاں نے اپنے ہتھ سراں اُتے رکھے ہوئے سی۔ ایہہ کیہ ہو سکدا اے؟ تِنو بال ویڑھے کھیڈ رہے سن۔ اوہ کُھرپالے کے پنڈ توں دو میل دُور موٹھ وڈھن گئی ہوئی سی۔ بچی اکو تھ ست مہینیاں دی سی تے اوما دو ورھیاں دا سی۔ انی اینگو' اوہدے چاچے دی دھی جہڑی پچھلے دو سالاں توں اوہناں دے نال رہ رہی سی تے بچیاں نُوں سانبھدی سی۔ ایلو نوں پتا سی لوک ایویں اکٹھے نہیں ہو سکدے۔ بچیاں نال کوئی ہتھ ہو گیا اے۔

ایلو بنّا ٹپ کے اگے ودھی۔ لوکاں دیاں اوازاں آ رہیاں سن۔ اوہ سمجھ نہ سکی جے اوہ رو رہے نیں یاں دلیلاں دے رہے نیں۔ لما گھاء اوہدے پیراں وچ پھس گیا تے اوہ ڈِگن توں مشکل نال بچی۔ فیر اوازاں وچوں' ایلو نے بچے دے رون دی اواز سُنی۔ اوہنے انی اینگوری دی اواز سیہان لئی۔ اوہدے کسے بچے نُوں کجھ ہو گیا سی۔ ایلو نے کُھرپا تے گھاء تھلے سٹ دِتا۔ جس ویلے اوہ اندر وڑی' انی اینگو بھجدی

تے اتھرواں وچ ڈُبی اوہدے ول ودھی۔ "بچّے نوں کیہ ہو گیا اے؟" ایلو نے دھیمی اواز وچ پچھیا۔ اوہ اُچا پچھنا چاہندی سی پر لفظ سنگھ وچوں نکلن توں انکاری ہو گئے۔ جس ویلے اینی اینگو کجھ نہ بولی تے لوکاں ول ٹُر پئی۔ لوکاں اِکو ویلے بولنا شروع کر دتا اوہ کجھ نہ سمجھ سکی اوہ کیہ کہہ رہے سن۔ نِکا اوما بجدا اوہدے نال چنبڑ گیا پر اوہنے نہ اوہدے ول تکیا تے نہ ای کوئی گل کیتی۔

فیر ایلو ٹُٹیاں کُرسیاں تے میزاں ول ویکھیا۔ اوہنے ایہہ کمرے وچکار رکھے ہوئے سن۔ اوہ چھیتی نال اکّھ ول مڑی۔ اِک بندہ اوہنوں دَس رہیا سی کہ اِک وڈا سپ گھر وچ وڑ آیا اے۔ ایڈا وڈا سپ کدی "مہگن یا" وچ نہیں تکیا گیا۔ پہلاں سپ میز نال چنبڑ گیا تے اپنا سر بوہے ول کر لیا۔ اوہ بولدا گیا "ادھے گھنٹے لئی اسیں شیطان نوں ماردے رہے پر اوہنوں کوئی اثر نہ ہویا۔ فیر امولو نے اوہدی دھون اُتے ماریا اوہ کسے بھوت وانگر بستر اُتے بہہ گیا۔" بندہ چھیتی نال بولدا گیا تے دوجے لوکاں ول وی تکدا رہیا۔ "ایلو، بچہ اندر رہ گیا اے۔ اسیں اوہنوں باہر نہیں کڈھ سکے۔ سپ بوہے وچوں ڈنگن لئی تیار بیٹھا اے۔"

ایلو ہکا بکا رہ گئی۔ اوہنوں ایہناں لفظاں اُتے یقین نہ آیا۔ اوہنوں کاوڑ چڑھ گئی۔ اوہنے مرداں نُوں لتاڑ دِتا۔ "میں سمجھدی رہی میرا ویاہ مرداں دے قبیلے وچ ہویا اے۔ مینوں لگدا اے تہاڈے وچ کوئی مرد ہے ای نہیں۔ تُسیں سبھ ڈراکل عورتاں او۔" اوہنے اپنے پُتر نوں پرانہہ کیتا تے بوہے وچ کھلو گئی۔ فیر اوہ بھیڑے موڈ وچوں نکل آئی۔ اِک چُپ اوہدے پورے سریر وچ کِھلر گئی۔ اوہ کنب گئی۔ خورے دل دی تیز دھڑکن نے اوہدے جُسّے نوں ہلا دتا سی۔

سپ ایلو دے بسترے وچ چوکڑی مار کے بیٹھا ہویا سی تے سر اُپر چکیا ہویا سی۔ سپ دے نیڑے ای اکوتھ نکّی جیہی منجی اُتے نُتّی پئی سی۔ حالے تیکر اوہدے ساہ

وی ٹھیک سی۔ خورے سپ نے اودھر دھیان نہیں سی کیتا؟ ایلو دے معدے وچ پیڑ ہوئی۔ سپ اپنی تھاں تھوڑا جیہا ہلیا جیویں ایلو دی نیت دا جانو ہووے۔ پر ایلو اگے نہ ودھی۔ اوہ اوتھے ای کھلوتی رہی۔ اوہدیاں اکھاں سپ اُتے جمیاں سن تے دل دھی لئی بل رہیا سی جہڑی اوہدی حیاتی وچ خُشیاں لیائی سی۔ فیر سپ نے اپنا سِر پرانہہ کیتا اوہ اپنی جیبھ ایدھر اودھر مار رہیا سی۔ انج لگدا سی جیویں اوہ ایلو نوں دس رہیا ہووے "میں تینوں صرف اِک منٹ دیندا آں" اپنی جیبھ ہلاندیاں اوہنے اپنا سر کندھ ول کر لیا تے بستر اُتوں تھلے ڈھلنا شروع کر دِتا۔

کجھ گھڑیاں وچ سبھ گل مُک گئی۔ ایلو ویڑھے بیٹھی ہولی ہولی رو رہی سی۔ موٹی بچی اوہدیاں باہواں وچ سی تے اوہ مڑھکے وچ ڈُبی ہوئی سی۔ جدوں بچی نے اوہدی پھٹی قمیض وچوں دُدھ پیون دی کوشش کیتی، اوہ اوہنوں ٹھاک نہ سکی۔ اوہنوں کجھ چیتے نہیں سی اوہنے کد بچی نُوں منجی اُتوں چُک لیا سی۔ اوہنوں بس اینا یاد سی اوہ ویڑھے وچ سی تے بچی اوہدیاں باہواں وچ کھیڈ رہی سی۔

ایلو دی بہادری تے اوہدے لفظاں نے مرداں نوں کسے تھاں جوگا نہ چھڈیا۔ "تُسیں سبھ ڈراکل عورتاں او....." ہو سکدا اے کسے مرد دے موہوں نکلے ایہہ لفظ اوہ ہضم کر لیندے پر کسے عورت دے لفظ اوہناں دے وسوں باہر سی۔ مرد رُسے ہوئے سن۔ اوہ ایلو نُوں مارنا چاہندے سی۔ بہوں سارے مرداں نال اوہدی ساکاداری سی۔ فیر اوہ کجھ ہور سوچن لگ پئے۔ کاوڑ دی تھاں ایلو دی بہادری نے اوہناں نُوں نویں طاقت دِتی۔ ایلو نُوں یقین نہیں کرنا چاہیدا جے اوہدا ویاہ عورتاں نالوں وی زیادا ڈراکل مرداں وچ ہویا اے۔ دو بندے گھر اندر وڑن لئی اگے ودھے۔ باقی وی اوہناں دے پِچھے پِچھے ٹُر پئے۔ کمرے وچ ہر شے کِھلری ہوئی سی۔ کُرسیاں ٹُٹ گئیاں سی۔ میز دا اِک پاسا زمین نال لگا ہویا سی۔ ٹُٹے شیشے وی کِھلرے ہوئے سن۔ گھر دا بہت وگاڑ

ہویا سی. اخیر دو مرد' اوچنگ جہڑا ایلو دا دور دا رشتے دار سی تے اوب وولو اوہدا گوانڈھی گھر دے اندر آوڑے.

اوچنگ ڈریائٹیاں شیشیاں کول کھلوتا سی جد کہ اوب وولو بن ڈرے ایدھر اودھر پھر رہیا سی. اوہ کالا' موٹا تے اُچے قد دا سی. اوہ اپنی عمر توں وڈا لگدا سی پر بہادری اوہدے سریر اندر بھری ہوئی سی. اوہ اوس ویلے اوتھے اپڑیا جد ایلو نے بچی باہر کڈھ لئی سی. اوب وولو نے گھر دا ہر کونا ویکھ لیا پر سپ کدھرے نظری نہ آیا.

اوہ لوک جہڑے بستر ویکھ رہے سی اوہناں نوں کوئی شے نہ لبھی. اوب وولو فیر بیڈ روم وچ آیا تے ہر شے نوں دھیان نال تکیا پر ایتھے وی کجھ نہیں سی. لوک جہڑے باری توں دُور کھلوتے س' رولا پایا' ہو سکدا اے شیطان کندھ تے چھت دے وچکار موری وچوں باہر نکل گیا ہووے. پر ایلو نوں ایہدے اُتے یقین نہیں سی. اوہ گھر ول ودھی تے کنبدی بوہے وچکار کھلو گئی. جے سپ نہ لبھا تے ماریا نہ گیا تے اوہ انج ای جندرے لا کے اپنے خاوند کول "اوک والا بوما" ٹُر جائے گی جتھے اوہ ڈویژنل پولیس انسپکٹر سی. اوہنوں ایس پنڈ دچ رہنا چنگا نہیں سی لگدا جتھے جھاڑیاں ساون وچ چھیتی نال ودھ جاندیاں سن. ایہہ ٹھیک اے اوہ اپنے خاوند کول "اوک والا" رہ سکدی سی پر زمین دی واہی بیجی تے گاواں تے چُوچیاں دی رکھوالی کون کردا جو اوہدی آمدن وچ وادھے دا کارن سی.

جس ویلے اوب وولو بیڈ روم وچوں باہر آ رہیا سی اوہدی نظر چھت تھلے ڈنڈے نال لٹکی ٹوکری اُتے پئی. اوہنے کجھ چِر لئی ٹوکری نوں تکیا. ایہہ اپنی اصلی حالت وچ سی. بہت سارے لوک اپنیاں شیواں بچیاں توں بچاون لئی انج لٹکاؤندے نیں. اوہنے ہر شے تھلے سُٹ دِتی سی تے ٹوکری کیوں بچی رہندی. اوہ اِک کُرسی اُتے کھلو گیا تے ٹوکری تھلے کھچ لئی. ایہہ بہت بھاری سی. اوب وولو نے سوچیا ایہدے وچ کِل

نیں کیوں جے "آج ونگ" گھر بناون دیاں گلاں کردا ہوندا سی. پر جے ایہدے وچ کِل سن تے ایہہ کئی گھر بناون لئی کافی سن. اوب وولو ٹوکری لے کے بوہے ول ودھیا جتھے ایلو کھلوتی ہوئی سی. ایلو نے ڈر نال چِیک ماری.

"اوب وولو ٹوکری وچ کیہ اے؟"

"ایہو تے میں تیرے کولوں پچھنا چاہندا آں' ایہہ بہت بھاری اے."

"ایہہ سویرے تے سکھنی سی." ایلو اِک واری فیر چِیک ماری.

"کیہ؟" اوبو وولو نے ٹوکری بوہے ول سُٹ دِتی. ڈر دی لہر اوہدے سریر وچ دوڑ گئی. ٹوکری وچوں سارا کجھ باہر جا پیا. اِک وڈا سپ کاوڑ نال باہر نکلیا. پہلاں اوہ بوہے ول گیا جتھے لوک کھلوتے سن فیر اوہنے راہ بدل لِتا. اپنی کنڈلی کھولھ لئی تے مُنّے میز ول ٹُر پیا. اوب وولو گھر دے انجیہے کونے وچ پھسیا ہویا سی جتھے کوئی بوہا نہیں سی. سپ نے اپنا سِر میز توں وی اُچا کر لیا. اوب وولو اوہدی تیز ڈراؤنی جیبھ توں ڈر گیا اوہنوں لگا جیویں اوہ کندھ اُتے ٹنگ دِتا گیا ہووے.

"بیڈ روم دی باری! بیڈ روم دی باری!" لوکاں نے رولا پا دِتا پر اوب وولو اپنی تھاں توں نہ ہلیا. سپ بیڈ روم دے بوہے نیڑے سی تے اوہدے ول ودھ رہیا سی. اوہدے نال جوڑ دی تھاں کھلوتے مرنا چنگا سی.

فیر لوکاں ڈر نال رولا پا دِتا. سپ نے اپنا سِر بوہے ول کر لیا سی. اوتھوں سارے لوک نس گئے. ساہمنے صرف ٹُٹے بھانڈیاں دے ٹوٹے پئے ہوئے سن جہڑے لوکاں نے رولے گولے وچ سپ نوں مارے سی. اوب وولو اکھ پِچھے کھلوتا اپنا زخم پونجھ رہیا سی جہڑا بیڈ روم دی نِکّی باری وچوں نکلدیاں اوہنوں لگا سی. اوہ لمے لمے ساہ لے رہیا سی. اوہنے موت نوں کدے اینا نیڑے نہیں سی ویکھیا. ایہہ ڈراؤنیاں گھڑیاں اوہنوں باقی حیاتی وچ چیتے رہن گیاں. بھیڑا اوب وولو دے سلامتی نال باہر آون تے

خوش ہوئی۔ اوہ سارے شیطان ول ودھے۔ ڈنڈیاں تے پتھراں دی بارش ہوئی پر سپ سبھ توں بچ نکلیا۔ بھیڑ دی پھنکار مُک گئی تے پِچھے ڈر دی گونج رہ گئی۔ لوک سپ نُوں ویکھدے تے چھیتی نال پچھے ہٹ جاندے۔ انج لگدا سی جیویں شیطان دوزخ وچوں کدیبو پنڈ لئی موت لے کے آیا ہووے۔ اوہدی جیبھ اگ دی لاٹ وانگوں سی جہڑی "خمیس دیساڑ" اُتے لوکاں اُتے ڈگدی اے۔ اوہ پورے گھر وچ پھر رہیا سی پر بوہے ول نہ ودھیا۔

ایہہ بھرویں لڑائی اک گھنٹے لئی جاری رہی۔ لوک اُتاولے ہو رہے سن۔ اوہناں دا ڈراوا ودھدا جا رہیا سی تے اوہ گھرتوں ہور پرانہہ ہٹدے جا رہے سن۔ سبھ توں نیڑلا بندہ وی گھرتوں دس گز دور سی۔ لوک اُچی اواز وچ گلاں کر رہے سن۔ ایہہ منڈی دا منظر سی جتھے کسے دے پلے ککھ نہیں پیندا۔ اک اواز سبھ توں اُچی سی۔ "ایلو سانوں عورتاں آکھدی اے۔ پر جہڑا وی شیطان نیڑے ہووے گا رات نوں اپنی کُلی وچ نہیں سووے گا۔"

"توں ٹھیک کہندا ایں۔" پورا مجمع بولیا۔

"ایہ سپ کسے جن نے گھلیا اے۔ ایہہ گھر چھڈن توں انکاری اے۔"

رولے گولے وچ لوک اوب وولو نوں وی ویکھدے رہے اوہ اوہناں ول ودھ رہیا سی۔ اوہ پہاڑ پچھے دریا پار اپنے گھر ول نس پیا تے تیر تے کمان چُک لیتے۔ اوہ لوکاں کولوں لنگھ کے بوہے ول ودھیا۔ رولا پاندے لوک وی اوہدے پِچھے ٹُر پئے۔ اوہناں دی چِیک چہاڑ نال سپ دی کاوڑ ودھ گئی۔ لگدا سی جنّے وی ایہدے نیڑے جاون دی کوشش کیتی ایہہ آخری ساہ تیکر لڑے گا۔ ایہہ مرن توں پہلاں کئیاں دی رت پی جاوے گا۔ اوہنے اپنی کنڈلی کھولھ لئی تے پوری طرحاں لما ہو کے سِر اُپر چک لیا۔ لوک پِچھے بھج پئے۔ پر اوب وولو نوں لوکاں دے رولے دی پرواہ نہیں سی۔ اوہنے

اِک اکھ بند کر کے نشانہ بنھیا فیر اوہ تیر اُتے تیر سُٹدا رہیا۔

جدوں زہر بجھیا تیر ہوا وچوں لنگھدا رہیا' لوک اپنے ساہ ڈک کے اپنیاں اکھاں نال اوہدا اِچھا کردے۔ سپ نے سر ہلایا تے ایہنوں سجے کر لیا پر اوہدا اندازا غلط ہو گیا ایہہ سدھا اوہدے سِر وچ جا وجا۔ جن کنب گیا۔ ایہنے سر اُپر چُک لتا تے ٹُٹے میز نُوں ڈنگن لگ پیا۔ فیر اپنا جُسا ہوا وچ چکیا تے دھماکے نال زمین اُتے ڈِگ پیا۔ "ایہدا معدہ پاٹ گیا اے۔" مجمع وچوں کوئی چیکیا۔

سارے لوک رولا پاندے گھر ول نس پئے۔ عورتاں تے بال موئے شیطان نوں نیڑے توں ویکھنا چاہندے سن۔ ایہہ ہوا وچ اُچھلیا تے گھرتوں باہر جا پیا۔ اوہدے لہو وِچ زہر نے اوہنوں پاگل کر دتا سی۔ لوک اپنے آپ نوں بچاون لئی نسے۔ کجھ بُڈھے دی دُوجیاں توں ترِکھے بھجے۔ ایلو بولی "جدوں بڈھے کہن اسیں حیاتی توں تنگ آں تے یقین نہ کرو۔"

تھوڑے چر وِچ ای ویڑھا سکھنا ہو گیا صرف پتھراں دا ڈھیر رہ گیا سی جہڑے لوکاں نے سپ نُوں مارے سن۔ کچن پچھے اوب وولو حالے وی تیر کمان لے کے تیار کھلوتا سی۔ سپ ہوا وچ اُٹھیا تے زمین اُتے ڈھیر ہو گیا۔ ایہنے کوئی حرکت نہ کیتی۔ ایہہ ہُن مر گیا سی۔

کوئی وی اوہدے نیڑے نہ گیا جدوں اوب وولو نے ایہنوں مُردا کہہ دِتا' مجمع اگے ودھ آیا۔ بُڈھے وی اپنیاں سوٹیاں لبھ رہے سن۔ سپ دی کالی کھل ادھے دن دی دُھپ نال ہور وی چمکارے مار رہی سی۔ ایلو تے اوہدے بچے لوکاں نال کھلوتے سن۔ کسے نے اوہنوں ایہہ گھر ہمیش لئی چھڈن دا کہیا۔ "مہگن یا" ساون وچ جھاڑیاں تے کیڑیاں دی پناہ گاہ سی' پر مرداں فیر وی گھر دے نیڑے توں صفائی دی کوئی کوشش نہ کیتی۔

لوک مرے سپ نوں کٹ رہے سن۔ جدوں "آج ونگ" پولیس وردی پائی گھر آ وڑیا۔ اوہنوں ویکھ کے ایلو رووݨ لگ پئی۔ "میں تینوں کِنّی وار کہیا اے ایہ جھاڑیاں صاف کروا، اج رات میں ایس گھر نہیں رہواں گی۔" پر اوہ کجھ نہیں سی سُݨ رہیا۔ اوہ بیوی کولوں لنگھ کے لوکاں نیڑے اپڑ گیا۔ رات نوں اوہنے اک بھیڑا خاب ویکھیا سی۔ اوہنے تکیا سی اِک دن وچ اوہنے دو جنازے چکے نیں۔ اوہ اوس دن چھیتی ای اُٹھ پیا تے نوکری پچھوں گھر لئی اجازت منگی۔

اوہ سپ نُوں کھچ کے لے گئے تے اِک کھڈ وچ دفن کر دِتا۔

ڈورس لیسنگ (زمبابوے)

سُور

ہفتے دی شام نوں زمیندار نے کامیاں نوں تنخاہ دے دِتی۔ ایہہ کم مُکݨ دے نال ای انھیرا کِھلر گیا تے رسوئی وچ ٹنگی بتی دی روشنی نال رُکھ تے اوہناں تھلے کالے ٹکڑے چمک پئے۔ ایس ہفتے نُوں تنخاہ لین مگروں تتر بتر ہووݨ دی تھاں اوہ رُکھ تھلے انھیرے وچ کھلو گئے تے وقت ٹپاوݨ لئی گلّاں کرن لگ پئے۔ جدوں آخری بندے نوں وی پیسے لبھ گئے تے زمیندار بولیا "زنانیاں تے بالاں نُوں سدو۔ ہر کوئی ایتھے ہونا چاہیدا اے۔" نوکر جہڑا میز نال کھلوتا ہویا سی تے لوکاں نُوں سد رہیا سی، اگے ودھیا تے ایہہ حکم دُہرا دِتا۔ پر کجھ ہور جیہی اواز وچ۔ اوہ سالاں توں انج ای لوکاں نوں بلاندا ہوندا سی۔ مجمعے دے پِچھّے ہل جُل ہوئی کیوں جے عورتاں جہڑیاں رُکھاں تھلے اُڈیک رہیاں سن، اگے ودھیاں تے لوء وچ اوہناں دے لیڑے وی لِشک گئے۔

ہُݨ ادھے لِشکدے چہریاں نُوں اُمید سی جے ایہہ رسم چھیتی ای مُک جاوے گی تے اوہ اپݨیاں کُلیاں وچ تے اگ نیڑے جاسکݨ گے۔ کسے دے آکھے بنا ای اوہ ہور اگے آ گئے۔ زمیندار بولݨ لگ پیا۔ جیویں زمین نال گلّاں کر رہیا ہووے۔ جہڑی اوہدے ساہمݨے وِچھی ہوئی سی تے انھیرے وچ اکھوں اولھے سی۔ اوہ ایہہ پہلاں وی کئی واری کر چکیا سی تے ہُݨ اوہ بہت رُکھا سی۔ اوہنوں پتا سی ایہہ ویلے دی بربادی توں اڈ ہور کجھ نہیں۔ فیر اوہنوں چیتے آیا، کھیتاں وچ بُوٹے سُورج دی روشنی نال کِنج چمکدے نیں تے ایہدے نال اوہدی اواز وچ تیزی تے کاوڑ آ گئی۔

مسئلہ ایہہ سی کہ رات نُوں کالے ہتھ چھلیاں وڈھ لیندے تے اوہ چوراں نُوں

کدی وی نہ پھڑ سکیا۔ اگلی سویرے اوہ دھُوڑ وچ کھُرے ویکھدا۔ اوہنے ہر جتن کیتا' دھمکایا' راشن گھٹ کر دتا تے جرمانہ کیتا پر ایہدے نال وی کوئی فرق نہ پیا۔ جدوں فصل آوندی' اوہدے اندازے توں گھٹ نکلدی۔

جے ہر کوئی ایہنوں جاندا سی تے دسویں وار دسن دی کیہ لوڑ سی؟ ایہہ اوہ سوال سی جہڑا زمیندار نے لوکاں دے چہراں اُتے لکھیا ویکھیا۔ لوک تنگ پئے ہوئے سن۔ اوہناں نوں لہنیاں کُلیاں تے گرم کھانے دی اُڈیک سی۔ زمیندار نُوں روہ چڑھ گیا۔ گل کرنی بند کر دتی تے میز اُتے مُکا ماریا تاں جے ہر کوئی اوہدے ول دھیان کرے۔

"جولس" زمیندار نے کہیا۔ اک لما بندہ اگے ودھیا۔ ہُن اوہ ٹھیک لگ رہیا سی۔ زمیندار نے اوہدے ول تکیا تے لڑائی لئی کلاوا مار لیا۔ ایہہ ورھیاں توں کھیتاں اُتے کم کر رہیا سی۔ زمیندار پیار نال اوہنوں بُڈھا بدمعاش کہندا ہوندا سی۔ اوہ اوہنوں چنگا لگدا سی تے اوہ بڑے چِر توں اکٹھے سن۔ جولس ادھا سال پانی بھردا' جڑی بُوٹیاں دا خلاج کردا تے گھاہ وڈھدا۔ جدوں فصل دا ویلا آوندا' اوہدی قدر ودھ جاندی۔

"جولس ایدھر آ" زمیندار بولیا تے کُرسی نال پئی ہوئی بندوق چُک لئی۔ جولس ساون وچ دن ویلے کُلّی وچ سوندا تے رات نوں کھیتاں دی راکھی کردا جِتھے ہرن تے سُور بُوٹیاں اُتے حملہ کردے۔ سُور اک رات وچ ای کئی ایکڑ ستیاناس کر جاندے۔ اوہنے بندوق پھڑ لئی' تے اپنے موڈھے اُتے ایہدا بھار محسوس کیتا۔ پر اوہ کجھ بے دل جیہا لگ رہیا سی۔

"ایس سال جولس جو شے وی نظر آوے گی' توں پھڑکا دیویں گا۔ سمجھ گیا ایں؟"

"جی مالک"

"ہر شے۔ ہرن' بابون تے سُور۔ جو شے وی تینوں نظر آوے' توں ویکھنا نہیں چھڈیں گا' رولا وی سُنیں تے گولی چلا دینا۔"

لوکاں وچ ہل جُل ہوئی تے نما جیہا رولا وی پیا۔ "تے جے دو لتاں والا سُور ہووے فیر وی انج ای کرنا اے۔ میریاں زمیناں سُوراں لئی نہیں۔"

جولس کجھ نہ بولیا۔ اوہ مونڈھے اُتے بندوق رکھ کے لوکاں ول مڑیا۔

"تُسیں ہُن جا سکدے او" کجھ چِر پچھوں اوہدے ساہمنے تھاں خالی ہو گئی تے اوہ انھیرے رستے اُتے ننگے پیراں دی اواز تے اوہناں دیاں کاوڑ بھریاں گلاں سن سکدا سی۔

"ٹھیک اے جولس؟"

"میں ایس سال گولی نہیں چلاواں گا۔" زمیندار اوہدے کولوں کجھ ہور دسن دی اُڈیک کردا رہیا۔ مالک اپنے حکم اُتے پریشان نہیں سی۔ جولس کئی سال توں ایتھے کم کر رہیا سی تے کدی کسے نوں گولی نہیں سی ماری گئی۔ چور ہر سال اپنا کم کر جاندے تے اوہ ہر رات بندوق نال باہر پھردا رہندا۔ اوہ گھُس بیٹھیاں نُوں ڈراون لئی ہمیش ہوا وچ فائر کردا۔ ایہہ سارا کجھ ڈراوا ای سی۔ ہو سکدا اے' ایس دھمکی نال کجھ ڈراکل ڈر جاندے ہوون پر سبھ نوں پتا سی ایہہ ایویں گلاں ای نیں۔ پچھلیاں گواچ جاندیاں تے کوئی کجھ نہ کر سکیا۔

"توں گولی کیوں نہیں چلاویں گا؟" زمیندار نے پچھیا۔

"ایہدا کارن میری بیوی اے۔ میں تہاڈے نال گل کرنا چاہندا ساں۔" جولس بولیا۔

"اوہ تیری بیوی!" زمیندار نوں چیتے آ گیا۔ جولس پرانے زمانے دا بندہ سی۔ اوہدیاں دو بیویاں سن۔ پہلی وچوں کئی بچے سن تے نویں نے اوہنوں ڈاڈھا تنگ کیتا ہویا سی۔ پچھلے سال توں جدوں اوہدی نویں بیوی آئی' اوہ راتیں باہر رہنا پسند نہیں سی کردا۔

"دن بارے تیرا کیہ خیال اے؟" زمیندار نے مذاق نال پچھیا۔ اوہ اُٹھ کھلوتا تے اندر ٹُر گیا۔

جولس نے کوئی جواب نہ دِتا۔ اوہنوں اپنے ای لوکاں اُتے راکھا بننا چنگا نہیں سی لگدا۔ اوہنے مالک دا پورا حکم کدی نہ منیا۔ اوہ رات جھاڑیاں وچ پھرن دی تھاں گھر رہنا چاہندا سی۔ اوہنوں پچھلے سال وی ایہہ کم چنگا نہ لگا تے ایس ورھے ہور وی بھیڑا لگ رہیا سی۔ جدوں اوہ باہر ہوندا' اک گبھرو اوہدی سوہنی بیوی کول آوندا سی۔
اک واری اوہنے بیوی نُوں مارن لئی سوٹی چُکی پر فیر تھلے سُٹ دتی۔ اوہ بُڈھا سی تے دُوجا بندہ جوان۔ بیوی نُوں مارن دا کیہ فایدا۔ اوہنے اپنے مالک نال وی گل کیتی پر اوہنے وی کجھ نہ کیتا۔ اوہ کر وی کیہ سکدا سی؟ اوہو لفظ دُہراندیاں ہویاں' اک ہتھ وچ بتی پھڑ کے تاں جے لوء جھاڑیاں تیکر جاوے' زمیندار کچن دیاں پوڑھیاں اُتوں بولیا "جولس! میں تیری بیوی بارے کجھ نہیں سننا چاہندا۔ تینوں آپوں اوہدی راکھی کرنی چاہیدی اے۔ تُوں ایس سال وی بندوق اپنے کول رکھیں گا۔ اچھا فیر رب راکھا۔" اوہ اندر ٹُر گیا تے باہر انھیرا کھِلر گیا۔ اوہ چُپ چپیتا کھلوتا اُڈیکدا رہیا تاں جے اوہدیاں اکھاں انھیرے دیاں عادی ہو جاون۔ فیر اوہ پیراں تھلے پتھراں نوں محسوس کردا رستے دی کھوج وچ ٹُر پیا۔
اوہنے حالے تیکر کجھ نہیں سی کھادا پر جدوں اوہنوں گھر نظر آیا اوہنوں لگا اوہ اگے نہیں ٹُر سکے گا۔ اوہ کھلو گیا۔ اوہنوں کُلّی کول دھوئیں دے کالے بدل دِسے۔ اوہ تکونی شکل وی اپنی کُلّی وکھ سکدا سی جہدے وچ اوہدیاں بیویاں کھانا پکا کے اوہدی اُڈیک وچ سن۔ پر اوہ کھانا نہیں سی چاہندا۔ اوہنوں گھر اندر جانا تے اپنی پہلی بیوی نوں جھلنا اوکھا لگ رہیا سی۔ اوہ اوہدا مذاق اُڈاندی تے جوان بیوی اوہدے نال ٹچکراں کردی۔ اوہ تھکیا تے اکیا ہویا سی تے اپنے بیلیاں کولوں دُور ہوندا جا رہیا سی جہڑے شام نوں کسے شغل میلے دی تیاری کر رہے سن۔ اوہنوں اپنے اندر ساڑا کسے پھٹ وانگوں محسوس ہو رہیا سی۔

اوہ کھیتاں وچ نہیں سی جانا چاہندا۔ نہ ای انھیرے وچ ویری جھاڑیاں کولوں لنگھنا اوہنوں چنگا لگ رہیا سی۔ اوس رات کجھ کھادے بنا اوہ راکھی لئی ٹُر پیا۔ پر اگلیاں راتاں اوہ کدھرے نہ گیا۔ اوہ سارا دن کمبل لے کے سُتا رہندا تے مونہہ سورج ول کر لیندا' جیویں ایہہ اوہدے دل دی پیڑ ساڑ کے وَل کر دیوے گا۔ جدوں شام آئی' اوہ چھیتی کھانا کھا کے باہر ٹُر گیا۔ اوہ کُلّی نیڑے ای کئی گھڑیاں لئی چُپ چپیتا کھلوتا رہیا۔ اوہ اپنا آپ بھاری محسوس کر رہیا سی۔ اوہ کسے مطلب بنا ای اوتھے گڈیا رہیا جیویں اوہدیاں لتاں ٹُرن توں انکاری ہو گئیاں ہوون۔ سارا ہفتا زمیناں دی راکھی نہ ہوئی۔ جنور کھلے ڈُلھے بُوٹیاں اُتے حملہ کردے رہے۔ اوہنوں کوئی پرواہ نہیں سی۔ اوہ ساری رات اپنی کُلّی دی راکھی کردا۔ اوہ کدی نہ سوچدا اندر کیہ ہو رہیا اے۔ اوہ بس ویکھدا رہندا۔ جدوں اگ بجھ جاندی تے اوہ سویرے گھر ٹُر جاندا۔ انج لگدا جیویں اوہ لما پینڈا ٹُر کے آیا ہووے۔
اگلے ہفتے دے دن لوکاں نے شراب پینی سی۔ اوہ اوتھے جا سکدا سی پر نماشاں ویلے اوہ باہر نکل گیا۔ اوہنے ویکھیا' اوہدی بیوی اوہنوں باہر جاندا تک کے خوش ہوئی اے۔ اوہ دُکھ نال کھلو گیا۔ بندوق پھڑ لئی تے کُلّی اگے چِک تان لئی۔ اوہ پتا نہیں کیہ کیہ سوچدا رہیا۔ اوہنوں اوہ گبھرو چیتے آ گیا جہنوں کجھ دیہاڑے پہلاں اوہنے کُڑی اُتے اُلریا ویکھیا سی۔ جدوں ایہہ منظر اوہنوں یاد آیا' اوہنے بندوق نوں مضبوطی نال پھڑ لیا۔ فیر ساہ لین لئی اوہنے بندوق تھلے رکھ دِتی تے باہواں وی ڈھلیاں چھڈ دِتیاں۔ اوہ سوچدا رہیا۔ اج رات اوہدے اندر بہت کجھ بدل گیا سی۔ اوہ اپنے آپ نوں ٹھریا ہویا تے ایویں جیہا نہیں سی لگ رہیا۔ اوہ دُکھ نال ڈھوء لا کے بیرل اُتے انگلیاں رکھ کے راکھا بن کے کھلوتا رہیا۔ جدوں اوہنے اوس گبھرو بارے سوچیا' اوہنوں اوہ ہرن چیتے آ گیا جہڑا پچھلے ورھے اوہنے ماریا سی۔ جہدی جیبھ نال مٹی لگی ہوئی سی تے جہدے

جُسے وچوں لہُو وگ رہیا سی۔ اچن چیتی وگدا لہو' مرے ہرن دا جُسا تے اوہدی بیوی نال ہسدا ہویا گبھرو' اوہدا دماغ نتھر گیا تے اوہدے اندر دباء ہور ودھ گیا۔ اوہنے لما ساہ لیا' بندوق فیر چُک لئی۔ کسے سجن وانگوں ایہنوں نیڑے کر لِتا تے رُکھاں وچوں اپنے گھر نُوں ویکھن لگ پیا۔

سورج ڈُب گیا سی پر ایہدی سُرخی حالے نہیں سی مُکی۔ جتھے اوہ کھلوتا سی' اوتھے رات لگ رہی سی۔ گلیاں دے وچکار لوک نظر آون لگ پئے۔ اوہ گلاں کر رہے سن' ہس رہے سن تے نچن لئی تیار سن۔ اگ بل پئی سی تے دھویں دے بدلاں وِچ چنگاریاں دِس رہیاں سن۔ ڈھول ہولی ہولی وج رہیا سی۔ چھیتی ای ناچ شروع ہوون والا سی۔ لوک میلاں توں آ رہے سن۔ لگدا سی نچن لئی لوکاں نوں واری دی لمی اُڈیک کرنی پوے گی۔

اوہنے تِن واری کسے دے ٹُرن دی اواز سُنی۔ اوہنے گبھرو نوں ویکھن لئی اپنی دھون موڑی۔ اوہ ہولی ہولی ایتھوں لنگھدا ہوندا سی تے اوہدی نظر جولس دی کُلّی اُتے لگی ہوندی سی۔ جولس چُپ کر کے کھلو گیا تے اپنا ساہ ڈک لیا۔ رُکھاں دے کالے پرچھاویاں نے اوہنوں گھیرا پایا ہویا سی۔ اوہنے جوان نُوں ویکھیا۔ اوہ ٹُردا ہویا اگ تیکر اپڑ گیا سی تے اوہناں لوکاں نال کھلو گیا جہڑے اپنی واری دی اُڈیک وچ سن۔ اوہنوں کسے نے جی آیاں نُوں نہ آکھیا۔ فیر اوہ اوہدی کُلّی اندر وڑ گیا۔
کئی گھنٹے لنگھ گئے۔ اوہ نچدے لوکاں نوں ویکھدا رہیا تے ڈھول دی اواز وی سُندا رہیا جدوں کہ تارے اوہدے سر اُتے چمک رہے سن۔ فیر اوہ سوچن لگ پیا کُلّی جیہی کُلّی وچ کیہ ہو رہیا ہووے گا کیوں جے اگ ہُن بُجھ گئی سی تے نچن والے کنبلاں وِچ وڑ گئے سن۔ اوہدی کنڈ پِچھے چن نِکا تے اُچا دِس رہیا سی تے رُکھ اپنے کالے پرچھاویں راہواں اُتے سُٹ رہے سن۔ اوہ سویر دی خشبو سُنگھ سکدا سی۔ اوہنے گبھرو

نوں اپنے ول آوندا ویکھیا۔ جولس نے اپنے پیر ہلائے۔ بندوق اپنی بانہہ نال رکھی تے گھوڑے نوں اپنیاں انگلیاں نال محسوس کیتا۔
جدوں جوان اوہدے کولوں لنگھ گیا' اوہ تھکا ٹُٹا لگ رہیا سی۔ جولس وی اوہدے پِچھے پِچھے ٹُرن لگ پیا۔ رُکھاں دیاں ٹاہنیاں لگن نال تریل دے تُبکے اوہدیاں لتاں اُتے ڈگدے رہے۔ ایہہ ٹھنڈی ٹھار رات سی۔ اوہ اوہدے اینا نیڑے سی کہ بندوق نال اوہنوں چھُو سکدا سی۔ جولس ارام ارام نال ٹُردا رہیا تے سارا ویلا ایہو سوچدا رہیا اوہنے کنج ہرن نوں دس قدماں توں فائر کر کے ماریا سی۔ جدوں اوہ ایکڑاں اُتے کِھلری مکئی نیڑے اپڑے' جولس بِلّی وانگوں ٹُرن لگ پیا۔ گبھرو تھکیویں تے شراب دے نشے پاروں ڈگدا ڈھیندا جا رہیا سی تے اوہدے پیراں دی تھپ تھپ دی اواز آ رہی سی۔ جولس اندر ایس بندے لئی نفرت بھانبڑ بن گئی۔ چال ڈھال توں ایہہ لگدا ای نہیں سی جے ایہہ اوہو گبھرو اے جہڑا اوہدی بیوی نال ہسدا ہوندا سی۔
جدوں اوہ شکار کرن والی تھاں اپڑے' جولس کھلو گیا تے گبھرو نوں اگے جاون دِتا۔ اوہنے بندوق موڈھے تیکر چُکی۔ بیرل نُوں تاریاں ول کیتا تے اوہنوں اِک لشکارا پیا۔ اوہنے اُڈیکیا تے بندے نُوں مکئی ول جاندیاں ویکھدا رہیا۔ فیر ٹھیک ویلے اُتے گھوڑا دبا دِتا تے دُوجا فائر کرن لئی تیار ہو گیا۔ اودھر گولی دی گونج سنائی دِتی' اودھر کالے سر نوں دھکا جیہا لگیا۔ اوہ چیکدا تے جُسے نُوں کھچدا ہویا مکئی وچ غائب ہو گیا۔ جولس نے بندوق تھلے کر لئی تے دردیلے لفظ سُنن لگ پیا۔ اوہنوں لگیا جیویں کوئی نیندر وچ گلاں کر رہیا ہووے۔

اوہ ٹاہنیاں تے پتراں وچوں لنگھدا اوہدے تیکر اپڑ گیا۔ جدوں جُسا ٹھنڈا پے گیا' اوہنے سارے پتر ہٹا کے اوہنوں تکیا۔ جُسے وچ نِکا جیہا سوراخ ہو گیا سی تے زمین اُتے پیا لہُو کالا ہو گیا سی۔ اوہدا چہرا زمین نال دبیا ہویا سی۔

"سُور" جولس نے چن ول مونہہ کر کے آکھیا. فیر اوہنے پیر نال اوہدی وکھی وِچ ٹھُڈا ماریا "ہور کجھ نہیں، صرف اِک سُور"

اوہنے ایہو لفظ اِک وار فیر دُہرائے. صرف ایہہ ویکھن لئی کہ ایہہ کنج سنائی دیندے نیں.

ایڈول ماجاپیرس

ماجاپیرس 1953ء وچ لندن وچ جمیا. کجھ چر لاگوس، نائجیریا وچ رہیا تے فیر لندن پرت آیا. اوہنے سکول آف اورینٹل اینڈ افریقن سٹڈیز توں آرٹ دی ڈگری لئی. اوہدیاں کہانیاں دا پراگا "Loyalities and other Stories" سفرنامہ "In a father,s country" 1978ء وچ چھپیا. اوہنے شاعری دا اک پراگا وی سودھیا. اوہدیاں دوجیاں کتاباں "How many miles to Babylon" 1990ء وچ تے "Who is afraid of wole Soyinka?" 1991ء وچ چھاپے چڑھیاں.

الیکس لاگوما

لاگوما 1925ء وچ کیپ ٹاؤن وچ پیدا ہویا. تعلیم مگروں اوہنے کلرکی تے مزدوری کیتی تے صحافی وی رہیا. اوہ سیاست وچ حصہ لیندا رہیا تے جنوبی افریقہ دی کمیونسٹ پارٹی دا رکن بن گیا. 1950ء وچ ایس پارٹی اُتے پابندی لا دتی گئی. 1956ء وچ "فریڈم چارٹر" پاروں اوہدے اُتے غداری دا مقدمہ چلیا. 1960ء وچ اوہ "New age" لئی لکھدا رہیا. 1962ء وچ اوہنوں قید کر دتا گیا. 1967ء وچ اوہ برطانیہ نس گیا. اوہ کیوبا وچ وی رہیا جتھے اوہ افریقن نیشنل کانگرس دا نمائندہ سی. 1985ء وچ اوہ دوجے جہان ٹُر گیا. اوہدیاں کجھ کتاباں دے ناں انج نیں.

(1) A walk in the night
(2) The stone Country
(3) Time of the butcher bird

بیسی ہیڈ

بیسی ہیڈ 1937ء وچ جنوبی افریقہ وچ پیدا ہوئی. اوہدی ماں گوری تے پیو کالا سی.
اوہدی نڈھلی حیاتی بہت اوکھی سی. پہلاں اوہ سکول ٹیچر بݨی فیر صحافی بݨ کے رسالے
"ڈرم" وچ نوکری کردی رہی. اپنے خاوند نال نہ بݨی تے بوٹسوانا ٹُر گئی. 1979ء
وچ اوہنوں اوتھے دی شہریت مل گئی. اوہدیاں کتاباں دے ناں انج نیں.

(1) When rain Clouds gather

(2) Maru

(3) A question of power

(4) The Collectors of Treasures

اوہ 1986ء وچ 49 سال دی عمر وچ فوت ہو گئی.

مایاکوٹو

مایاکوٹو نے 1955ء وچ موزمبیق وچ اکھ کھولی. 1970ء وچ طب دی تعلیم
لئی موبوتو ٹُر گیا پر آزادی لئی لڑن پاروں ڈاکٹر نہ بݨ سکیا. اوہ رسالے
"Tempo" وچ کم کردا رہیا تے موزمبیق انفارمیشن ایجنسی دا ڈائریکٹر بݨ گیا.
اوہدی شاعری دا پہلا پراگا "Root of Dew" دے ناں نال 1983ء وچ
چھپیا. اوہدیاں کہانیاں دی کتاب "Voices made night" 1986ء
وچ چھاپے چڑھی. اوہدیاں کہانیاں دا دوجا پراگا
"Every man in a race" پرتگال وچ 1991ء وچ چھپیا.

حماتوما

حماتوما 1950ء وچ ایتھوپیا وچ پیدا ہویا. اوہنے عدیس ابابا یونیورسٹی توں قانون
دی ڈگری لئی. اوہ ایتھوپیا وچ آمرانہ حکومتاں دے خلاف تے جمہوریت لئی لڑدا
رہیا. اوہدی شاعری دا پراگا "Of Spades and Ethiopians" دے
ناں توں چھپ چکیا اے. 1991ء وچ چھپیاں اوہدی کہانیاں دی کتاب
"The case of Socialist Witch doctor and
other stories" دے سرناویں ہیٹھ چھپ چکی اے. اوہدیاں کجھ کہانیاں بی
بی سی توں وی نشر ہو چکیاں نیں. اوہنے دنیا دے کئی ملکاں دا سفر کیتا ہویا اے.

آئی کویئی ارماہ

ارماہ 1939ء وچ گھانا دے شہر ٹاکوریدی وچ جمیا. اوہ ہاورڈ وچ پڑھدا رہیا. اوہ
ترجمہ کار، ٹی وی سکرپٹ رائٹر تے لیکچرار وی رہیا. اوہنے ازادی مگروں مسئلیاں نوں
موضوع بݨایا اے. اوہدا پہلا ناول
"The Beautiful Ones are not yet born" 1968ء
وچ چھپیا. ایہدے وچ اک دیانت دار ریل مزدور دی کہانی بیانی گئی اے. اوہدا دوجا
ناول "Fragments" 1971ء وچ چھاپے چڑھیا.
"Two thousands seasons" 1973ء تے
"The Healers" 1978ء وچ چھپیا. اوہدا آخری ناول

"Osiris Rising" 1995ء وچ مارکیٹ وچ آیا۔

گائنامہلوپ

گائنامہلوپ 1959ء وچ ڈربن جنوبی افریقہ وچ پیدا ہوئی۔ اوہ اداکارہ تے شاعرہ وی اے۔ اوہنے بالاں لئی کہانیاں وی لکھیاں نیں۔ اوہنے ڈرامے "Have you seen Zandilo" تے فلم "Place of Weeping" وچ کم کیتا۔

ایس کتاب وچ شامل کہانی "ٹانکٹ" وچ اوہنے اپنے ذاتی تجربیاں نوں بیانیا اے۔ ایہہ کہانی کالے لوکاں دی حیاتی دیاں اوکڑاں دی گواہ اے۔

بین اوکری

بین اوکری نائجیریا دا اک وڈا لکھاری اے۔ اوہنے پہلا ناول "Flowers and Shadowes" اُنی سال دی عمر وچ لکھیا۔ 1987ء وچ اوہنوں کامن ویلتھ رائٹرز پرائز تے 1991ء وچ بکر ایوارڈ دتا گیا۔ کتاباں دی محبت کھچ کے اوہنوں لندن لے گئی۔ "میں لندن ایس لئی گیا کہ اوہ ادب دا گھر اے۔ مینوں ڈکنز تے شیکسپیئر کھچ کے اوتھے لے گئے۔"

اوہدیاں کتاباں داویروا انج اے۔

(1) The Landscapes with in. (1981)
(2) Incident at the shrine. (Short stories) (1986)
(3) Star of the New Curfew. (1988)
(4) The Famished road. (1991)
(5) Songs of Enchantment (1993)

ایولن ایوور ایودا

ایودا 1956ء وچ کینیا وچ پیدا ہوئی۔ اوہ کینیا' فرانس تے برطانیہ وچ پڑھدی رہی۔ اوہ پنج زباناں بول سکدی اے۔ اوہ اپنے خاوند نال امریکا رہ رہی اے۔ اوہنے کہانیاں تے مضمون وی لکھے۔ "Voice of Kenya" دے پروگراماں وچ حصہ لیندی رہی۔ اوہنے کینیا دے سماج وچ عورتاں دے مسئلیاں بارے بہت بھرواں لکھیا اے۔

سندیوی میگونا

سندیوی میگونا جنوبی افریقہ وچ پیدا ہوئی۔ اوہ سکول ٹیچر رہی تے اقوام متحدہ لئی وی کم کردی رہی۔ اوہنے عورتاں دیاں تنظیماں وچ بھرواں حصہ لیا۔ اوہنے کئی کتاباں لکھیاں نیں۔ ایس کتاب وچ شامل کہانی "اُڈاری" اوہدی کتاب "Living, Loving and Lying Awake at Night" وچوں لئی گئی اے۔ اوہنوں تھوڑے جیہے لفظاں وچ کہانی بیانن دا فن آوندا اے تے ایہدے لئی کسے پلاٹ دا ہونا وی ضروری نہیں۔

گریس اوگوٹ

گریس اوگوٹ نے 1930ء وچ کینیا وچ اکھ کھولی۔ اوہنے نرسنگ دا کورس یوگنڈا تے برطانیہ توں پاس کیتا۔ اوہ بی بی سی وچ اناؤنسر رہی تے صحافی وی بن گئی۔ اوہ وزیر وی رہی تے اقوام متحدہ وچ اپنے ملک دی نمائندگی کردی رہی۔ کتاب وچ شامل کہانی "دسکھنی ڈوکری" اوہدے کہانی پراگے "Land without thunder" وچوں لئی گئی اے۔ عام جیہا واقعہ اوہدے ہتھے چڑھ کے سوہنی کہانی بن گیا اے۔

تولولوا مارتی مولل

مولل تنزانیہ دا اِک سرکڈھواں لکھاری اے۔ اوہدیاں کہانیاں بی بی سی توں نشر تے کئی رسالیاں وچ چھپ چکیاں نیں۔ اوہ کینیڈا دی یونیورسٹی وچ ڈرامے دا استاد اے۔ ایس کتاب وچ شامل کہانی "زیتون دا رُکھ" وچ اک دور دُراڈے فارم اُتے حیاتی نُوں موضوع بنایا گیا اے۔ اک پابے پوترے دے ڈر تے خوف دا اظہار ملدا اے تے دوجی وکھی دادے دی محبت وی ساہمنے لیاندی گئی اے۔ ایہناں دوہاں جذبیاں دے پچھوکڑ اوتھے دا وسیب وی ڈلھکاں ماردا اے۔

لتیپا اولے سنکولی

لتیپا کینیا وچ پیدا ہویا۔ پہلاں اِک ہائی سکول تے فیر یونیورسٹی وچ پڑھاندا رہیا۔ اک کمرشل بینک وچ پبلک ریلیشنز ڈیپارٹمنٹ دا انچارج وی رہیا۔ اوہنے کئی مضمون، کہانیاں تے ادبی تنقید وی لکھی اے۔ اوہ افریقی قبیلے مسائی وچ پڑھیا تے وڈا ہویا۔ ایس کتاب وچ شامل کہانی "سودا" وچ پرانیاں رسماں نوں سوہنے ڈھنگ نال بیان کیتا گیا اے۔ لگدا اے ایس کہانی دا خالق مرد نہیں، کوئی عورت اے۔

پیٹر سانگا

پیٹر سانگا یوگنڈا وچ جمیا۔ اوہ دارالسلام یونیورسٹی وچ پڑھدا رہیا۔ پڑھائی مگروں اوہنے اپنے ملک یوگنڈا وچ تعلیم دے محکمے وچ نوکری کر لئی۔ "گھُس بیٹھیا" تنزانیہ دے پچھوکڑ وچ لکھی گئی کہانی اے۔ اوہنے ایہہ کہانی اودوں لکھی جدوں اوہ حالے پڑھدا سی۔ پہلی وار ایہہ کہانی یونیورسٹی میگزین وچ چھپی۔ افریقی قبیلہ مسائی حالے وی کس دنیا وچ وسدا اے، ایس کہانی وچ اوہدا سوہنا اظہار ملدا اے۔

جیمز اپے

جیمز اپے یوگنڈا وچ جمیا۔ اپنے ملک دی اتھل پتھل دے زمانے وچ پناہ گیر بن گیا۔ اوہ سوڈان وچ اقوام متحدہ دے پناہ گیر کیمپ وچ وی رہیا۔ سوڈان توں اوہ برطانیہ ٹُر گیا جتھے پڑھدا رہیا۔ اوہنے لہنیاں کہانیاں وچ پناہ گیراں دیاں اوکڑاں تے مسئلیاں نوں موضوع بنایا اے۔ کہانی "پناہ گیر" مارگریٹ دی حیاتی نیڑے گھُمدی اے جنہوں جسمانی موت دا نہیں روحانی موت دا خطرہ اے۔

ڈورس لیسنگ

ڈورس لیسنگ ایران وچ 1919ء وچ پیدا ہوئی۔ پر اوہ زمبابوے وچ پڑھی تے وڈی ہوئی۔ اوہ زمبابوے توں برطانیہ ٹُر گئی۔ اوہ اک وڈی ناول نگار اے۔ افریقن کاز اوہدیاں کہانیاں دا خاص موضوع اے۔ اوہدیاں کجھ کہانیاں دے ناں انج نیں۔

(1) African Stories
(2) Ben in the world
(3) The Black Madona
(4) The Fifth Child
(5) The Grass is Singing
(6) Love Again